SJJ03

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK FOLKLORUNDA KÖROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Süreyya DOĞAN GÜNENDİ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15 Ocak 1996
Tezin Savunulduğu Tarih : 2 Şubat 1996
Tez Danışmanı : Dr. Mustafa ERKAN
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Selahattin İÇLİ
Doç. Cahit ATASOY

OCAK 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

Toplumsal yaşam süreci içerisinde bir milletin yarattığı maddî ve manevî değerlerin tümü o milletin kültürünü oluşturur. Türk kültüründeki manevî değerlerden biri olan Köroğlu, kültür tarihimizde çok önemli bir yer işgal eder.

Bu güne kadar sadece halk edebiyatımıza konu olan Köroğlu, yaşamı ve söylediği koçaklamalarla yaşadığı dönemin insanı olarak kalmamış, kendini asırlar sonrasına taşıyan bir kültürel miras bırakmıştır. O, destan kahramanı kişiliği ile sesinin, ününün ulaştığı her yerde insanların yaşamlarını ve düşüncelerini etkilemiş, onun adına türküler söylenmiş, şiirler yazılmış, hikâyeler anlatılmış ve oyunlar oynanmıştır. Türk halkının asırlardır benliğinde yaşattığı bu kahraman hakkında yapılan araştırmalar onun yaşamı, eserleri ve destanına ışık tutmuş ancak, Türk folklor alanlarındaki tesirlerine hemen hemen karanlık kalmıştır. Bu sebeple bu çalışmayı yaparken Köroğlu'nu şair ve destan kahramanı kişiliğinin yanı sıra folklorumuza konu olduğu diğer yönleriyle de incelemeye çalıştım. Bu çalışmanın meşhur Köroğlu'nun kültür tarihimizdeki önemini araştıracak yeni araştırmacılara faydalı olmasını temenni ederim.

Çalışma boyunca bana yol gösterici olan, derin bilgi ve birikimlerinden faydalanmamı sağlayan danışmanım ve hocam Sayın Dr. Mustafa Erkan'a ve burada adını anamadığım ancak, çalışmamın çeşitli safhalarında yardımcı olan, derlemelerimde kaynak olarak faydalandığım değerli kişilere ve sevgili arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilir, sonsuz saygılarımı sunarım.

Ocak 1996. **Süreyya Doğan** GÜNENDİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET vi

SUMMARY vii

GİRİŞ 1

BÖLÜM I. *5*

KÖROĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ *5*

1.1. KÖROĞLU'NUN TARİHİ KİŞİLİĞİ 5

1.2. KÖROĞLU'NUN ESERLERİ 14

BÖLÜM II. *40*

RİVAYETLERE (SÖYLENTİLERE) GÖRE KÖROĞLUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE SONU *40*

2.1. ANTEP SÖYLENTİSİ 41

2.2. ELAZIĞ SÖYLENTİLERİ 47

2.3. ERZURUM SÖYLENTİSİ 48

2.4. İSTANBUL SÖYLENTİSİ 52

2.5.KARS SÖYLENTİSİ (Pasoflu Aşık Müdami Anlatması) 53

2.6. MARAŞ SÖYLENTİSİ 56

2.7. YENİ İSTANBUL SÖYLENTİSİ 60

2.8. CHODZKO'NUN PARİS KÜTÜPHANESİNDEKİ AZERİ SÖYLENTİSİ 62

2.9. HULUFLU'NUN AZERİ SÖYLENTİSİ 63

2.10. ÖZBEK SÖYLENTİSİ 64

2.11. TOBOL SÖYLENTİSİ 66

2.12. YALVAÇ SÖYLENTİSİ 67

2. 13. DİĞER SÖYLENTİLER 68

2.13.1.Türkmen Söylentileri 68
2.13.2. Baron Von Haksthausen'in Saptadığı Söylentiler 68
2.13.3. Ermeni Söylentisi 69
2.13.4.Kars Yöresindeki Köroğlu Anlatmaları 69

BÖLÜM III. *78*

TÜRK FOLKLORUNDA KÖROĞLU VE TESİRLERİ *78*

3.1. KÖROĞLU ŞİİRLERİ 78

3.2. SAZ ŞAİRLERİ, KLASİK ŞAİRLER VE KÖROĞLU 85

3.3. HALK ARASINDA KÖROĞLU ve KÖROĞLU DESTAN GELENEĞİ 88

3.4. KÖROĞLU'NUN HALK HİKÂYELERİNE TESİRİ 91

3.5. ATASÖZÜ VE DEYİMLERDE KÖROĞLU 92

3.6. KÖROĞLU FIKRALARI 93

3.7. KÖROĞLU DESTANI'NIN GÜNÜMÜZ YAZARLARINA TESİRİ 94

3.8. KÖROĞLU DESTANI'NIN COĞRAFÎ İSİMLERDE İZLERİ 96

3. 9. HALK TİYATROSUNDA KÖROĞLU SEYİRLİK OYUNLARI 97

3.10. KÖROĞLU TÜRKÜLERİ 99

BÖLÜM IV. *126*

TÜRK HALK OYUNLARINDA KÖROĞLU ADIYLA BİLİNEN OYUNLAR*126*

4.1. BOLU'DA KÖROĞLU OYUNU 127
4.1.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 128
4.1.2. Oyun Müziğinin Notası 130
4.1.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 133

4.2. BOYABAT'TA KÖROĞLU OYUNU 133
4.2.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 134
4.2.2. Oyun Müziğinin Notası 136
4.2.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 140

4.3. BURDUR'DA KÖROĞLU OYUNU 140
4.3.1.Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 140
4.3.2. Oyun Müziğinin Notası 141
4.3.3.Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 143

4.4. BURSA'DA KÖROĞLU OYUNU 143
4.4.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 144
4.4.2. Oyun Müziğinin Notası 145
4.4.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 146

4.5. ERZURUM'DA KÖROĞLU OYUNU 147
4..5.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 148

4.5.2. Oyun Müziğinin Notası 150
4.5.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 153

4.6. KAHRAMANMARAŞ'TA KÖROĞLU OYUNU 154
4.6.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 154
4.6.2. Oyun Müziğinin Notası 156
4.6.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 156

4.7. KARS'TA KÖROĞLU OYUNU 157
4.7.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 158
4.7.2. Oyun Müziğinin Notası 160
4.7.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 162

4.8. KESKİN'DE KÖROĞLU OYUNU 163
4.8.1.Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi 163
4.8.2. Oyun Müziğinin Notası 164
4.8.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri 165

SONUÇLAR *166*

KAYNAKLAR *168*

ÖZGEÇMİŞ *171*

ÖZET

Bu çalışma Köroğlu'nun Türk Folklorundaki yerini ve tesirlerini belirlemek ve bu tesirleri genel manada ortaya koyabilmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışma başlıca dört bölümden oluşmaktadır:

Girişte , yapılan çalışma genel hatlarıyla ortaya konulmuştur.

Birinci bölümde; Köroğlu'nun tarihî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Köroğlu'na dair anlatılan söylentiler ele alınarak, söylentilere göre Köroğlu'nun ortaya çıkışı ve sonu hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölüm; Köroğlu'nun genel olarak Türk folkloruna tesirlerini içermekte olup, bu tesirler; şiir, saz şairleri ve klasik şairler, halk hikâyeleri, ata sözü, deyim, fıkra, günümüz yazarları, coğrafî isimler, türküler ve Köroğlu seyirlik oyunları başlıkları altında incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise Köroğlu'nun Türk Halk Oyunları'ndaki tesiri ile oynanan Köroğlu oyunları ele alınmıştır.

SUMMARY

KÖROĞLU IN TURKISH FOLKLORE

This study has been made in order to pinpoint the importance and the branches influenced by Köroğlu who has a crucial participation in the history of Turkish wither

Study has been divided into 4 main subtitles. In the introductory part the main points have been presented. The history of Turkish nation is full of heroes one of whom is Köroğlu. His fame expands from Caucasian to Rumeli. He was both a minstrel and a bandit who gained the love of people with such a personality rejecting injustice protecting the weak and punishing the cruel, and he had been the protector and the hope of the people as long as he lived. He is one of the most and last important personalities of shared virtue of bravery for ages.

People has composed a legend called Köroğlu by telling his adventures from mouth to mouth and loaded him with the features of a legendary hero. The tales telling the adventures of this hero had spread out with the help of the Annotation story telling custom and his poems, like his tales, started to be told from mouth to mouth.

There are also wile range of areas which had been influenced by this legendary hero. While the people's love for him creating new heroes, poets produced poems like his; authors wrote about his heroic deals, minstrels composed folk songs out of his poems and by giving his name to mountains, fountains, they acted in plays representing his bravery. In this way Köroğlu had not only been a personage of his age but also could reach the following ages. The reason for this is that the loving Turkish nation has immortalized him.

First section is composed of Köroğlu's historical personality and works of art. In this section some archives dowments related to Köroğlu's historical personality, literature histories and historical dowments are used as resource. Köroğlu was both a minstrel and a bandit. In some emperor decrees written for punishing this bandit and in the book called "Armenian History" written by the Armenian historian Arakel in XVII the century he was told to be a Celali and his aspect had been supported by the elements in the stories told about him.

Köroğlu had gained his fame in the eastern part of Anatolia and participated in Ottoman-Iranian wars; he had a deep voice as well. According to some resources, originally he is a Celali bandit. However he was a bandit against people who were unfair and wicked.

He didn't do any harm to poor and weak. He was namely a friend of people around him. In this section, his poems read throughout the ages, take place under a separate subtitle.

In the second section, the appearance of Köroğlu and his end are tried to be explained and rumors in different dowments are made use of. In most of the rumors, Köroğlu is the son of a man who was made blind by his boss unjustly
His real name is not Köroğlu. In each rumor his and his father's name are used differently.

His other names are Ali, Ruşen, Ruşen Ali, Hürüşan Ali, Arışvan Ali, Köroğlu etc. His father has such names: mirza Sarraf, Ali Ağa, Ahmet Baytar, Ürüşan Baba, Ubeyd, Deli Yusuf, Yusuf, Kür Batır etc. In rumors he has different origins, however it's generally based on Turkoman.

After his father had been made blind, while trying to take his revenge he was named Köroğlu by people. This name has come till today. After so many adventures, he manages to take his revenge accomplishing his father's will then he vanishes releasing that the invention of gun had ended one to one fight era.

According to most of the rumors he is both a bandit and a mystery singing and playing the stringed instrument. (saz.) He has left traces behind with his poems and tales full of adventures.

Third section includes the areas which Köroğlu influenced in Turkish Folklore. The areas which are set in this section are tried to be examined under separate tittles. Köroğlu affected the following branches: poems, folk songs, folk tales, novels and theatral works of art, folk and classic poets, proverbs, idioms, geographis nouns and plays-folk dances-Besides Köroğlu influenced the poets coming after his death as a mystery. Some poets produced poems resembling his or some took his name. His poems are full of heroism and bravery. One of the reasons why or how Köroğlu, who had a strong taken for telling poems, is his poems.

The story telling ustom of Annotation people is the first step of his poems becoming folk songs because they sing their musical instrument which is stringed, while they're reading the hero's poems. Köroğlu's poems were composed and had become folk songs which the help of this ustomand so far could reach till today. And even some of them could go into TRT's repertoire with their notes.

Annotation folk kales generally talk about the adventures which take place between two lovers. That's why in these it's really difficulty to find Köroğlu's traces but vice versa in the ones which are told among Turkomans such as Bozoğlan, Yusuf Bey and Ahmet Bey.

One of the contemporary authors A.K. Teacher wrote a play named "Koçyiğit Köroğlu". Two of the main characters are Köroğlu and Bolu Beyi. The play is based on the struggle between these two heroes. His life had also been made a story by Y.Kemal in his work called "Üç Anadolu Efsanesi".

The most important aspect in the story is the advice given by Deli Yusuf to his son Köroğlu. The advice gutted that the historical role of brave people like him would end when they were placed under the earth.

Köroğlu influenced some of the folk poets deeply. These are Karacaoğlan, Piroğlu, Gevheri, Geda, Musli and the mystery Dadaloğlu all of whom not influenced by classical Ottoman poetry. These poets are all influenced by classical Ottoman poetry. These poets are all influenced by Köroğlu and talked about him and his adventures in their poems.

Classical Ottoman poets usually made fun of Köroğlu because he was a man from the lower class, thus he was the poet of the society most of the classical Ottoman poets were proud of eyeing the poets of upper class however this way of thinking had changed afterwards. It's quite possible to find traces of him in proverbs and idioms.

Köroğlu being show as the source of some of the proverbs was also the topic of idioms. Köroğlu has been praised by the whole nation for ages. people made a legend of his bravery and heroism, and immortalized poems told, folk songs sung, stories told by him.

Coming amongst them, he received their love, trust and respect. Nation, in order to express their feelings, fave his name to mountains, and fountains, and also some geographic names such as "Köroğlu Dağı", Köroğlu Çeşmesi", Köroğlu Boğazı". Thus the name had started to be used continuously since then.

Their heart full of his love and wanting to express this feeling they referred different ways, such as playing games representing his struggles. In these, the subject again is his bravery. Some of these plays took place accompanied by his poems. These are generally performed accompanied by some musical instruments (such as drums.) In these one of the players was essentially Köroğlu.

Fourth section was given under the tittle of Köroğlu Dances and includes all of them performed under the tittle of his name. In the section all dances are examined on the point of view of figures and the knots of music are given and some rhythmic patterns used in their melodies are written.

The Common point in these are bravery and heroism. In them, five or six period methods are used. They are generally danced by two men, and with some instruments such as sword, stick, knife etc. However it's been encountered that some of them are performed by more than two.

GİRİŞ

Zamanda çok büyük derinliğe, coğrafî sınırları bakımından da çok geniş bir alana yayılmış ve buralarda asırlarca büyük medeniyetler kurmuş bir milletin tarihi elbette ki kahramanlıklarla ve kahramanlarla dolu olacaktır. İşte bu kahramanlardan birisi de Köroğlu'dur. O, bazen halk şairi, bazen destan kahramanı, bazen bir eşkıya, bazen de bir sultan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklı kişiliklerin hepsinde; kahramanlık, mertlik yiğitlik gibi erdemleri taşıyan ve daima halktan olup, halkçı kalan bir şahsiyet vardır. Bu şahsiyet mensup olduğu milleti öylesine etkilemiştir ki, halk arasında onun adına birçok mahsüller meydana getirilmiştir. Halk onu, oyunlarda türkülerde, şiirlerde, hikâye ve destanlarda yaşatmaktadır. Köroğlu yaşamı boyunca yansıttığı kahraman ve destansı kişiliği ile Orta Asya'dan Anadolu'nun en küçük yerleşim birimlerine kadar yayılmış, ününün ulaştığı her yerde insanların yaşamlarını ve düşüncelerini etkilemiş ve bu etkileşim onu asırlar öncesinden bu güne taşımıştır.

Köroğlu söylentilerin genelinde mağdur bir babanın oğludur. Zulmü, haksızlığı daha küçük yaşlarda görmüş, babasından intikam dersi almıştır. Köroğlu'nun bütün hayatı bu intikam dersini yerine getirmekten ibarettir. O, serüven peşinde koşan, bazen aciz durumlara düşen ve bu aciz durumlarda bazen arkadaşları tarafından terkedilen, zulme uğramış bir ihtiyarın bir Bey'e, Paşa'ya veya Padişah'a isyan etmiş oğludur. O bu isyancı kişiliği ile bir Celâlî olarak adlandırılmış ama halk, hiçbir zaman onu bir eşkıya olarak görmemiştir. Köroğlu'nu, kahramanlığın, yiğitliğin ve adaletin timsali olarak simgeleştirmiş, öykülerine öykü, koçaklamalarına koçaklamalar katarak büyük bir Köroğlu Destanı yaratmıştır. Türk kültüründeki destan anlatma geleneği ile onun hikâyelerini anlatan "Köroğlucu" lar meydana gelmiş ve bu da destanın yayılmasını ve yaşatılmasını etkilemiştir.Bu destanî kahraman hem bir eşkıya hem

de bir ozandır ve ozanlık vasfını içtiği bengisu ile kazanmıştır. Söylediği koçaklamalar kahramanlık ve yiğitlik ifadesiyle dolu ancak, buna rağmen duygu yüklüdür. Köroğlu şair yönü ile de etkile miştir. İnsanları ve bazı şairler onun adını almak cihetine kadar vardırmıştır bu etkileşimi. Saz şairleri ve klasik şairler Köroğlu'nun güçlü söyleyişinden, günümüz yazarlarının bazıları da onun zorbalık ve haksızlığa karşı mücadeleci yapısından etkilenmişlerdir. Şairler onun gibi söz söylemeye çalışmış, yazarlar ise tarihin çok eski dönemlerindeki bahadırların erdemlerine ve yiğitliğine sahip olan Köroğlu'ndan etkilenerek, eserlerindeki kahramanlarına birer Köroğlu kişiliği kazandırmışlardır. Onun kahramanlığını anlatan hikâyeler birtakım farklılıklar göstermekte ise de bunların hepsi bazı ortak noktalarda birleşmektedir. Bunların içlerinde en önemlisi Köroğlu'nun halkçı yanıdır. O, mert, babacan, fakiri fukarayı koruyan ve asla onlara dokunmayan varlıklılarının mallarını ve paralarını alıp ihtiyacı olanlara dağıtan, bu sebeple, halkın kurtarıcı ve koruyucu, devletin ve zenginlerin ise eşkıya olarak tanımladığı bir halk kahramanıdır. Ona sevgi, saygı ve bağlılık duyan bu halk "Köroğlu Dağı" , " Köroğlu Kalesi", "Köroğlu Çeşmesi", "Köroğlu Derbendi" gibi yer adlarıyla onu coğrafî boyuta da taşımış ve bir kez daha ölümsüzleştirmiştir. Onun yiğitliği türkülerle, hikâye ve şiirlerle asırlar öncesinden bu güne gelirken Anadolu'dan Kırım'a kadar uzanan bir Köroğlu Destanı olmuştur. Köroğlu adıyla oynanan ve bir yiğitlik, cengaverlik temsili olan halk oyunları da bu sevginin ve bağlılığın başka bir alfabesi olmuştur.

Köroğlu Türk folklorunun birçok alanında kendini göstermektedir. O'nun folklorumuza tesirleri incelendiğinde, şiir, hikâye, atasözü, deyim, fıkra, türkü, coğrafî isim ve halk oyunu gibi konularda çok geniş bir yelpaze ile karşılaşılmaktadır. Bunların herbiri, ayrı ayrı ve detaylı olarak incelenmesi, araştırılması gereken konulardır. Bu sebeple bu çalışma yapılırken, konunun geniş kapsamına uygunluğu açısından, Köroğlu'nun folklorumuzda tesir ettiği bu alanlara genel hatlarıyla değinilmiş ve örneklemeler yoluyla bilgiler desteklenmeye çalışılmıştır.

Köroğlu hakkında bu güne kadar birçok inceleme ve araştırma yapılmıştır. Bu konuda en detaylı, araştırmaları yapan Pertev Naili BORATAV'ın "Köroğlu Destanı" adlı eseri, Köroğlu hakkında yapılan ilk bilimsel çalışmalardandır. Aynı ismi taşıyan ve Atatürk Üniversitesi'nin yayınlarından olan bir diğer eser ise Mehmet KAPLAN, Mehmet AKALIN ve Muhan BALİ tarafından destanın Erzurum'daki söylentisinin derlenmesiyle meydana getirilmiştir. Araştırmacı yazar Ümit KAFTANCIOĞLU'nun "Köroğlu Kolları-Halk Destanları", Cahit ÖZTELLİ'nin "Üç Kahraman Şair" , Yaşar KEMAL'in "Üç Anadolu Efsânesi", Ahmet Kutsi TECER'in "Koçyiğit Köroğlu" su, Nâki TEZEL'in "Köroğlu Masalı-İstanbul Rivayeti", Hüseyin BAYAZ'ın "Köroğlu, Antep Rivayeti" ve Prof.Dr.Selahattin İÇLİ'nin ''Bir Destan'' adlı bestesi, bu konuda meydana getirilmiş eserlerden bazılarıdır.

Dergilerde ve gazetelerde de bu konuda yazılmış olan çeşitli makalelere rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları; Ahmet Kutsi TECER'in Halk Bilgisi Mecmuası'nda yayımlanan "Köroğlu'na Dair"i, Şürkü ELÇİN'in Ülkü Mecmuası'nda yayımlanan "Köroğlu Hakkında Notlar"ı, Mehmet Fahrettin ÇELİK'in Halk Bilgisi Haberleri'nde yayımlanan "Kars ve Çevresinde Köroğlu'na Ait Anlatma ve İnanlar"ı, Faruk SÜMER'in Milliyet Sanat Dergisi'nde yayımlanan "Belgelerle Köroğlu'nun Tarihî Kişiliği Mehmet Fahrettin KIRZIOĞLU'nun Folklor Postası'nda yayımlanan "Köroğlu'nun Şahsiyeti"ve Atilla ÖZKIRIMLI'nın Milliyet Sanat Dergisi'nde yayımlanan "Köroğlu Hem Bir Saz Şairi Hem de Adalet Sağlayan Bir Efsâne Kahramanıdır" adlı makaleleri bunlardan bazılarıdır. Bu konuda meydana getirilen eserler ve yazılan makaleler, görüldüğü gibi, genellikle ya Köroğlu'nun destânî ve tarihî kişiliği ya da eserlerini kısacası edebî ve tarihî yönlerini ele almıştır. Bunların dışına çıkan ilk araştırmalardan biri; İTÜ TMDK Türk Halk Oyunları Öğretim Görevlisi Tansu ALTUĞ'un "Köroğlu Adı ile Bilinen Oyunların Müzik Yönünden İncelenmesi" adındaki yüksek lisans tezidir. Ancak oyunlar sadece müzikal yapılarıyla incelendiği için kaybolmaya yüz tutmuş olan Köroğlu Oyunları'nın figür yapısı hakkında bilgi edinilememektedir.

Türk Folklorunda Köroğlu adı altında yapılan bu çalışmada, Köroğlu'nun kültür hayatımızdaki yerinin tespiti amaçlanmış ve bu destan kahramanının bıraktığı izler bir araya getirilerek incelemeye tabi tutulmuştur. Özellikle Köroğlu adıyla farklı bölgelerde, farklı şekillerde oynanan oyunlar, figür yapıları bakımından incelenerek, oyunların tarihin derinliklerine gömülmesi önlenmeye çalışılmıştır. Ancak hikâye ve şiirler kadar geniş bir alana yayılmış olan Köroğlu Oyunları; bu yaygın alan içerisinde, oyunu oynayan kişilerin az veya hiç bulunmaması sebebiyle kaybolmaya yüz tutmuş durumdadır. Bu nedenle figür analizini yaptığımız oyunlar belki de son temsilcileri ile birlikte görüntülenmiştir. Ancak bazı yörelerimize ait oyunlar, oyunu bilen kişiler yaşamadıkları için görüntülenememiş ve dolayısıyla oyunlar figür analizi yapılamamıştır. Ancak oyunların müzikleri ve ritimlerinde kullanılan ana düzüm şekilleri tespit edilerek araştırmaya dahil edilmiştir.Bu çalışma Köroğlu'nu, Türk folklorunun çeşitli alanlarında incelediği için, farklı bir boyuta sahiptir. Ayrıca Köroğlu oyunlarını figür yönünden analiz etmesi ile de bu sahadaki ilklerden biridir.

BÖLÜM I.

KÖROĞLU'NUN HAYATI ve ESERLERİ

1.1. KÖROĞLU'NUN TARİHÎ KİŞİLİĞİ

Köroğlu'nun nerede, ne zaman yaşadığı, ne gibi tarihî olaylara karıştığı konusunda bugüne kadar birbiriyle çelişen bilgiler ortaya konmuştur. Kimilerine göre Köroğlu, destan kahramanı yüce bir kişi, kimilerine göre devlete isyan etmiş bir eşkiya, kimilerine göre büyük bir halk şairidir.

Köroğlu adına ilk defa, Evliya Çelebi'nin Seyâhatnâme adlı eserinde rastlıyoruz. Evliya Çelebi eserinin üç yerinde Köroğlu'ndan farklı şekillerde bahsediyor. Bunların ilkinde Yeniçeri ocaklarında çöğürün çok tutulan bir saz olduğu belirtildikten sonra, bu sazı çalan ünlü ustalar arasında Köroğlu adı da yer alıyor. Bu ünlü ustalar: Demircioğlu, Molla Hasan, Köroğlu, Geda Muslu....[1]

Köroğlu adı ikinci kez yine ozanlar arasında anılıyor. Osmanlı Padişahı IV. Mehmet, 1659 yılında, İznik'te yakalanan uğruları idam ettirecektir. Öldürülecek uğruların içinde Uşşakî adlı bir ozan da vardır. Bu ozan olağanüstü ve şaşırtıcı çöğür çalıp söz söyleme özelliğinden dolayı Padişah tarafından affedilir ve idam edilmekten kurtulur. Olaya şahit olan Evliya Çelebi bu ozandan bahsederken şöyle der: " .....Acayip çöğür çalardı; Kuroğlu, Kuloğlu, Köroğlu..... ötekiler ne bunun gibi çöğür çalabiliyorlar, ne onun söylediği türde çoşku veren şiirler söyleyebiliyorlar."[2]

Evliya Çelebi Seyâhatnâme'de Köroğlu'ndan üçüncü kez bahsederken farklı bir kişilik ortaya koyuyor. İlk iki bahisteki ozan Köroğlu'nun dışında uğru olan bir Köroğlu'ndan bahsediliyor. Seyahati sırasında Çerkeş taraflarından

---

[1] EVLİYA ÇELEBİ: Seyâhatnâme, C.I, İkdam Kütüphanesi, İstanbul 1314, s.628.
[2] EVLİYA ÇELEBİ: a.g.y., s.283.

uğruların saldırısına uğrayan Evliya Çelebi onlara şu sözleri sarfediyor: "Ey gaziler, altında atı kalmış, yorgun argın bir adama saldırmak, yüklü bir kadına el vurmak gibidir. Bu dağlarda sizin yaptığınızı Köroğlu bile etmemiştir." [3]

Evliya Çelebi'nin verdiği bu bilgilerde; bir çöğür çalıp şiir söyleyen ozan Köroğlu'nu bir de meşhur uğru Köroğlu'nu görüyoruz. Seyâhatnâme adlı bu eserde Köroğlu adı altında anılan kişilerin aynı mı yoksa ayrı kişiler mi olduğu hakkında kesin bir bilgi edinemiyoruz. Ancak elde edilen tarihî belgelerden XVI. yy. sonlarında yaşamış Yeniçeri Ozanı Köroğlu hakkında elde ettiğimiz bilgiler ve ona ait iki koşma bizi bu konuda bilgilendirmektedir. Bu iki koşma Osmanlı-İran savaşları sırasında başkomutanlık yapmış olan Özdemiroğlu Osman Paşa için yazılmıştır. Şiirlerdeki tarihi olayların, verilen bilgilerin belgelerle de doğrulanmış olması önemlidir. Köroğlu adlı Yeniçeri ozanının yazdığı ilk şiir şöyledir:

(destan)

Osman Paşa eydür devletlü Hünkâr
İnşallah sultan'ım Şirvan bizümdür
Sen himmet eyle inayet Allah'tan
Mürvet Ali'nindir meydan bizümdür.

Demirkapı'dan Şirvan'a geçildi
Anca savaş oldu kanlar saçıldı
Kırdık biz yezidi yollar açıldı
Giden ipek yüklü kervanlar bizümdür

Şirvan ilinden Tebriz'e ulaştık
Anca başlar kestik kana bulaştık
Acem evlerin seyrettik dolaştık
Vilâyet Hünkâr'ın seyran bizümdür

[3] EVLİYA ÇELEBİ: a.g.y., C.V., s.18.

Osman Paşa eydür gelin varılsın
Tedbir tedarik nenindir görülsün
.....yiğide mansıp verilsin
Kendi kulunuzdur ihsan sizündür.

Köroğlu eydür gülbangi yitürdük
Erenlerin sancağını götürdük
Katar katar hayaların getürdük
Giden.....Şirvan bizümdür [4]

Şiirde konu edilen olayların 1577 yılında başlayan Osmanlı-İran savaşları esnasında yaşanmış olduğu tarihî belgelerle ispatlanmıştır. Zira şiirde geçen Osman Paşa; Osmanlı-İran savaşlarında başkomutanlık yapmış, 1583 yılında daha önce kaybedilen Şemah ve Bakü'yü ve 1585 yılında da Tebriz'i tekrar ele geçirmiş olan, Lala Mustafa Paşa'nın bu bölgeleri yönetmek için görevlendirdiği Diyarbakır Beylerbeyi Özdemiroğlu Osman Paşa'dır. Osman Paşa 1585 yılında Tebriz'i tekrar aldıktan sonra aynı yıl içinde burada ölmüştür.[5] Köroğlu'nun söylediği ikinci koşma Osman Paşa'nın ölümü ile ilgilidir:

(mersiye)

Osman Paşa Tebriz'de ölür olunca
Malım teslim eylen Sultan Murat'a
Biri birin buldu Arş'ın yüzünde
Zarım teslim eylen Sultan Murat'a

---

[4] ÖZTELLİ, Cahit: Üç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1974, s.122.
KÖPRÜLÜ M.Fuad, 16-18. Asır Saz Şairleri, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1940, s.51-52.
[5] UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı: Osmanlı Tarihi, C.III. I.Bölüm, TTK Yayını, Ankara 1959, s.61-63.

Benim öldüreceğim Şah'a duyursun
Yâranlarım hayır dua buyursun
Vezirliğim bir kuluna buyursun
Mührüm teslim eylen Sultan Murat'a

.....bölük bölük bölünen
Acep şehit mi ola bizden alınan
Başlarına altın üsküf vurunan
Kulum teslim eylen Sultan Murat'a

Acem illerinde belim büküldü
Gözlerimden kanlı yaşlar döküldü
Cebehânem İstanbul'a çekildi
Malım teslim eylen Sultan Murat'a

Köroğlu söyledi ise bu sözü
Felek toprağa düşürdü gül yüzü
Aldım Demirkapı ile Tebriz'i
Şarım teslim eylen Sultan Murat'a [6]

Şiirde adı geçen Sultan Murat 1574-1595 yılları arasında yaşayan Osmanlı Padişahı III. Murat'tır. Bu şiirlerden elde edilen bilgilerle Evliya Çelebi'nin bahsettiği Yeniçeri ozanı Köroğlu'nun İran -Osmanlı savaşlarına bizzat katılmış ve 16. yy.ın ortalarında doğmuş olduğu düşünülebilir.

1707 yılında ölen Aşık Ömer'in Köroğlu adlı bir ozandan bahsetmesi önemlidir:

"Köroğlu çalardı perdesizce saz"

---

[6] ÖZTELLİ, Cahit: Üç Kahraman Şair, s.123.
KÖPRÜLÜ, XVI. Asır Sazşairleri, Kanaat Kitabevi, İst. 1940, s.52.

Bu dizeden, Köroğlu'nun ününün halk ozanlarınca bilindiği anlaşılıyor. [7]

Seyahatnâme adlı eserde bahsedilen uğru Köroğlu hakkındaki tarihî belgeleri araştırdığımızda ise ilk olarak karşımıza padişah buyrukları çıkıyor. Bu buyruklarda Köroğlu Ruşen adlı bir uğrunun türediğinden ve bu kişinin evler basıp, oğlan kaçırdığından bahsediliyor. Bu konudaki ilk arşiv belgesi 1580 tarihli bir buyruktur. Buyruk Bolu Beyi'ne ve Gerede Yargıcına gönderilmiştir:

" Bolu Beyi'ne ve Gerede Yargıcına Buyruktur ki;
..... mektup gönderip adı geçen kazaya bağlı Hayalık (Sayık okuyanlar var) adlı köyde Köroğlu adlı bir kişi durmaksızın evler basıp ve iki kişiyi yaralayıp ve bir de tüysüz oğlan kaçırmış. Birçok kez yakalanmak istenmişse de ildeki yöneticiler bunu başaramamıştır.... Buyruğum vardıkta adı geçeni her nerede ise hemen yakalayıp ele geçiresin... Adı geçenin sipahilerden olup olmadığını araştırıp bildiresin, değilse yüce buyruğuma göre davranıp din kurallarına göre gerekeni.... (yapasın)" [8]

Bu belge, 1580 yılında Köroğlu'nun bir uğru olarak saptanması açısından önemlidir. Ayrıca Köroğlu'nun sipahi olup olmadığının araştırılması da onun Celalî olmasından şüphelenildiğini gösterir. Çünkü Celâlî isyanlarında sipahiler büyük rol oynamışlardır.

Anadolu Beylerbeyi'ne gönderilen buyruk şeklindeki diğer bir belgeden de Köroğlu ile Bolu Beyi hakkında bilgiler edinilmektedir:

"Anadolu Beylerbeyine Buyruk ki,

Dilekçe sunup Gerede kazasından Köroğlu, Kıbrus kazasından Çakaloğlu denmekle ünlü uğru başkaldırıp Celâlî olup ülkeyi yakıp yıkmaya başladıktan il halkından birçok kimseler yurtlarını bırakıp gidiyorlarmış. Birçok kimselerin

---

[7] ÖZTELLİ, Cahit: a.g. y., s.122.
[8] BORATAV, Pertev Naili: Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1946, s.195.

yardımıyla bunlardan Mercimekoğulları Bolu Beyi tarafından yakalanmış, yanındaymışlar, kendilerinden para alıp salıverecekmiş. İvedi adı geçenden (Bolu Beyi) uğruları isteyesin. Salıvermiş ise adamlar gönderip yakalatıp yasalara göre gerekeni yapıp uğrulara aman vermeyesin.[9]

Bu belgede de Köroğlu bir Celâlî uğrusu olarak bildirilmektedir. Çakaloğlu da bir Celâlî olarak ifade edilmiştir. 1580-1585 yılları arasında değişik mevkideki beylere gönderilen buyruklarda da sık sık Köroğlu'nun ve koçaklarının adlarının geçtiği görülmektedir. Köroğlu'nun etkinlik alanı Bolu ve çevresi olarak gösterilirken, belgelerin birinde, Köroğlu Ruşen adlı bir uğrudan söz edilmektedir. Söylentilerin çoğunda Köroğlu'nun asıl adının Ruşen ve bazı koçaklamaların da Hürşem Ali adının görülmesi hikâyelerdeki Köroğlu ile buyruklarda adı geçen uğru Köroğlu arasındaki bağlantıyı kaçınılmaz kılar. Ayrıca buyruklardaki, Bolu yöresinde uğruluk eden Küçük Hasan ile hikâyelerdeki Köroğlu'nun oğlu veya evlâtlığı olarak geçen Hasan Bey arasında da bağlantı kurulabilir. Buyruklarda Sivas'ta yol kesen Kızıroğlu Mustafa ve Saruhan'daki Demircioğlu adlı Celâlîlerden de bahsediliyor. Demircioğlu ile Kiziroğlu Mustafa da hem hikâyelerde hem de belgelerde adlarının geçmesiyle gerçek birer şahsiyet olarak ortaya çıkarlar. İran-Osmanlı savaşları başlamadan önce Köroğlu'nun iki yüz kişilik bir bölüğün başında olarak başkaldırdığı görülüyor.[10] Yapılan bir araştırmada ise Köroğlu'nun Gerede'ye bağlı Sayık köyünden olduğu ve İran Şahı Abbas tarafından öldürülmüş olabileceği belirtiliyor. [11]

Pertev Naili Boratav "Köroğlu Destanı" adlı eserinde, "Köroğlu Destanı'nda Celâlî isyanlarının izleri kuşkusuz daha derindir. Bolu söylentisi Celâlîlerin Köroğlu'nu kendilerinden saydıklarını gösterir. Gerçekte Köroğlu yönetime karşı başkaldırmış bir uğru olarak büsbütün bir Celâlî kişiliği gösteriyor."[12] demektedir.

---

[9] BORATAN, Pertev Naili: a.g.y., s.196.
[10] AKDAĞ, Mustafa: Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası, Bilgi Yay. İstanbul, 1975, s.265.
[11] SÜMER, Faruk: "Belgelerle, Köroğlu'nun Tarihi Kişiliği, Şairin Gerede İlçesine Bağlı Sayık Köyünden olduğu saptandı" Milliyet Sanat Dergisi, Aralık 1975, Sayı:163, s.12.
[12] BORATAV, Perteve Naili: Köroğlu Destanı, s.99.

Celâlî isyanlarının başgösterdiği dönemlerin de anlatıldığı, Ermeni tarihçisi Tebriz'li Arakel'in XVII. yüzyılın başlarında yazdığı tarih kitabında Köroğlu hikâyelerinin temlerinin ve mevzularının yanısıra kahramanlarının da Celâlî özelliği gösterdiği belirtilmektedir. Tarihçi Arakel bu kitabında, kendinden kısa bir süre önce yaşamış olan Celâlîlerin bir liste halinde isimlerini, bazılarının isyan tarihlerini ve kaç adamla başkaldırdıklarını yazmıştır. Bu listede Köroğlu ile onun hikâyelerinde adı geçen arkadaşlarından Köse Sefer, Giziroğlu Mustafa ve Koca Bey'in de isimleri verilmiştir. Hatta Köse Sefer'in 1598 yılında isyan ettiği de söylenmiştir. Adı geçen Köse Sefer Maraş Rivayetinde Köroğlu'nun binbaşılarından biri olarak görülmektedir.

Giziroğlu Mustafa hakkında ise şu şekilde bilgi veriliyor: "... Giziroğlu Mustafa Bey bin kişiyle isyan etti; bu Köroğlu'nun bir adamıydı. Köroğlu'na ait türkülerde adı sık sık geçer"[13] Köroğlu kollarını incelediğimizde "Giziroğlu Mustafa Bey Kolu" adlı bir kolun bulunduğunu görüyoruz.

Listedeki üçüncü isim olan Koca Bey'in maceraları da bugünkü Köroğlu hikâyelerinde görülmektedir.

Arakel, Köroğlu hakkında bilgi verirken şöyle diyor: " Türlü oyunları ve hileleriyle ün kazanmış olan bu adamın maceralarını aşıklar çalıp çağırırlar"[14] Bu sözlerden anlaşıldığı üzere Köroğlu hikâyeleri ve bu hikâyelere bağlı türküler, Arakel'in Ermeni Tarihi adlı kitabını yazdığı sıralarda yaygın bir şekildedir.

Belgelerden ve Arakel'in kitabından anlaşılacağı üzere Köroğlu ve arkadaşları birer Celâlî uğrusudur. Pertev Naili Boratav da bu konuda yaptığı araştırmalardan sonra Ermeni tarihçi Arakel'in bu fikrine katılmakta ve

[13] BORATAV, Naili: Folklor ve Edebiyat (1982) : 2. Adam Yayıncılık, İst. Mart 1983, s.240.
[14] BORATAV, Naili: Folklor ve Edebiyat (1982): 2. Adam Yayınclık, İst. Mart 1983, s.239.

Köroğlu'nun ilk kez Bolu yöresinde ortaya çıktığını ya da oraya geldikten sonra ün kazandığını söyleyerek; onun bir Celâlî olduğunu kabul etmektedir.[15]

Yeniçeri ozanı Köroğlu ile hikâye kahramanı olan Köroğlu arasındaki ilişkiyi inceleyen M.Fuat Köprülü:

" Yine eski dergilerde karşılaştığımız ve Köroğlu takma adıyla söylenmiş birtakım şiirler daha vardır ki, bunlar Köroğlu Destanı'ndaki birtakım söylentilere ve kişilere sıkı sıkıya bağlıdır: Ayvaz, Bezirgân, Çamlıbel, Kırat, Bolu Beyi .... gibi. Kaplan postu giymiş gaziler, dörtlüler, beşliler gibi Osmanlı askerî tarihine ait tabirlere de tesadüf olunuyor"[16] diyerek uğru Köroğlu ile ozan Köroğlu arasındaki bağlantıyı tesbit etmiştir.

Köroğlu rivayetlerini incelediğimizde uğru Köroğlu'nun ozanlığını açık bir şekilde görürüz. Bunlardan Yeni İstanbul Söylentisi'nde Köroğlu "pir dolusu" içerek; Müdâmi anlatması Kars Söylentisinde Şat Irmağından gelen üç köpüğü içerek ve Kırzıoğlu'nun Kars ve çevresinde saptadığı söylentide de Bingöllerde bengisu içerek ozanlık yeteneği kazanmıştır. Huluf'lunun Azeri Söylentisinde ise babası Yusuf, Köroğlu'na Çenbil'e geldiklerinde, yörede bulunan sudan içmesini öğütlüyor. Bu suyun ona uzun yaşama ve ozanlık yeteneği kazandıracağını söylüyor.

Nihad Sami Banarlı da Yeniçeri ozanı Köroğlu ile hikâyelerdeki Köroğlu arasında şu bağlantıyı kuruyor:

"Bu bakımdan, Köroğlu Destanı'ndan yaşayan kuvvetli bir hâtıra'nın bizim şâirimizin hayâtı, şahsiyeti ve şiirleriyle birleşerek karma bir mâcerâ mahiyeti alması çok mümkündür. Hatta bu eski destanın XVI.asır sonu'nun bu

[15] BORATAV, Naili: Köroğlu Destanı, s.99.
[16] KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat:16-18. Asır Saz Şairleri, Kanaat Kitabevi,İst.1940 s.11.

tanınmış ve sevilmiş şairi etrafında teşekkül eden bir destanla kuvvetlenip tazelenmiş olması da aynı derecede mümkündür.[17]

Pertev Naili BORATAV da bu iki kişinin aynı olabileceği düşüncesiyle. "Köroğlu hicrî 992 (1584)' den yani, Tebriz'in Özdemiroğlu Osman Paşa tarafından tekrar elde edilmesiyle sonuçlanan savaştan önce Celâli idi, sonra bağışlandı; en geç 1011 (1593) den sonra yeniden Celâli oldu" demektedir. [18]

Buraya kadar söylenenlerden anladığımız kadarıyla Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'sinden itibaren bahsolunan Köroğlu , bir Celâlî uğrusudur. Arşivlerden elde edilen buyruk şeklindeki belgelerden de Köroğlu'nun; Bolu yöresinde etkinlik göstermiş, Osmanlı - İran savaşlarında bulunmuş, tarihî belgelerle destanî kişiliği arasında çok kuvvetli bağlantılar bulunan bir şahsiyet olduğunu anlıyoruz. Söylentilerde içtiği bengisu ile güzel söz ve şiir söyleme vasfını kazanmış, böylelikle destandaki uğru Köroğlu'nun ozanlığı da destansı kişiliği kadar önemli bir özellik olarak güç kazanmıştır. Ermeni tarihçisi Arakel'in eserinde ise XVI. yüzyılda yaşamış olan bu Celâlî uğrusu, destandaki kişilerin ve olayların, tarihle kurulan bağlantısı sonucunda asıl kimliğine kavuşmuştur.

Köroğlu, Anadolu'nun doğu bölgelerinde ün kazanmış ve Özdemiroğlu Osman Paşa'nın başkomutanlık yaptığı Osmanlı-İran savaşlarına katılmış gür sesli bir ozandır. Köken olarak bir Celâlî uğrusudur. Hikâyelerinde, sık sık padişahın veya onun paşalarıyla savaşan, dolayısıyla padişaha isyan etmiş başına buyruk bir kişilik görürüz. O, kervanları haraca bağlayan, varlıklı ailelerin çocuklarını kaçıran ve yağmaladığı malları, aldığı haraçları ihtiyacı olan halka dağıtan bir âsidir. Bazan hükümdarla ya da onun adamlarıyla uzlaşır ama yaşadığı dönem ve şahsiyeti itibarıyla bunu fazla sürdüremez. Diğer Celâlîlerden farklı olarak halk tarafından tarihî ve sosyal bir vazife verilerek benimsenmiş ve bir halk dostu kabul edilmiştir Köroğlu. Devlet uğru saymış onu, halk ise kurtarıcı. O'nun

---

[17] BANARLI, Nihad Sami: "Köroğlu" Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 8. Fasikül, Devlet Kitapları, İst. 1976, s.630-632.

[18] BORATAV, Pertev Naili: Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeceliği M.E. Basımevi, Ankara 1946, s.199.

şiirleri ve cengâverlikleri Rumeli'den Türkistan'a kadar yayılmış, halk onu kendinden saymış öykülerine öykü, koçaklamalarına koçaklamalar katarak bir destan yaratmıştır. Onun cengâverliklerini temsil eden oyunlar oynamıştır. Bu destanın kahramanı uğru Köroğlu ile Yeniçeri ozanı Köroğlu'nun aynı kişi olduğu görüşünün doğruluğunu aksi ispatlanana kadar kabul etmek durumundayız.

1.2. KÖROĞLU'NUN ESERLERİ

1.

Canım Kırat gözüm Kırat
O bakışın durur m'ola
Ismarladım Han Döne'ye
Kem gözlerden korur m'ola

Hani Şirin Dön'm hani
Dost ile düşmanı tanı
Kırat ile Ayvaz Han'ı
Bu gözlerim görür m'ola

Kıratı besledim körpe
Bir sıçrarsa çıkar sarpa
Her seherde beş tas arpa
Şirin Döne'm verir m'ola

Derelerde biter kamış
Uzar gider vermez yemiş
Nalı altın mıhı gümüş
Kırat bağlı durur m'ola

Beygire binilmez kötü
Kurusun dağların otu
Koç Köroğlu'nun Kırat'ı
Sarhoş sarhoş yürür m'ola

2.

Gel gidelim Karaman'a yukarı
Başı telli canım Ayvaz ağlama
Çok ağlama başa sevda getürür
Başı telli canım Ayvaz ağlama

Gel geçelim Karaman'ı beriden
Körpe kuzu idin aldım sürüden
Kasap baban duyar gelir beriden
Başıtelli canım Ayvaz ağlama

Görünüyor Çamlıbel'in illeri
Bahçesinde açılmıştır gülleri
Ne dökülür gözlerinin selleri
Başı telli canım Ayvaz ağlama

Gel gidelim Karaman'dan aşağı
Sar beline şallı Acem kuşağı
Sana derler Çamlıbel'in uşağı
Başı telli canım Ayvaz ağlama

Koç Köroğlu derler Ayvaz adıma
Düşenler kurtulmaz benim yadıma
Merhametin yok mu bu feryadıma
Başı telli canım Ayvaz ağlama

3.

Yüca dağların başında
Kar bir yana kış bir yana
Depreşir ağzım içinde
Dil bir yana diş bir yana

Bahar olur sular çoşar
Yüce dağlardan yol aşar
Bir gün olur ayrı düşer
Leş bir yana baş bir yana

Nidelim beyler nidelim
Baş kesip kanlar dökelim
Ayvaz'a imdat gidelim
Üç bir yana beş bir yana

Bire beyler bire paşa
Karlı karlı dağlar aşa
Bir gün ola ayrı düşe
Kol bir yana baş bir yana

Kocadım belim büküldü
Tütünüm arşa ikildi
Gözümden dolu döküldü
Kan bir yana yaş bir yana

N'oldu koç Köroğlu n'oldu
Dereler kan ile doldu
Gördün düşman yeğin geldi
Vur bir yana düş bir yana

4.

Gider oldum beyler Haleb'e Hoy'a
Mevlâm yetiştirsin düğüne toya
Bozdurun altını beyaz akçaya
Sarfedin beylere ha ben gelince

Ayarlayın Kırat'ımı bineyim
Binip Horasan'dan Hoy'a ineyim
Hoylu Bey'i alıp geri döneyim
İndirin beyleri ha ben gelince

Koca Bey'e selâm saldım gelecek
Eksiğimiz neyse onu bilecek
Posbıyık altından bize gülecek
Güldürün beyleri ha ben gelince

Seslen gelsin Tekeli'nin Bey'ini
İçimizde yoktur ondan yeğini
Ayırın sürünün bin erkeğini
Yedirin beylere ha ben gelince

Çek Kırat'ı binem gidem Sazan'a
Yiğit odur öz malını kazana
Yüz batman pirinci küçük kazana
Yedirin beylere ha ben gelince

Çamlıbel'e beyler ayağı bastı
Ayvaz oğlum koçu, kurbanı kesti
Yağmur ile yağdı yel gibi esti
Bildirin beylere ha ben gelince

Çamlıbel'e beyler ayağı bastı
Ayvaz oğlum koçu, kurbanı kesti
Yağmur ile yağdı yel gibi esti
Bildirin beylere ha ben gelince

Köroğlu der devran döndü ahire
Altın madenleri döndü bakıra
Satın Çamlıbel'i verin Çakır'a
İçirin beylere ha ben gelince

5.

Üç güzeller indi çaya
Cemalin benzettim aya
Keten gömlek memen soya
Göğsün düğmele düğmele

Çaya indi allı gelin
Al dudağı ballı gelin
Keten gömlek dallı gelin
Göğsün düğmele düğmele

Saçları kat kat örülür
Al dudağa bal sürülür
Yel vurur memen görülür
Göğsün düğmele düğmele

Köroğlu neden titrersin
Akıl baştan al gidersin
Çamlıbel'e seyredersin
Göğsün düğmele düğmele

Gel ey nazik beden dilber
Öpül koçul huzur ile
Ömrümün hasılı dilber
Öpül koçul huzur ile

Öpülmekten zarar gelmez
Koçulmaktan adam ölmez
Bu güzellik sana kalmaz
Öpül koçul huzur ile

Öpülmek eski adettir
Koçulmak hûb saadettir
Hatır yapmak ibadettir
Öpül koçul huzur ile

Karana yağmadan ağın
Menevşem solmadan bağın
Güzelsin geçmeden çağın
Öpül koçul huzur ile

Köroğlu der gamzen oktur
Derdim hiç kimsede yoktur
Koçulmamış dilber yoktur
Öpül koçul huzur ile

7.

Gele Zor Bezirgân beri gel hele
Bir kule yaptırak baş baş üstüne

Seçilsin yiğitler seninle bile
Dolmalı deryalar leş leş üstüne

Gele Dağıtanlı Hasan'ım gele
İniver meydana dev gibi mele
Hoylu'nun öcünü acep kim ala
Koymayın bu şehri taş taş üstüne

Gele Deli Hasan meydan açsana
Ejderhalar gibi ateş saçsana
Bu Açemi vurup öte geçsene
Doldur dereleri leş leş üstüne

Gele Demircioğlu ne durdun orda
Tenbihe hacet mi sen gibi merde
Hoylu Bey düşürdü beni bu derde
Birkaç kale yapın taş taş üstüne

Gele Han Ayvaz'ım bade içelim
Koç yiğide kanlı gömlek biçelim
Hoylu ölmüş candan serden geçelim
Keselim Acemi baş baş üstüne

Ben de Köroğlu'yu böyledir emrim
Gün doğandan gün batana kararım
Bugün bu meydana ben de inerim
Şöyle bir cenk edek yaz kış üstüne

8.

Ay yansın ağalar güneş tutulsun
Parladı parladı çalın kılıcı

Oklar gıcırdasın ayyuka çıksın
Mevlânın aşkına çalın kılıcı

Durmayın orada kargı kucakta
Dolansın yiğitler köşe bucakta
Bir savaş edelim kelle kucakta
Şehitler aşkına çalın kılıcı

Koçyiğitler melemeli dev gibi
Düşman kanı devrilmeli dağ gibi
Dest vurup avını almış bey gibi
Haykırı haykırı çalın kılıcı

Koç yiğitler bu kış burda kışlasın
Yılan dili eğri hançer işlesin
Kafir düşman el'amana başlasın
Kaçanı göndermen basın kılıcı

Koç yiğitler düğün bayram eylesin
Küheylan kişnesin aygır oynasın
Kazanlarda adam kanı kaynasın
Esir etmek yok ha çalın kılıcı

Yürü yiğit beyler namınız kalsın
Kelle getirenler bahşişin alsın
Öldürün atların hep yayan kalsın
Yayan kalana da çalın kılıcı

Koç Köroğlu girdi meydan almaya
Nara vurup düşanına dalmaya
Yemin ettim yedi derya dolmaya
Doldurun denizi basın kılıcı

Gözünü sevdiğim Kırat
Sana uzun yol olaydı
Şöyle elek selesi sık
Sırtına bir çul olaydı.

Bakan gözüm seni görür
İk'ellerim saçın örür
Bana imdat senden gelir
Konuştuğun dil olaydı

Sana binen malı neyler
Senin ile gönül eyler
Yedi cihan seni söyler
Boyun selvi dal olaydı

Fanisin hey dünya fani
Esirin eyledin beni
Yüzdürmeye Kırat seni
Hazar gibi göl olaydı

Aygırdan aldın huyunu
Çekip getirdin soyunu
Aras'tan içer suyunu
Seni tutan kol olaydı

Neslin Düldül aslın Kırat
Üstünde alınır murat
Dal boynunda çifte kanat
Başındaki tel olaydı

Çekerim senin nazını
Getir öpeyim yüzünü
Göreydim senin özünü
Bağda açan gül olaydı.

Düldüle benzettim donun
Düşmana uğrattım yolun
Açılır kanadın kolun
Gidişin bir yel olaydı

Yoluna koydum bu canı
Dolaşalım tüm meydanı
Yola sürmek için seni
Kamber gibi kul olaydı

Söyle hey Köroğlu söyle
Kırat'ın methini eyle
Senin susadığın yerde
Aras gibi sel olaydı.

10.

Tanyeri atanda şafak sökende
Düşmanın üstüne hörelenmeli
Düşman kalkan alıp kılıç çekende
Yiğit on beş yerden yaralanmalı

Haber aldım ihvanından kulundan
Doyum olduk akçasından pulundan
Hey ağalar akar kanın alından
Altımızda Kırat kınalanmalı

Köroğlu der mirza gele han gele
Ben isterim günde yüz tufan gele
Derelerden oluk oluk kan gele
Sele düşüp gövde kürelenmeli.

11.

Karlı dağların ardından
Yel olup estiğin var mı
Tek başına bu çöllerde
Ordular bastığın var mı

Bolu beyi gitme hele
Er isen meydanda mele
Bir vuruşta üç beş kelle
Hiç asıp kestiğin var mı

Hasan ardından yetende
Sana bir kılıç atanda
Kargı böğrüne batanda
Kaltağa bastığın var mı

Al kanını Hasan döke
Yiğitler seyrine baka
Ömründe böylesi deke
Düşüp de sustuğun var mı

Köroğlu düşmez şanından
Yoldaşı üstün canından
İçip beylerin kanından
Yeğrenip kustuğun var mı

12.

Ağlatırsın beni canım
Gözüm yaşı silinmez mi
Çıkıp serv-i hıramanım
Karşımızda salınmaz mı

Hay nazlım ahından dönme
Nâr-ı aşka düşüp yanma
Zaman böyle kalır sanma
Gönül senden alınmaz mı

Yâd ile sürer safalar
Böyle m'olur bî-vefalar
Nedir bize bu cefalar
Yoksa sensiz olunmaz mı

Mağrur olma cihan fâni
Sensin ol Yusuf-i Sâni
Behey canımın cananı
Bana bir dost bulunmaz mı

Gönül uğradı bir derde
Onulmaz aşkım var serde
Köroğlu der sizin yerde
Âşık kadri bilinmez mi

13.

Karşıdan bir aslan çıktı
Gelir harlayı harlayı

Buluttan çıkmış ay gibi
Gelir parlayı parlayı

Döne seyreyle Ayvaz'ı
Sim bilekli o zorbazı
Cıblatmış Kara Kaytazı
Gelir gürleyi gürleyi

Şimdi görürsün kendini
Gülden kırmızı rengini
Görmedim bunun dengini
Gelir horlayı horlayı

Almış kılıcı destine
Gelir düşmanın kastına
Binmiş atının üstüne
Gelir terleyi terleyi

Hani şunlar hani bunlar
Gölgede beslenen canlar
Ak gövdede kızıl kanlar
Akar şorlayı şorlayı

Dağdan dağa ok atılır.
Yiğit yiğide katılır
Ay batar güneş tutulur
Kılıç parlayı parlayı

Döne Ayvaz bunun adı
Bu meydanın geldi tadı
Köroğlu'nun bir evlâdı
Gelir zorlayı zorlayı

14.

Çıkmış güzeller seyrana
İlle mavili mavili
Ak ellere yakmış kına
İlle mavili mavili

Gam kasavet oldu kârım
Sevda benim öz diyarım
Hiç birinde yok kararım
İlle mavili mavili

Kimisi pınar başında
Kimisi yolun dışında
Al giyen onbeş yaşında
İlle mavili mavili

Kimi zülfü tarar gezer
Kimisi bâdeler süzer
Kimi ördek gölde yüzer
İlle mavili mavili

Kimi telden almış nişan
Kimi dert ile perişan
Kiminin benleri ruşen
İlle mavili mavili

Kimi insan kimi melek
Vefasızmış çarkı felek
Al giyen diliyor dilek
İlle mavili mavili

Kimisi sallanır gezer
Kimi incisini dizer
Al giyen bağrımı ezer
İlle mavili mavili

Kimi uzun ince bellim
Mah yüzünde çifte benlim
Al giyen ister gönlüm
İlle mavili mavili

Sevilmenin nazı budur
Gül cemâli olmuş bedir
Âşıklığa çare nedir
İlle mavili mavili

Kimi şeker şerbet ezer
Kimisi tülbentten süzer
Kimi inci mercan dizer
İlle mavili mavili

Kimisi odun devşirir
Kimisi kahve pişirir
Al giyen aklımşaşırır
İlle mavili mavili

Köroğlu der ki n'olacak
Takdir yerini bulacak
Mavilim kaldı kalacak
İlle mavili mavili

15.

Yine yiğitlerim düştü aklıma
Ağalar ağası yanımda gerek
Bir büküşte yedi geyim nal kıran
Koç Demircioğlu'm yanımda gerek

Padişah suratlım göğsü beratlım
Çentiyan kılıçlım kollu kuvvetlim
Babur aslan huylum kaplan sıfatlım
Köse Kenan emmim yanımda gerek

Kimsenin halinden sorup da bilmez
Padişahtan ferman gelse dinlemez
Yüzbin atlı gelse kygısı olmaz
Dellek Deli Hasan yanımda gerek

Benden selâm söylen han oğlu hana
Yarın oğlum Ayvaz yanımda gerek
Asıl yiğit böyle günde gerektir
Yarın o genç aslan yanımda gerek

Ayvaz'ımın yaşı ondört onbeşte
Fino taç durmuyor som sırma saçta
Yumurta dağında şu kara taşta
Yarın oğlum Ayvaz yanımda gerek

Benden selâm olsun Deli Hoylu'ya
Oda gelip şu meydanı boyluya
Düşmanı kırıp dev gibi meleye
Yarın o kahraman yanımda gerek

Yarın ceng ederim bunun düzünde
Koç yiğidin kuşku olmaz gözünde
Eceli Yakın'la Canı Cebinde
Kabire Sığmaz'ım yanımda gerek

Benden selâm söylen Koca Kenan'a
Alsın cıdasını çıksın meydana
Elinde cıdası dalsın düşmana
Yarın o kahraman yanımda gerek

Name yazsam Çamlıbel'im bulanır
Duyan yiğitlerim bura yollanır
Yirmi dört boğumlu kargı kullanır
Cidalı Kenan'ım yanımda gerek

Akdeniz üstünde oynar gemiler
Sedasından dağlar taşlar iniler
Yatağında aç kurt gibi siniler
Yarın Darı Değmez yanımda gerek

Elde zağlı kılıç gümüş savatlı
Yağız at şahlanır sırma pusatlı
Kara kuş kanatlı aslan suratlı
Reyhan Arab yarın yanımda gerek

Burada beklerim Köse Sefer'i
Oklarıyla deler gök demirleri
Narasından zıngırdatır yerleri
Dövüş günü yarın yanımda gerek

Bir de selâm söylen Hâlden Bilmez'e
Sağına soluna Selâm Vermez'e

Düşmanında asla hayıf koymaza
Yarın oyiğitler yanımda gerek

Derya atı biner demir donludur
Meydana girince dokuz canlıdır
Özü bir han kendi İsfahan'lıdır
Yarın Koca Bey'im yanımda gerek

Ah edü-ben bu zevkimi artıran
Tek başına bir Haleb'i batıran
Beş dünya güzelin seçip getiren
Yarın Celâlî Bey yanımda gerek

Gürcistan elinden amana kaldı
Şam ile Haleb'ten bir şikâr aldı
Aslı Polatoğlu Mısır'dan geldi
Bıyıklı Yusuf'um yanımda gerek

Kılıç çekip ordulara saldıran
Acem Şahın bayrağını aldıran
Şeşber atıp bedenleri böldüren
Kizir Mustafa Bey yanımda gerek

Köroğlu'nun burda ne olur hâli
Yurdumnu görmezsem olurum deli
Cep ken hizaranlı eli cidalı
Yiğit İsa Balı'm yanımda gerek

Köroğlu ben der çıktım dağlara
Seyreyledim bahçelere bağlara
Benden selâm olsun cümle beylere
Yarın hep birlikte yanımda gerek

16.

Behey dörtlüler beşliler
Gelin gelin duruşalım
Kaplan postu giyişliler
Gelin gelin duruşalım

Gel deyince gitmek olmaz
Çok söylenip ötmek olmaz
Yiğide tav atmak olmaz
Gelin gelin duruşalım

Hey anasına küsenler
Kurulu yayı asanlar
Har vurup harman esenler
Gelin gelin duruşalım
Karşı karşı duruşanlar
Aslan gibi vuruşanlar
Bıyık altı gülüşenler
Gelin gelin duruşalım

Yiğit olan neyler malı
Dağlara yaslanmış dalı
Bilinir yiğidin hâli
Gelin gelin duruşalım

Köroğlu der ilimize
Toz kondurma gülümüze
Yazık sizin telinize
Gelin gelin duruşalım

17.

Kem bakarsam sana küser
Ben gönlümü bilmez miyim
Hergün padişahlık ister
Ben gönlümü bilmez miyim

Ağladı mı gülmek bilmez
Akan göz yaşını silmez
Değme kişiye kul olmaz
Ben gönlümü bilmez miyim

Yolda gider nazın nazın
Elinden düşürmez sazın
Götürmez muhanet sözün
Ben gönlümü bilmez miyim

Bir dem olur ata biner
Bir dem olur cenge gider
Ben dem gelir hırka giyer
Ben gönlümü bilmez miyim

Şahin gibi yüksek uçar
Cenkten cenge divan açar
Gökte buluttan nem kapar
Ben gönlümü bilmez miyim

Dağlara saldım özümü
Duysam Koçyiğit sözünü
Çeker mi çirkin nazını
Ben gönlümü bilmez miyim

Bir gün gelir olmuş geda
Derviş gibi giymiş hırka

Verir Çamlıbel'e arka
Ben gönlümü bilmez miyim

Girdik erler meydanına
Kastımız düşman canına
İner Çamlıbel yoluna
Ben gönlümü bilmez miyim

Köroğlu der giden gelmez
Benim bu derdim onulmaz
Attan güzelden ayrılmaz
Ben gönlümü bilmez miyim

18.

Haykırdı çıktı meşeden
Gün tutuldu temaşadan
Hiç korkmaz beyden paşadan
Ayvaz bu gelen yâr bu gelen

Arap atın üstündedir
Ala gözler mestindedir
Şirin canlar kastındadır
Ayvaz bu gelen yâr bu gelen

Han Döne'm akıtma yaşı
Yandı yüreğimin başı
Köroğlu'nun can kardaşı
Ayvaz bu gelen yâr bu gelen

19.

Seferim var Gürcistan'a
Benim ile göçen gelsin
İnmesin namert meydana
Candan serden geçen gelsin

Gürcistan'a gider yolum

Kimseye etmeyin zulüm
Bu yollarda çoktur ölüm
Tatlı candan geçen gelsin

Eğdiğimiz hurma dalı
Yediğimiz oğul balı
Kılıç kabzasından kanı
Şerbet edip içen gelsin

Kulak ver merdin sözüne
İnelim meydan düzüne
Ecel gömleğin özüne
Eli ile biçen gelsin

Köroğlu söyler sözünü
Çekerim yiğit nazını
Gürcü'nün güzel kızını
Terkisine çeken gelsin

20.
Behey ala gözlü dilber
Benim aklım yerindedir
Ben severim sen kaçarsın
İman senin nerendedir

Karşımızda karlı dağlar
Bağban sözü olur bağlar
Benim gönlüm ahdı beyler
Doğru menzil sürendedir

Kaşların kurulu yaydır
Cemalin bedr olmuş aydır
Bahçeye girmek kolaydır
Hesap gülü derendedir

Derviş bellidir tacından
Yürek incinmez acından
Gidi rakibin ucundan

Garip baykuş virandadır

Köroğlu der ey övdüğüm
Daim hayalin kovduğum
Suç sende değil sevdiğim
Sana gönül verendedir

21.

Mert dayanır namert kaçar
Meydan gümbür gümbürlenir
Şahlar şahı divan açar
Divan gümbür gümbürlenir

Yiğit kendini öğende
Oklar menzilin döğende
Şeşper kalkana değende
Kalkan gümbür gümbürlenir

Ok atılır kalesinden
Hak saklasın belâsından
Köroğlu'nun narasından
Her yan gümbür gümbürlenir

22.

Yol verin dumanlı dağlar
Aşmaya Ayvaz geliyor
Çağlasın soğuk pınarlar
İçmeye Ayvaz geliyor

Göründü beyler paşalar
Görünce düşman şaşalar
Yüce dağdaki meşeler
Yol verin Ayvaz geliyor

Bu dağlarda biter güller
Kaygıyı atar gönüller

Yeşil ördek yüzen göller
Dalgalan Ayvaz geliyor

Çamlıbel'in koçakları
Belindedir bıçakları
Bizim dağın çiçekleri
Esişin Ayvaz geliyor

Bizim dağların yiğidi
Belinde gümüş dividi
Yaylanın servi söğüdü
Gölgelen Ayvaz geliyor

Bizim yaylalar oluklu
Akar suları balıklı
Al yanaklı mor belikli
Kız gerek Ayvaz geliyor

Bizim yaylanın firezi
Şekerden tatlı kirazı
Gökteki ülker terazi
Parlayın Ayvaz geliyor

Bizim yaylanın uşağı
Belinde Aydın kuşağı
Yaylanın türlü çiçeği
Kokuşun Ayvaz geliyor

Koç Köroğlu der ovalar
Atlılar ceren kovalar
Sarptaki yalçın kayalar
Yassılın Ayvaz geliyor

23.

Yiğitler silkinip ata binende
Derelerde aç kurtlara ün olur
Yiğit olandöne döne dövüşür

Kötüler de attan düşer kan olur

Bir yiğit okunu almış eline
Başı koymuş yiğitliğin yoluna
Kalkan yaralana, zırhlar deline
Kanlı gömlek koçyiğitte don olur

Bir yiğit okunu almış atıyor
Ağ elleri kızıl kana batıyor
Kötü, yoldaşını koymuş kaçıyor
Kaçma kötü kaçma şimdi dön olur

Hasım da çağırır figan ağıtlar
İman ehli birbirini öğütler
Boydan boya demir dolu yiğitler
Çalar cıdasını kahraman olur

Köroğlu da der ki kalmayın naçar
Serçenin gönlünden şahinlik geçer
Şahini görünce ormana kaçar
Gider tenhalarda kahraman olur

24.

Pınar başından bulanır
İner ovayı dolanır
Sende çok mallar talanır

Dağlar duman oldu
Çayır çimen oldu
Ben yâri görmedim
Hâlim yaman oldu

Hiç ovaya inmedin mi
Aşk oduna yanmadın mı
Gam gussadan doymadın mı

Dağlar duman oldu

Çayır çimen oldu
Ben yâri görmedim
Hâlim yaman oldu

Yaz görmemiş kışa benzer
Dert görmemiş başa benzer
İçmiş de sarhoşa benzer

Dağlar duman oldu
Çayır çimen oldu
Ben yâri görmedim
Hâlim yaman oldu

Köroğlu serinden geçti
Aşkın dolusundan içti
Ayvaz gelip bundan göçtü

Dağlar duman oldu
Çayır çimen oldu
Ben yâri görmedim
Hâlim yaman oldu

BÖLÜM II.

RİVAYETLERE (SÖYLENTİLERE) GÖRE KÖROĞLU'NUN ORTAYA ÇIKIŞI VE SONU

On altıncı yüzyılın sonlarına doğru Kasfaslardan Rumeli'ye kadar ünü bütün Osmanlı ülkesine yayılan Köroğlu, hem bir halk ozanı hem de halkın koruyucu ve kurtarıcısı olan bir eşkıyadır. Haksızlığa baş kaldıran kişiliği ile yaşadığı dönemin insanları için bir umut olmuştur. Onun yiğitliği tarihin çok eski dönemlerindeki bahadırların yiğitliğiyle özdeşleşmiş, onların etkileriyle bezenmiştir. Her bölge ve değişik inançları paylaşan katmanlar, özlemlerini yansıtan ve düşledikleri yaşamı gerçek hayata geçiren bir Köroğlu yaratmıştır. O, çağlar boyu paylaşılmış yiğitlik erdeminin son halkalarından biri; kılıç, kalkan, kargı, gürz ve hançerle teke tek yapılan mücadelenin timsalidir. Köroğlu'nun gerçek kişiliği zamanla unutulmuş, onu kendinden sayanlar, öykülerine öykü, koçaklamalarına koçaklamalar katarak büyük bir Köroğlu Destanı yaratmışlardır. Halk bu destanda Köroğlu'na tarihî ve sosyal bir vazife yüklemiş ve onu ölümsüzleştirmiştir. O, destanî kişiliği, şiirleri ve hikâyeleriyle bu gün hâlâ yaşatılmaktadır. Köroğlu'nun ve koçaklarının maceralarını anlatan bu hikâyelerin herbirine "Köroğlu Kolu" denilmekte ve Köroğlu bazı bölgelerde yirmi dört ayrı kol olarak anlatılmaktadır. Yalnız bu hikâyeler anlatıldıkları bölgelere göre birtakım farklılıklar göstermektedir: Erzurum Söylentisi, Elazığ Söylentisi, Antep Söylentisi... gibi. Söylentilerin Köroğlu'nun ortaya çıkışı ve sonuna dair verdikleri bilgiler şöyledir:

2.1. ANTEP SÖYLENTİSİ [19]

Bir zamanlar Arzulum kentinde tüzeye saygısıyla ülkesini dirlik düzenlik içinde yöneten bir vali varmış. Günü gelince öte dünyaya göçmüş. Yerine Laloğlu Hüseyin Paşa atanmış. Yeni vâlinin bir türlü ulaşamadığı bir isteği varmış: "On iki nişânı tam, süt be süt küheylân" bir ata binmek. Bu sebeple ülkenin her yanına buyruklar gönderilir, soylu atı olanlar atlarıyla birlikte Hüseyin Paşa'nın konağının önüne gelsin diye. Paşa, konağının önünden geçen atlardan birini beğenir, satın alıp tavlaya bağlatır ve ona bakması için bir bakıcı arar. Arzulum kentinde at dilinden iyi bilen Beyammi Ali'nin oğlu Deli Yusuf diye biri vardır. Paşa Deli Yusuf'a kendisinin beğendiği ve satın aldığı at hakkındaki fikrini sorar. Görünüşte Paşa'nın seçtiği at iyidir ama, Deli Yusuf atı birçok deneylerden geçirdikten sonra onun soysuz, topuğu kıllı, işe yaramaz bir beygir olduğunu anlayıp atı öldürür. Bundan sonra Paşa, özlemini çektiği atı bulmak için Deli Yusuf'a bolca para verip onu uzak ülkelere gönderir.

Türkistan'ın Kandehar kentinden Sinanî Bezirgân adlı birinin süt beyaz, on iki nişanıtam, soylu bir Arap atı vardır. Bu bir kısraktır. Sinanî Bezirgân bu kısraktan döl almak ister. Arabistan'ı baştan başa dolaşır, dolaşır ya, kısrağına döl verecek soylu bir Arap aygır bulamaz. Sinanî Bezirgân günün birinde deniz kıyısında konaklar. Gece yarısı, durgun deniz çalkalanır, sular köpürür, köpükler arasından bir deniz aygırı çıkar. Tecimen, şaşkınlıkla olup biteni izler. Deniz aygırı kıyıya çıkıp tecimenin atına aşar, yeniden denize dalıp gözden kaybolur.

Günü gelince soylu kısrak kulunlar. Ancak doğura doğura, rengi kara kırçıl, sevimsiz bir tay doğurur. Bir tüyü kara, bir tüyü beyaz, hiç ipe sapa gelmez bir taydır bu. Tecimen böyle çirkin bir tayı ülkesine götürmeye utanır ve parasız olarak bir kadına tayı verip ülkesine döner.

---

[19] BAYAZ, Hüseyin: Köroğlu, Antep Rivayeti, Karacan Yayınları, İstanbul 1981, s.11-28, 338-345.

Deli Yusuf sonunda kadının beslediği tayı görür; bir heybe para verip satın alır ve tayı yedeğine alıp Arzulum kentine döner. Laloğlu Hüseyin Paşa tayı görünce küplere biner. Öyle ya, böyle çelimsiz bir taya bir heybe para verilir mi hiç? Cellâtları çağırır paşa : "Ne duruyorsunuz, şu adamı hemen tutun gözlerine mil çekin!" diye buyruk verir. Cellâtlar Yusuf'un ellerini arkasına bağlarlar, kızgın mil ile gözlerini kör ederler.

Laloğlu Hüseyin Paşa tayı da Deli Yusuf'a verip, onu konağından kovar. Dediklerine göre, Deli Yusuf atın sevinciyle gözlerinin millenmesinden acı duymamış. Deli Yusuf evine döndüğünde oğlu Ali babasının durumunu görür ve bunu yapan Laloğlu Hüseyin Paşa'ya karşı öç alma duyguları beslemeye başlar.

Deniz aygırından olan tay özel bir bakıma ve eğitime alınır. Günler geçer... Tay, ne kadar eski, pis kılı varsa üzerinden atmış, serpilip büyümüş, süt beyaz bir at olmuştur. Bakanın gözleri kamaşır; başı geyik, sağrısı höyük, döşü harmanlı, kolları, bacakları çelik... Tırnakları nalbant kütüğüne benzer. Sultan tavlalarında bile eşi benzeri olmayan bir at... Kırat işte. Çamurlu tarlalarda gücünü denerler, çevikliğini ölçüp biçerler, her sınavı verir Kırat. Laloğlu Hüseyin Paşa atın ününü duyar, adamlarına; tutup getirmeleri için buyruk verir. Deli Yusuf'la oğlu Ali'nin ardına düşerlerse de Kırat'ı yakalayamazlar. Kendilerini yakalamak isteyen Irahan Arap'la Köroğlu dövüşürler; yenik düşen Irahan Arap Köroğlu'ndan aman diler.

Aradan aylar geçmiştir. Günlerden birgün, Ali ile babası Bingöl yaylasına varırlar. Kırat, onları buraya dağlardan, uzun uzun yollardan aşarak getirmiştir. Yiyeceğe ihtiyaç duyduklarında Ali, Kırat'a binip ekmek istemek için bir köye gider. Yolda, köpeklerin bir leşin başına toplandıklarını görür. Köpeklerden biri, öbürlerine dişlerini gösterip leşe yaklaşmalarına izin vermez. Ali bu durumu görünce kendi kendine şöyle söylenir. "Bundan böyle ben de bu köpek gibi kimi sağa, kimi sola dişlerimi gösterip hırlamalı, kozumu pay edip karnımı doyurmalıyım." Çünkü Ali, başkalarından ekmek istemeyi yiğitliğine yakıştıramaz. Kervanların geçtiği yola inip beklemeye, başlar; her kim geçerse soyacaktır. Ali, uğruluğunun ilk gününde bir çerçiyi soyar. Çerçi, kendisini soyan kişinin

babasının kör biri olduğunu görür ve her gittiği yerde kendinini bir körün oğlunun soyduğunu anlatır durur. Körün oğlu, körün oğlu diye diye Ali'nin gerçek adı unutulur, herkes ondan Köroğlu diye sözetmeye başlar.

Babası, Köroğlu'nu kendileri ve Kırat için su aramaya gönderir. Köroğlu atı ile dolaşırken, bir kaya kovuğundan ayran renginde bir suyun aktığını görür. Sudan bir avuç içer, tadına doyum olmayan bir sudur bu. Köroğlu bu sudan kana kana içer, Kırat'a da içirir. Bu sudan babası da içmelidir. Doluduzgin babasının yanına gelir; suyun eşsiz tadını babasına anlatır. Deli Yusuf ; "Oğlum, az önce uykumda bana: "Kalk durma, oğlun Ali bengisu içti, artık dünyada ne ona ne Kırat'a ölüm yok" dediler. Durma oğlum, o suya beni de kavuştur" deyince, Ali babasını terkisine alır. Kırat'ı koşturur, suyun aktığı yere varırlar. Yazık ki ayran rengindeki suya başka sular gelip karışmıştır. Her yer göl olup çıkmıştır. Kısacası Deli Yusuf bengisudan içemez. Alınyazısı ona ölümsüzlük suyundan pay vermemiştir. Deli Yusuf burada oğluna son öğütlerini verir:

Ab-ı hayat akar yemişler biter
Yiğit olup bu dağlarda kalmalı
Oğlum bu dağlarda arslanlar yatar
Aslan yatağında aslan olmalı.

Koç Kırat' a binip meydan almalı
Gelene geçene vergi salmalı
Vermeyene aç kurt gibi dalmalı
Bu dağları mesken edip kalmalı

Bileğine güven ele inanma
Gafil olup kimselere dayanma
Acımakla meydan alınır sanma
Düşmanlara elde kılıç dalmalı

Erken erken kalkıp inmeli düze
Herkes korku ile bakmalı size
Vurmalı kervanı kulak ver söze
Bu dağları mesken tutup kalmalı

Deli Yusuf der ki budur son sözüm
Yanıktır ciğerim keçidir özüm
Kırat için verdim ben iki gözüm
Onun öcünü de mutlak almalı.

Babasının öğütlerine uyan Köroğlu hergün yola inip kimi bulursa soyar, gününü gün etmeye bakar. Giderek Ali'nin ünü her yere yayılır. "Bingöl yaylasında, Çamlıbel Dağı'nda bir Köroğlu türemiş, her kim oradan geçerse bacını alırmış, kimseyi bırakmazmış" diye söylenir olmuş. Adam öldürenler, hırsızlık yapanlar, kız alıp kaçanlar elini gününü yıkıp çadır kazığını beline sokanlar, paltosunu omzuna asanlar Köroğlu'nun başına toplanmaya başlamışlar; Bingöl dağlarının gediklerini tutmuşlar; gelip geçenden ondalık , bac, toprakbastı parası almaya başlamışlar gelip geçenden. Çamlıbel Dağı'nın üzerinde çadırlar kurulur, evler yapılır, atlar kişner. Kısa sürede binlerce adam toplanır Köroğlu'nun yanında, birçoğu zincir kaçağı... Çünkü, o zamanlar Osmanlı Devleti Urus ile savaşıyordu. Devletin elinde iç güvenlik ve düzenin sağlanması için imkân yoktu. Bu yüzden her taraf devlete başkaldıran uğrularla dolmuştu (söylentinin geri kalan bölümerinde Köroğlu ve arkadaşlarının çeşitli serüvenlerine yer veriliyor).

Gaziantep Söylentisi'ne göre Köroğlu'nun sonu şöyledir: Köroğlu Bağdat Savaşında ünlü koçağı Hoylu'yu yitirir. Günlerce yas tutar. Üzüntüden saçı sakalı ağarır. Çamlıbel koçakları arasında görev bölümü yapıp bir köşeye çekilir.

Köroğlu'nun delileri daha önceden Frenkoğlu adlı bir tecimenin kervanını vurmuş, oğlunu da elinden almışlardır. Frenkoğlu, oğlunun kendisinden ayrılmasına dayanamadığı için öç almanın yollarını aramaktadır. Düşüne düşüne çakmaklı bir tabanca yapmaya ve onu Ayvaz'a armağan etmeye karar verir. Beylerin en genci olan Ayvaz'ın böyle bir tabancaya ilgi duyacağını bilir.

Frenkoğlu Çamlıbele gelir, özene bezene yaptığı tabancayı Ayvaz'a armağanederek nasıl kullanılacağını öğretir. Ayvaz, ertesi sabah, kendisine armağan edilen tabancayı beylere gösterir. Demircioğlu: "Bana ver hele şu kurşun dediğin adam öldüren şeyi, bir göreyim" diyerek alır kurşunu eline, sıkar iki parmağı arasında, yamyassı eder, keçi pisliği gibi ufalayıp üfürür. Sonra da "Bu mu adamı deler geçer Ayvaz Ağa?" diyerek Ayvaz'ı alaya alır. Demircioğlu Ayvaz'dan tabancasını doldurup yüreğinin başına sıkmasını ister. Ayvaz utanır, Demircioğlu diretir. Ayvaz, sonunda tabancayı Demircioğlu'nun alnının çatısına dayar ve ateşler. Dağ gibi Demircioğlu yıkılır kalır. Bunun üzerine Bezirgân Ahmet Ayvaz'ı, Dağıtanlı Hasan Zor Ahmet Bezirgân'ı öldürür. Köroğlu gelir, sazını eline alır, gözlerinden bahar dolusu yaşlar dökerek ard arda en duygusal türkülerini söyler. Bu türkülerde Köroğlu'nun sonunu görürüz:

Tüfek icat oldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır.
Beyler gitti Çamlıbel'i neyleyim
Varıp Şam iline yaslanmalıdır.

Beyler öldü derneğimiz çözüldü
Belâlar atıldı düğüm çözüldü
Sıra sıra ağlayanlar düzüldü
Çevrem gözyaşıyla ıslanmalıdır.

Hani dünya benim benim diyenler
Erkek ata binip zırhlar giyenler
Savaşlarda adam başı yiyenler
Gitti deli gönül uslanmalıdır.

Köroğlu'yum ünüm tutu âlemi
Sonra felek sundu bana elemi
Şam'a gitmeliyim alıp Döne'mi
Orda kara giyip yaslanmalıdır.

Köroğlu, oğlu Dağıstanlı Hasan, oğlunun nişanlısı Güllüzar Hatun, Hösne, Balâ Hatun, Benli Döne ve ölen beylerin nişanlılarını alıp Şam yolunu tutar. Bir kez daha ölen yiğitlerin gömütlerine bakar, alır sazı eline, yanık yanık söyler:

Aksın gözyaşlarım naralar dindi
Alımız telimiz bunun içinmiş
Beylerin ölüsü mezara indi
Davullar düğünler bunun içinmiş

Bâdeler içerdim Ayvaz elinden
Güzeller getirdim Gürcü'den Çin'den
Murat almak için biri birinden
Düğünler kurdurdum bunun içinmiş

Çamlıbel'e kara dumanlar çöktü
Çiçekleri söndü kuşlar sönüktü
Bize burda göçüp gitmek gözüktü
Kalalar kurdumdu bunun içinmiş

Kırat'a binince meydan inlerdi
Buyruğumu yerler gökler dinlerdi
Naramızdan dağlar taşlar çınlardı
Sesimiz soluğumuz bunun içinmiş

Köroğlu bıraktı sazı elinden
Ağıtlar duyuyor çevrelerinden
Kırat'ım uzaklaş Çamlıbel'inden
Bütün emeklerim bunun içinmiş.

Bu sözler, Köroğlu'nun sazı eşliğinde söylediği son sözleridir. Şam'a varırlar. Çamlıbel'in koç yiğidi, Şam'daki Kırklar Dağı'na gidip, bundan böyle bir

köşeye çekilir. Oğlu Hasan'a Dağıstan'a gitmesini öğütler: "Beni arama" deyip gözden yiter. Köroğlu'nun ve sazının sesi Kırklar Dağı'ndan yankılanmaya başlar. Dediklerine göre, Köroğlu'nun Kırat'ı Şam'ın at pazarında yılda bir kez kişnermiş.

2.2. ELAZIĞ SÖYLENTİLERİ[20]

a) Köroğlu'nun babası Türkmen boylarındandır. Bolu Beyi'nin yanında dururmuş. Bolu Beyi'nin emriyle birçok adamlar soylu atlar bulmaya giderler. Köroğlu'nun babası da Türkiye'de en iyi at yetiştiren Sultan-Hanı'na gider. Bir çeşme başında su içen atların arasından, suyu diğerleri gibi içmeyen zayıf bir kır tay alır. Sonra Tuz-Hisarı'nda da Tuz Gölü'ne sürdüğü atların içinden gölün öbür ucuna tek başına çıkabilen başka bir zayıf tayı da alıp Bolu Beyi'nin yanına döner. Diğer adamlarının getirdikleri güzel atlar içinde bu zayıf iki tayı gören Bey adamcağızın gözlerini oydurur; hayvanlara bindirerek at bakıcısını kovar.

Kör adam, on beş yaşındaki oğluna atları terbiye etmesini öğretir. Bir sene sonra atlar, üç karış çamurlu bir meydanda koşturuldukları zaman bastıkları yerden toprak çıkartacak kadar güzel koşan atlar olurlar.

Bolu Beyi atların namını işitir. Köroğlu'nu çağırtır. Hayvanları getirmesi için tehdit eder. Köroğlu o gün, arkasını duvara vererek bir sürü köpeğe karşı koyan bir köpekten ders alır: Arkasını dağlara verip Bolu Beyi'ne karşı medan okumaya karar verir. Babasıyla beraber kaçarlar. Arkalarından gelen atlılar onları kovalarlar. Kör adam, en önde gelen atların rengine göre oğlunun ve kendinin atlarını çamura, çalılığa sürdürür ve bu şekilde yakalanmaktan kurtulurlar. Bundan sonra dağda yaşamaya başlarlar.

Birgün, Köroğlu bir yerde avlanırken iki güvercin vurur, bir pınarda güvercinleri temizlerken güvercinler canlanıp uçarlar. Pınar kırk parçaya ayrılır ve kırk yerden su kaynamaya başlar. Köroğlu dönünce olayı babasına anlatır. Babası,

---

[20] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.41-44, 208-218

o pınarın Abı-hayat olduğunu anlar. Fakat sudan yalnız Kır At içmiştir. Su kırk parça olunca eski özelliğini kaybetmiştir. Bunun içindir ki Köroğlu'nun atının ölmediği ve her yıl bir defa satıldığı söylenir.

b) Köroğlu aslen Türkmendir. Babası adam öldürme meselesi yüzünden Bolu Beyi'nin yanına gelmiştir. Kör olmasına sebep olan olaydan sonra ihtiyar adam, oğluna atlara bakmasını öğretmiş ve atlara iki sene baktırmış. Daha sonra oğlunun sırtını sıvazlayıp hayırduası ettikten sonra oğlu Bolu civarındaki Köroğlu Dağı'na çıkmış, kendisine burada bir kale yapmış. Halen bu kalenin yıkıntıları varmış; kaleyi kendisi yaptığı için taşlarda ve sıvada Köroğlu'nun elinin ayağının izleri hâlâ duruyormuş.

Köroğlu katırcılardan; İstanbul'da Kasapbaşının çırağı Ayvaz'ı alırsa; çok değerli bir yiğit olacak olan Ayvaz'la kendisinin çok güçlü olacağını ve üzerlerine kimsenin gelemeyeceğini öğrenir. Köroğlu Bolu Bey'nin koyunlarını alıp İstanbul'a gider ve Ayvaz'ı "Sana dört boynuzlu bir koyun göstereceğim" diye kandırarak kaçırır.

Köroğlu kâh Bolu Çamlıbel'inde kâh Tokat Çamlıbel'inde oturur. Bazen Karaman'a, Konya'ya da gider.

2.3. ERZURUM SÖYLENTİSİ[21]

Köroğlu'nun babası Ürüşan Baba, Bolu Beylerinin yanında at bakıcılarının başıdır. Bolu Beyleri birgün Ürüşan Baba'ya kendileri için Anadolu'dan eşi benzeri bulunmayan atlar getirmesini söylerler. Uzun süre yabancı illerde dolaşan Ürüşan Baba, yaz mevsiminde Erzurum yakınında bulunan Tercan'a gelir. Tüm atlar kırda, harmandadır. Ortalıkta biri kır, öteki doru, bacı kardaş iki tay dolanmaktadır. Kır ile doru taylar deniz aygırının soyundandır ama, tayların sahibi

[21] Köroğlu Destanı, Derleyen: KAPLAN, Mehmet - AKALIN, Mehmet-BALİ, Muhan: Atatürk Üniversitesi Yayınları, No.314, Ankara 1973, s.1-15, 583-587.

işin aslını bilmemektedir. Ürüşan Baba tayları görüp alır. Bolu kentine yollanır. Getirdiği tayları görenler şaşıp kalırlar. Bunlar bakımsız, yanları yöreleri pislik içinde olan taylaklardır. Bolu beyleri çok kızarlar, Köroğlu'nun babasının kendileriyle alay ettiğini sanarak gözlerine mil attırırlar. Tayları da kendisine vererek milcilerle birlikte eve gönderirler. Ürüşan Baba'nın o sırada on iki yaşında, Ali adında bir oğlu vardır. Ali babasının halini görür ve ağlaya ağlaya babasının anlattıklarını dinler ve babasının başına gelenlere çok üzülür.

Ürüşan Baba oğlu Ali'ye tayları nasıl besleyeceğini öğretir ve Ali de babasının söylediği gibi besler tayları. Bolu Beyleri hergün üç öğün yemek verirler Ürüşan Baba'ya. Yemekleri Ali alıp getirmektedir. Ancak yolunu kesen çocuklar elindeki yemekleri almakta, Ali de gururundan ve korkusundan bunu babasına söyleyememektedir. Aradan bir sene geçer ve Ali on üç yaşına girer. Birgün sokağın birinde garip bir köpeğin, üzerine saldıran diğer köpekleri bir bir dağıttığını onları darmadağın ettiğini ve sonra da kuyruğunu dikip sallana, sallana gittiğini görür. Köpeğin cesareti ve diğer köpeklere saldırıp onlarla başa çıkması kendisine cesaret verir. O da bundan böyle kendine saldıran çocuklardan kaçmayacak ve o da onların üzerine saldırıcaktır.

Ali eve döndüğünde evden bir çubuk değnek alıp kultuğunun altına sıkıştırır ve tekrar Bolu Beyleri'nin mutfağına doğru yola koyulur.Mutfaktan sabah yiyeceklerini alıp tekrar eve dönmek üzere yola koyulur. Yarı yola geldiğinde yine çocuklar yolunu keserler ama, Ali bu kez hazırlıklıdır. Yemekleri duvarın dibine indirir, üzerine gelen çocukları değneğiyle bir bir başından savuşturur Ali çocukları korkutmuştur, kiminin kolunu kiminin kafasını kırar. Öğlen vakti yine yemek almak için yolakoyulur. Ali yanına bu kez daha büyük, daha kalın bir değnek alır. Çocuklar tekrar saldırdıklarında onlara bu kez kalın değnekle karşı koyar ve hepsinin hakkından gelir. Ali çocukların akşamleyin de yolunu keseceklerini düşünüp bu kez yanına bir kılıç alır. Yemeği alıp döndüğünde yine çocuklar yolunu keserler. Ama Ali yemeği vermemekte kararlıdır. Bu kez kılıcını çeker Ali. Bunu gören çocuklar bir bir kaçışırlar ve onunla artık başedemeyeceklerini anlarlar.

Gün geçtikçe Ali'nin ünü artar; ünü arttıkça düşmanları da çoğalır. Artık kılıç kuşanmıştır. Zamanla gerçek adı unutulur gider. Köroğlu şöyle yiğit oldu, geldi körün oğlu, gitti köroğlu derken, Ürüşan Baba'nın oğlu Ali, Köroğlu olup çıkar.

Atlar eğitimini tamamlamış ve zorlu deneylerden geçirilmiştir. Bu deneyler sırasında doru atın sabahları gün ışığının tavandan girmesiyle sağ kanadının kırıldığı ortaya çıkar. Ürüşan Baba Ali'ye Kırat'ı yetiştirmesini ve sınavdan geçirmesini söyler.Ali bu kez Kırat'ı dener ve onu da doru at gibi sınar. Kırat zorlu deneyleri başarıyla geçmiştir. Bunu anlayan Ürüşan Baba şöyle der oğluna " "Oğlum, iki göz verdimse iki tane at aldım, dorun kanadının biri kırılmıştır, sabah günü dorun kanadını kırmıştır. Ancak kır olgunlaşmıştır. Bundan sonra bu Kırat altında oynarken ister dostun ister düşmanın olsun, seni kimse tutamaz... Kanatsız bir kuştur bu at. Artık ilerle de oğlum, eğer benim helâl evlâdım isen Bolu Beylerinden benim intikamım alasın.."

Köroğlu'nun yöresinde dostundan çok düşmanı vardır. Döner birgün Kırat'a biner doruyu da yedeğine alarak yurdundan ayrılır. Kemah yöresinde Erzincan'a adını alacak olan yere varır. Bundan böyle Köroğlu Kulesi Köroğlu'nun ikinci yurdu olmuştur. O zamanlar Kırat'tan başka hiçbir at çıkamazmış o kuleye, göklere baş uzatmış bir yermiş burası.

Gecelerini kulede geçiren Köroğlu, gündüz Kırat'a biner, dağları taşları adım adım dolaşır, sonunda uğruluğua başlar, vurur, kırar, yol keser, haraç toplar. Sultan Murat olup bitenleri öğrenir: "Her kim Köroğlu'nun kellesini ya da kendisini getirirse dünyalığını vereyim" diye haber salar her yana. Birçok kişi onu yakalamak için ardına düşer ama, kim tutabilir? Köroğlu'nun altında kuşun bile yetişemediği Kırat oldukça tüm çabalar boşunadır.

(Bundan sonra Köroğlu'nun öteki serüvenleri başlar. O zamanın ünlü koçakları Köroğlu'na katılırlar. Güçleri gittikçe büyür. Kız kaçırmalar, zorba beylere karşı saldırılar birbirini kovalar).

Yıllar geçer, Köroğlu'nun yaşamının sonu yaklaşmıştır. Bolu kentine saldırdıkları sırada Bolu Beyi'nin elinden bir tüfek alırlar. Bu tüfek Köroğlu'nun ve koçaklarının sonunu simgelemektedir. Köroğlu, delilerinden Köse Kenan'a tüfekle ilgili olarak şunları söyler: "... Emir devletin belirtisi olan bu tüfek benim elimde olamaz, ben devlet kapısından bir tüfeği hak etmiş değilim; onu götürmeliyim. Kesindir ki bu tüfek, delikli demir çoğalır, bizim de bu beyliğimiz, derebeyliğimiz hiçe gidecektir. Bunun mermisi yok, hele mermisi olsun da içersine bir koy ve tetiğe dokun. Karşısında nice yiğit olsan yaramaz Bolu Beyi'nin elinden üç ateş çıktığını gördüm. Üç yüz altmış altı damarım tümden titriyordu. Bunun karşısında ne kılıç, ne kalkan, hiçbir şey dayanmaz" Bunları söyledikten sonra Köroğlu son olarak şu türküyü demiştir:

Asker geldi tabur tabur düzüldü
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icaţ oldu, mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır

Benden selâm olsun Bolu Beyi'ne
Çıkıp bu dağlara seslenmelidir
Kırat köpüğüden insan kanından
Dağlar kızıl kana bölenmelidir.

Köroğlu, tüfeği Kırat'ın terkisine bağlayıp İstanbul'a gelir. Padişah önünde baş eğer, kendisini suçlayanların yalan söylediklerini ortaya çıkarır. Padişah bağışlar bu koçyiğidi ama derebeyliğini de sona erdirir.

Bundan sonra Çardakçı Çamlıbel'de toplanan yiğitler birer birer memleketlerine dönerler. Köroğlu ansızın sır olup kaybolur. Sonradan Lezgi

Ahmet adlı koçak, Köroğlu'nu Erzurum'a yakın Kalaylı Dağ'da Kırklar'a karışmış olarak görür. Köroğlu'nun hayır duasını alan Lezgi Ahmet, söylentiye göre iki yüz kırk yedi yıl yaşamıştır.

2.4. İSTANBUL SÖYLENTİSİ[22]

Köroğlu'nun babası Ali Ağa Bolu Beyi Mustafa'nın at bakıcısıdır. Zorba biri olan Mustafa Bey at meraklısıdır. Ali Ağa'yı soylu atlar bulmak için görevlendirir. Ali Ağa Halep'e gider. Halep Valisi Hüseyin Paşa'nın çok ünlü bir atı vardır. Bir gece Fırat ırmağının kıyısında konaklar Hüseyin Paşa ve ırmaktan çıkan bir canavar, Hüseyin Paşa'nın atına aşar. Bunu sadece at bakıcılarından biri görür ve bunu Paşa'ya söyler. Bu ünlü at sonunda çirkin bir tay doğurur. Paşa da bu tayı bir kadına verdirir. Ali Ağa olup biteni öğrendikten sonra bu tayı kadından satın alır. Ali Ağa Bolu'ya döndüğünde canavara benzeyen tayı gören Bolu Beyi kendisiyle alay edildiğini sanarak Ali Ağa'nın gözlerine mil çektirir. Getirdiği tayı da eline vererek onu kendi yurduna gönderir.

Ali Ağa yurduna döndüğünde oğlu Ali onbeş yaşındadır. Babasının öcünü almak için andiçer. Tay özel bir bakımla yetiştirilerek eşi benzeri bulunmayan bir at hâline getirilir. Bu at Köroğlu'nun Kıratı'dır. Ali Ağa Mustafa Bey'in korkusuyla oğluna bulunduğu yerden ayrılmasını söyler. Bolu Beyi'nin düzenlediği cirit oyunlarından birinde Bey, Kırat'ı ve Köroğlu'nu görür ve atın yakalanamaması sonucunda Ali Ağa'nın yanına gider. Hem atı hem de oğlunu kendisine vermesini ister. Ali Ağa rededer ve cellâtlar tarafından işkenceyle öldürülür.

Atı ile dağlara kaçan Ali bir süre köylülerin verdikleri ekmekle yaşar ve birgün leş yiyen köpeğin yiyeceğini diğer köpeklerden nasıl koruduğunu görür ve o da göstererek kimseden ekmek almamaya yol kisip bac almaya başlar. Gelen geçen insanlar onun kör edilen Ali Ağa'nın oğlu olduğunu öğrenir ve ona Köroğlu

---

[22] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.19.

denilmeye başlanır. Ali'nin zamanla gerçek adı unutulur. Bolu Beyi'nin zorbalığından kaçanlar, öteki uğrular birer birer katılırlar Köroğlu'na ve Çamlıbel'i kendilerine merkez yaparlar. Darıdeğmez Kıraçıkmaz, Sivrisinek, Deli Balta, Demircioğlu... gibi koçaklar da Köroğlu'na katılırlar. Halka baskı yapan beylerin kızları kaçırılır, kardeşleri kaçırılır, sarayları yağmalanır; elde edilenler yoksullara dağıtılır.

Köroğlu koçakları ile Gürcistan'a yaptığı bir akında oğlu Hasan'ı yitirir ve günlerce onun yasını tutar. Bundan sonra kan dökmez. Ancak Köroğlu'nun koçakları kervanları yağmalamaya başlarlar. Frengistanlı bir kervancının kervanını yağmalayıp oğlunu öldürürler. Kervancı öç alma duygusuyla onlara, kendi kendilerini öldürecekleri bir tuzak hazırlar ve ülkesinden Karadağ altıpatlar satın alarak beylere armağan eder. Koçaklardan Demircioğlu tüfeğin kurşunlarının adam öldürmeyeceğini düşünerek arkadaşlarının birine ateş eder ve o kişi hemen ölür. Bundan sonra tüm koçaklar birbirlerini öldürürler. Gürültüyü duyan Köroğlu dışarı çıkar, korkunç görüntü karşısında tüm umutlarını yitirir, atına binip bilinmeyen bir yöne gider.

2.5.KARS SÖYLENTİSİ (Pasoflu Aşık Müdâmi Anlatması) [23]

Pasoflu Aşık Müdâmi'den derlenen hikâyeye göre; Köroğlu'nun gerçek adı Hürüşan Ali'dir. Babasının adıysa Ahmet Baytar'dır. Ahmet Baytar Isfahan kentinin beyinin yanında at baytarlığı yapmaktadır. Isfahan kentinin beyi ünlü halk hikayesi "Kerem ile Aslı" nın baş kişisi Kerem'in babasıdır. Isfahan kentinin ucu bucağı olmayan otlakları vardır. Bu çayırlarda her yıl at sürüleri otlatılmaktadır. Isfahan Beyi, otlak parası karşılığı dilediği Arap atını seçip almaktadır. Atların seçicisi ise Köroğlu'nun babası Ahmet Baytar'dır. Her yıl olduğu gibi o yılda çayırlara at sürüleri getirilir. Ahmet Baytar da sürüden en iyi atı seçip getirmesi için görevlendirilir. Ahmet Baytar sürüye girer, otları gözden geçirir, gözüne

[23] BORATAV, Pertev Naili: Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1946, s.199-201.

kestirdiği atların soyluluk derecelerini kendi yöntemleriyle dener ve sonunda sürüden iki tay beğenir. Görünüşleri hiç de iç açıcı olmayan bu iki sıska tay Ahmet Baytar'ın aradığı nitelikte taylardır. Ahmet Baytar ikisini de yelesinden tutup yere çalamaz. Biri kır, diğeri kula olan bu taylar koskocaman hendeği uçarcasına aşıverirler. Ahmet Baytar aradığını bulmuştur; gerçekten soylu Arap atıdır bunlar. Seçtiği tayları görenler şaşakalırlar. Vezirlerden biri Isfahan Beyi'ne koşup; "Yüce Şahım! Efsanenin birisine at baytarı diye aylık veriyorsun, gitmiş iki tane sakavulu, üfürsen yıkılacak yeni binek taylar getirmiş. Böylesi yüzlerce.... Bu sizin namusunuza büyük bir lekedir" diye çekiştirir. Şah tayları görünce öfkesi daha da artar. At seçicisinin kellesini vurdurmak için cellatları çağırtır. Vezirlerden biri Şah'tan Ahmet Baytar adına aman diler, öldürülmez öldürülmesine ama, oracaktı gözlerine mil çekerler.

Şah, Köroğlu'nun babasını tayın birine bindirip öteki tayı da yedeğine verdikten sonra onu Isfahan'dan kovar. Ahmet Baytar ayrılmadan önce şöyle yakarır: " Tanrım! Şah benim gözlerimi dünyayı görme özlemi içinde bıraktı, onun şu anda oğlu yoktur. Sen ona bir oğul ver, on yedi yaşına gelince öyle bir acıyla kendisinden ayır ki, ağlaya ağlaya gözleri dünyayı görme özlemi ile dolsun" Bundan sonra Kerem dünyaya gelir. On yedi yaşına gelince sevginin ateşi yüreğini yakar, yurdundan ayrılır ve on yedi yıl sevgilisinin ardınca dolaşır. Söylentiye göre Kerem Isfahan'dan 1017'de ayrılmış.

Ahmet Baytar, ağlaya ağlaya kendi yurdu olan Muradiye kentine gelir. Oğlu Hürüşan on yaşındadır. Babası yad ellere gittiğinde daha doğmamış olduğundan Hürüşan babasını hiç görmemiştir Kent halkı Ahmet Baytar'ı tanır ve onu oğluna götürürler. "Yavrum, işte senin baban budur. Şah'ın öfkesinin kurbanı olmuştur, acımasız Şah gözlerini oymuştur" diyerek Hürüşan durumu açıklarlar Hürüşan Ali babasının elini öper ve onu eve getirir. Atları hiç ışık girmeyen bir tavlaya koyarak; özel bir bakım uygularlar. Hürüşan, babasının öğüdüne uyarak, yem yerken atlara dönüp bakmaz.

Hürüşan Ali çarşıdan ekmek alıp dönerken Kürt çocukları yolunu kesip, elindeki ekmeği almaktadırlar. Gene birgün ekmek almaya gittiğinde Hürüşan Ali, kızana gelmiş küçük bir köpek görür; ardınca beş on köpek gitmektedir. Küçük köpek, hangisi saldırsa kovalayarak köpekleri kendisinden uzaklaştırmaktadır Köpekten örnek alan Baytarın oğlu bir sopa alıp pantolunun içine saklar. Ekmeği alıp dönerken, Kürt çocukları gene yolunu keserler, ama Hürüşan Ali bu kez hazırlıklıdır. Elindeki ekmeği almak isteyenleri darmadağın eder. Bu durumu öğrenen babası çok sevinir; oğlu adam olmuş, sonunda kendisini korumayı öğrenmiştir.

Bakımı süren taylar, zorlu deneylerden geçirilirler. Kır tay eşsiz bir at olup çıkmıştır, kanatlı bir at. Babası birgün Hürüşan Ali'ye şunları söyler: "Bugünden sonra Kırat'a binersin. Şat ırmağına gidersin, üç gün geceli gündüzlü hiç uyumadan beklersin. Irmağın suyuyla birer tas benzeri üç köpük gelecek. Birincisi yeşil, ikincisi koyu, sonuncusu da sarı. Bunların üçünü de bir kaba alırsın. Bir bölümünü sen içersin, bir bölümünü de bana getirirsin."

Hürüşan Ali, Kırat'a binip yola koyulur, Şat ırmağına varır; üç gece bekler. Üçüncü gece, sabaha iki saat kala köpüklerin geldiğini görür. Ay ışığı her yanı pırıl pırıl aydınlatmıştır. Hürüşan Ali köpükleri tutup bir kaba koyar. Yarısını içer ve sonra da kendi kendine düşünür: "Doğrusu babamın iki gözü kör, yaşlıdır da; babam bu köpükleri içip ne yapacak?" der ve köpüklerin öbür yarısını da Kırat'a içirir. Babası köpükleri sorunca şu karşılığı verir: "Sevgili baba, köpükler geçmişti, tutamadım" Ahmet Baytar durumu anlar anlamasına ama, elinden birşey gelmez. Halbuki köpükler içmiş olsaydı Ahmet Baytar'ın gözleri açılacaktı.

Ahmet Baytar oğluna; adam olduğunu, babayiğit bir delikanlı olduğunu söyleyerek; "Binersin Kırat'a gidersin, Isfahan Şahı'ndan benim öcümü alırsın" diye son öğüdünü verir.

Köroğlu atına binip Çamlıbel denen yere gelir, çadırını kurar, günden güne burada binalar yapar.

2.6. MARAŞ SÖYLENTİSİ [24]

Bu söylentinin yalnızca şiir bölümleri kalmıştır. Bu yüzden söylentinin bütün özelliklerini ve diğer söylentiler arasındaki yerini tamamıyla anlamak mümkün değildir.

Şiirlere bakılarak Köroğlu'nun uğru oluşu şu şekilde açıklanabilir: Köroğlu'nun gerçek adı Ali yada Irışvan Ali'dir. Babası Deli Yusuf Erzurum'da oturmaktadır. Erzurum Paşası, Deli Yusuf'un düşmanlarının sözüne kanarak yaşlı adamın gözlerine mil çektirir. Deli Yusuf suçunun ne olduğunu bilmemektedir. Cellâda verildiğinde şu sözleri söyler Deli Yusuf:

Ne suçum var bilemedim ben beni
Ali'm küçük yetim kalır ağalar
Çok emekler çektim hep zayi oldu
Malım mülküm yâda kalur ağalar

Ben n'ettim Paşa'ya ağalar beyler
Ağ göğdemi kızıl bana bularlar
Dostum ağlar düşmanlarım gülerler
Zulüm bana hayıf olur ağalar

İki sene gurbet ilde gezdiğim
Ağ alnıma kara yazı yazdığım
Boş yerlere kara bağrım ezdiğim
Birgün olur karşı durur ağalar

Deli Yusuf diler ulu Mevlâ'dan
Paşam kurtulmasın türlü belâdan
Ağ alnıma böyle yazmış Yaradan

[24] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu destanı, s.44-50, 142-143.

Beni gören ibret alur ağalar

Gözlerine mil çekilen Deli Yusuf, Erzurum'un hükümet konağında Beyler ile Paşaya:

Dinleyin Ağalar dinleyin Beyler
Sorarım bunları birgün olur ki
Adam olup Koç Kır At'a binüşüm
Kırarım belleri birgün olur ki

Ben yükümü dağ başına çözersem
Sıra sıra koç yiğidi dizersem
Yiğitler destinde bâde süzersem
Ararım bunları birgün olur ki

Al yanağım kızıl kana boyandı
Akan kandan çoşkun sular bulandı
Düşman ne söyledi Paşam inandı
Sorarım sizlerden bir gün olur ki

Ben Yusuf Bey idim kendi başıma
Düşürürüm koç yiğidi peşime
Küçük Ali'm çıkar dağlar başına
Ararım sizleri birgün olur ki

diyerek gözdağı verir. Deli Yusuf'la oğlu Ali atı da alarak Erzurum'dan ayrılırlar. Paşa, yakalanmaları için arkalarından Reyhan Arap adlı birini gönderir. Reyhan Arap Eğri Geçit ile Arpalık arasında bulunan Akyokuş'ta onlara yetişir. Deli Yusuf önce Reyhan Arab'a kendilerini bırakması için yalvarıp yakarır; fayda etmeyince tehdit eder:

Şahin geçmez sınurumdan
Arslan kurtulmaz uğrumdan
Zağlı kılıç sol böğründen
Çalam seni Araboğlu

Yürü hey adam olmayan
Ömründe yiğit görmeyen
Yiğit kıymatın bilmeyen
Öldürürüm Araboğlu

Deli Yusuf der gelsene
Sen bize teslim olsana
Topuza karşı dursana
Öldürürüm Araboğlu

Reyhan Arab'ın elinden kurtulup Çamlıbel'e gelince, Deli Yusuf buranın yerleşmek için uygun bir yer olduğunu belirtir. Çamlıbel arka verip sığınılacak bir yerdir ve oğlu burada kalmalıdır. Deli Yusuf:

Bir yiğit haykırıp meydana girse
Arka verip sağınacak yer gerek
Çamlıbel'e metin kale yapmaya
Kendi yiğit özü metin er gerek

Hay n'olanda oğlum Ali n'olanda
Zor düşmanı bölük bölük bölende
Padişahın divanına varanda
Dil tutulur dili tutar er gerek

Sıra sıra koç yiğitler düzersin
Alayları bozu bozuk bozarsın
Berhaneyi Çamlıbel'e çözersin

Burda sana barınacak yer gerek

Göğüs gerek arka verek dağlara
Hızmat edek bahçalara bağlara
Şöhret vermek için nice illere
Şimdi sana devlet gerek sur gerek

Eyvan gerek oturmaya yaz ile
Bir de sâkî mey doldura naz ile
Yiğitlerin kumandasın saz ile
Vermek için yakışacak dil gerek

Deli Yusuf tamamladı öğüdü
Sen tamam et yirmibir bin yiğidi
Gözlerim görmüyor suçum ne idi
Koyma kıyamete burda al gerek

diyerek oğluna nasihat eder. Bu nasihatte fenalığa karşı fenalık, zulme karşı intikam, kimseye merhamet etmemek telkinleri vardır. Deli Yusuf diğer taraftan da devlet sürmek, neşe ve sefa içinde yaşamak telkinlerinde de bulunur. Köroğlu bunun üzerine Çamlıbel'e metin bir kale yaptırır.

Bir gün Deli Yusuf oğluna darılır; Köroğlu da başını alır, çıkar gider. Çukur-Ovada Deli Hoylu ile karşılaşır; Deli Hoylu onunla alay eder. Hatta Kır At'ını ister. Fakat sonradan dost olurlar. Olaylar Şiirlerde bu şekilde birbirini takiben anlatılır. Şiirlerin arasında bu söylentinin zenginliğini açıkça ortaya koyan bir fihrist bulunmuştur.

1) Hoylu Bey meselesi, 2) Ali oğlu Hasan Paşa ile Hoylu meselesi, 3) Hoylu bey ile olan mesele, 4) Ayvaz meselesi, 5)Şirin Döne meselesi, 6) Gürcistan hikâyesi, 7) Harbendeli hikâyesi, 8) Kör hikâyesi, 9) Harbendeli hikâyesi , 10) Zor Bezirgan Hikâyesi, 11) Beylerin vukuatı, 12) Köroğlu'nun

zindana düştüğü, 13) Erzurum hikâyesi, 14) Cirid-Afşar hikâyesi, 15) Beylerin zindana düştüğü, 16) Birinci Çin meselesi, 17) Dağıstan hikâyesi, 18) Yine Çin hikâyesi, 19) İkinci Çin Hikâyesi, 20) Dört yüz kişiye Bağdat hikâyesi, 21) Ordu-yu-Bağdat hikâyesi, 22) Firenk meselesi, 23) Askerin dağılıp kendisinin Şam'a gittiği, 24) Ermeni Bezirgân hikâyesi, 25) İsâ Balı hikâyesi.

Elde bulunan metinlerdeki şiirlerle bu fihristteki olayların birbirleriyle bağlantılı olduğu da görülmektedir.

2.7. YENİ İSTANBUL SÖYLENTİSİ[25]

Köroğlu'nun babası Acemistan'da baytardır. Birgün Rumeli'de bulunan Silistre'ye yolu düşer. Kentin kumandanı Hasan Paşa'nın alımlı kısrağı hakkında belirttiği düşüncesinin doğruluğu görülünce Hasan Paşa ona 400 altın verip Arabistan'dan iki tay getirmesi için görevlendirilir.

Baytar Arabistan'a vardığında ovalarda yayılan birçok tay görür. Çobanlar hayvanları sulamaya getirdiğinde baytar, gözüne biri kır, biri doru iki tay kestirir. Bu taylar öyle ahım, şahım taylar değildir, gövdelerinin her yanı yaradan, uyuzdan dökülmektedir.Baytar, çobanlardan, atların gerçek sahibinin bir tecimen olduğunu ve tecimenin binek atına denizden çıkan bir aygırın aşmasıyla atların meydana geldiklerini öğrenir. Deniz aygırı soyundan gelen atlar yedi yaşına kadar biçimsız ve yaralı olurmuş; yedi yaşını bitirince de kurda kuşa ulaşan, yellerle yarışan atlar olup çıkarlarmış ancak, çobanlar bu gizi bilmezlermiş.

Baytarı, atların sahibi tecimene götürürler ve baytar altı yüz kuruşa atları satın alır, sonra da yola koyulur; Silistre'ye geri döner. Hasan Paşa uyuz tayları gördüğünde öfkelenir, kendisiyle alay edildiğini sanarak baytarın öldürülmesi için buyruk verir.Paşanın adamlarından bir bağışlanması için yalvarır. Bunun üzerine

---

[25] ELÇİN, Şükrü Murat: "Köroğlu Hakkında Notlar" Ülkü Mecm. C.X. Sayı:57-58, Ank. II. Şetrin - I, Kanun 1937, s.271-280, 326-336.

Paşa; "öyleyse gözlerini çıkarın, tayları verin eline gitsin" der Baytarın gözlerini oyduktan sonra tayları da eline verip kendi ülkesine gönderirler. Baytar sora sora Acemistan'da bir kente varır ve kendi köylüleri onu tanıyarak o zaman dört veya beş yaşlarında olan oğlunu bulup, baytarı ona teslim ederler.Baytarın direktifleriyle taylar çok düzenli bir eğitimden ve bakımdan geçirilirler.

Baytarın oğlu her sabah babasından on para alıp ceviz oynamaya gitmektedir. Öteki çocuklar, nasıl olsa onun babası kör, başka kimsesi de yok düşüncesiyle geleceğin Köroğlu'sunun yolunu kesip cevizlerini almaktadırlar. Birgün Köroğlu beş altı köpeğin bir başka köpeği kovaladıklarını görür. Kaçan köpek, arkasını duvara verip üzerine gelen tüm köpeklerle başa çıkmaktadır. Bundan böyle üzerine kim gelirse o da bu yöntemi deneyecektir. Ertesi gün çocuklar yine yolunu keserler. Arkasını duvara veren baytarın oğlu bu kez üzerine gelenleri teker teker yere serer. Bu olaydan sonra kısa sürede Köroğlu diye ünü yayılır.

Köroğlu uykudayken elinde bir dolu ile bir devriş çıkagelir. Uyanır bakar ki derviş yok. Derviş doluyu bir kez daha getirse de içsem diyerek yeniden uykuya yatar. Derviş tekrar gelir ve Köroğlu bu kez doluyu içer. Ertesi sabah güzel-yanık türküler söylemeye başlar. Güzel sesini duyan babası onu çağırıp "Sen erdin gayrı saz ile türkü söyle" der. Bundan sonra Köroğlu kendisine bir saz, bir kılıç yaptırır. Köroğlu'nu babası oğluna son olarak şu öğüdü verir: "Çamlıbel'i yurt edin kendine, Silistre'deki Hasan Paşa'da benim ahımı bırakma."

Köroğlu bundan sonra Ayvaz'ı kaçırır. Reyhan Arap'la karşılaşır. Babasının öcünü almak için Silistre kentine yollanır. Kentin dağlarına yaslanır, yolları keser, varlıklıların mallarını alır, büyük adamların kafalarını keser. Tecimenler dışarı çıkamaz olurlar. Çaşılarda mal alınıp satılmaz olur. Çıkarları zarar görenler Köroğlu'ndan çektiklerini Hasan Paşa'ya bildirirler. Hasan Paşa Köroğlu'nun varlık nedeni olan Kırat'ı Keloğlan'a kaçırtır. Bu yüzden vuruşma olur Köroğlu ile Hasan Paşa arasında. Söylentinin geri kalan bölümlerinde

Köroğlu'nun Bolu Beyi ile çarpışmasından ve Bağdat üzerine yapmış olduğu akından sözedilir.

2.8. CHODZKO'NUN PARİS KÜTÜPHANESİNDEKİ AZERİ SÖYLENTİSİ[26]

Köroğlu söylentileri içinde en geniş olanıdır. Köroğlu'nun gerçek adı Ruşen'dir. Babası Mirza Sarraf, Türkistan padişahı Murat'ın at sürülerini yönetmektedir. Köroğlu Teke Türkmen boyundandır. Mirza Sarraf birgün sürüleri Ceyhun ırmağı kıyısında otlatırken ırmaktan çıkan bir atın iki tayı döllediğini görüyor ve o taylara damga vuruyor. Günü gelince kısraklar iki çelimsiz tay kunluyor. Mirza Sarraf o tayların olağanüstü bir aygırın dölü olduklarını bildiği için onları padişah Murat'a armağan etmek istiyor. Padişah böylesi cılız iki tayın kendisine verilmesine çok kızıyor ve Mirza Sarraf'ın gözlerini oyduruyor. Bu olaya çok üzülen Ruşen, taylardan birini besliyor ve bu tay dünyada eşi bulunmayan bir at olup çıkıyor. Padişah birgün bu atı görüyor ve atı sahiplenmek istiyor. Ruşen'in de kendisine hizmet etmesini buyuruyor. Ruşen padişaha beslediği öç duygularını açıkça ortaya koyarak onun isteklerine karşı çıkıyor ve Köroğlu takma adını alacağını belirterek kendini tutmak isteyen askerlerle vuruşup oradan kaçıyor. Bu olaydan sonra bulundukları yerden ayrılarak Herat yöresinde bir adaya gidiyorlar. Mirza Sarraf yıldız kitaplarına bakarak oğluna bir çeşmeyi tanımlıyor ve o çeşmenin suyundan çıkan köpükleri getirmesini istiyor. Köroğlu çeşmeyi buluyor, köpükleri alıyor ancak, geri dönerken susadığı için köpükleri içiyor. Oysa o köpükler Mirza Sarraf'ın gözlerini açabilecek tek güçtür. Köroğlu babasının isteği üzerine onunla Meşhed'e gidiyor ve Mirza Sarraf burada ölüyor.

Bu söylentide Köroğlu'nun babasının gözlerinin kör edilmesinden sonra konu edilen olaylar şunlardır:

1) Köroğlu'nun Çamlıbel'e gelişi ve Reyhan Arap'la karşılaşmaları.

---

[26] TECER, Ahmet Kutsi: "Köroğlu'na Dair" Halk Bilgisi Mecm. C.1, Ank. 1928, s.115 (Söylentinin netelikleri)
BORATAV, Pertev Naili: "Köroğlu Destanı" Evkaf Mataası, İst. 1931, s.8-16.

2) Sultan Murat'ın kızı Nigâr Hanım'ın kaçırılması.

3) Hınıs Beyi Hasan Paşa'nın, Köroğlu'un ünlü Kırat'ını Kiçel Hamza adlı birine kaçırtması.

4) Kacar Mehmet Bey'in Çamlıbel'e gelişi.

5) Kars yöresinin yöneticisi Ahmet Paşa'nın kızı Perizat'ın, Köroğlu ve koçaklarınca kaçırılması ve Kars kentinin yağmalanması.

6) Gırizoğlu (Kiziroğlu) Mustafa Bey'le Köroğlu'nun buluşması, Tokat kenti üzerine akın yapılması.

7) Ivaz (Ayvaz)' la Köroğlu nun aralarının açılması , Ayvaz'ın Bolu Beyi'nin yanına gitmesi.

8) Ayvaz ile Demircioğlu'nun kavga etmeleri, Demircioğlu'nun Kürdistan Beyi Kiziroğlu Mustafa ile birleşip Köroğlu'nu öldürmek istemeleri.

9) İstanbul Padişahının veziri Hasan Paşa ve Köroğlu koçaklarının savaşı ve Köroğlu'nun Şah Abbas'ın köllerince öldürülmesi.

2.9. HULUFLU'NUN AZERİ SÖYLENTİSİ[27]

Köroğlu aslen Osmanlı toprağındandır. İran'ı, Turan'ı dolaşmış, talan etmiş, nereye giderse orada kale yapmış bir kahramandır. Babasının ismi Yusuf, kendisinin de gerçek adı Ruşendir. Babası Hasan Paşa'nın yılkıcısıdır.

Yılkıcı Yusuf bir gün nehir kenarında otururken nehirden iki aygır çıkıyor ve iki ata aşıyor. Bunlardan iki tay doğuyor. Yılkıcı Yusuf bu taylara işaret koyar. Taylar daha bir yaşında iken, bir Paşa, Hasan Paşa'nın at sürüsünden iki damızlık at seçmek istiyor. O gün bütün atların aç kalmasını istemeyen yılkıcı Yusuf, yalnız işaretlediği iki tayı bırakıp, diğerlerini otlağa gönderiyor. Görünüşleri kötü olan bu tayları gören Hasan Paşa, yılkıcı Yusuf'a kızarak gözlerini oyduruyor ve iki tayı'da ona vererek onu kovuyor.

---

[27] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.34-39.

Evine giden kör yılkıcı o zaman on iki yaşlarında olan oğluna atları beslemesi için talimat veriyor. Her tarafı kapalı bir ahırda beslenen atlar, tam ihtiyarın istediği gibi oluyor. Yılkıcı Yusuf bir tarlayı oğluna sulatıyor ve oğlunu atlara bindirip koşturarak onları deniyor. Kır At'ın tırnağında hiç çamur kalmıyor; Köroğlu derede tepede düşmana karşı gittiği zamanlar bu ata binecektir. Doru At'ın tırnağında biraz çamur kaldığı için ona fazla güvenilmiyor.

Köroğlu'nun ve atlarının ünü her yana yayılıyor. Bu durum Hasan Paşa'yı korkutuyor. O kadar ki Paşa, Köroğlu'nu hile ile yanına çağırtıp öldürtmeye karar veriyor. Köroğlu'nu içkili bir toya çağırtıyor. Gitmeden önce babası ona orada kesinlikle sarhoş olmamasını söylüyor. Gerçekten de içki meclisinde onu sarhoş etmek istiyorlar. Ansızın cellatlar saldırıyor ama, Ruşen kılıcını çekiyor, önce celladı, sonra Paşa'yı öldürüyor ve atına binip oradan kaçıyor. Arkasından gelenler ne onun ve atının geçtiği sudan geçebilirler ne de onun tırmandığı kayaya tırmanabilirler. İşte Köroğlu bu kayadan "Çenlibel" e varıyor. Burası tam Köroğlu'nun barınabileceği sarp bir yerdir. Babası Köroğlu'na burayı mesken edinmesini, ozan olmak ve uzun yaşamak içinde oradaki bir pınardan su içmesini öğütlüyor.

Bundan sonra Köroğlu'nun yanında kendisi gibi başıboş kahraman adamlar toplanıyor. Köroğlu, "Deliler" denen bu yiğitleri ya hile ile ya da korkutarak zorla kendine bağlıyor. Demircioğlu da kendilerine katılıyor. Gittikçe kuvvetlenen deliler, hangi paşanın güzel kızı varsa kaçırmaya başlıyorlar ve her tarafa akınlar yapıyorlar.

2.10. ÖZBEK SÖYLENTİSİ [28]

Kûroğlu bir mezarda doğduğu için bu ismi almıştır. Yedi yaşına gelince Kûroğlu bütün esrarı öğrenmiştir. Çembil-Bil şehrinde önce Ağalık Han, sonra Çığalı Han, sonunda da Kûroğlu Sultan hüküm sürmüşlerdir. Ancak, Kûroğlu

[28] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.28-30.

bağımsız bir sultan değil, bir tarhandır, kendi emrinde de doksan tane Türkmen beyi vardır.

Kûroğlu, Çembil-Bil'de bir kale yaptırır. Kenti güzelleştirir. Otuz yaşında "Kırk Çihlten" "On İki İmam" ve Hızır'la görüşen Kûroğlu, büyük bir şöhret kazanır. O daha yirmi yaşında iken Arap Reyhan'ın kızını kaçırmıştır. Elli yaşında Kaf Dağı padişahının kızı Yunus Peri, elli beşinde, Hindistan'dan Miskal Peri, altmış beşinde İrem Bağı'ndan Gülnar Peri ile evlenir. Fakat hiç çocuğu olmamıştır. Onun için İsfahan kentinden Haldar'ın oğlu Hasan Han'ı kaçırıp evlât edinir.

Kûroğlu, artık kırk yiğidin hiç arzusu kalmadı zanneder. Ama kırk yiğit ona "Bir arzumuz daha var, o da Hünkar Şah'ın memleketinde "Bolduruk Kasap'ın güzel ve yiğit oğlu Ivaz Han'dır. Onu da getirelim, senin oğlun olsun, bizim de beyzâdemiz" derler. Kûroğlu kabul eder ve gidecek olanı seçmek ister. Hasan Han'dan başka kimse bu işe cesaret edemez. Bunun üzerine Kûroğlu, Hasan Han'la beraber gitmesine engel olan ihtiyarlığına kızarak Kırk Yiğidi "Hasan Han'ın yanına verir. Kafile yola çıkar. Bedbaht Dağı'nın eteğine geldiklerinde akşam namazını kılıp Yüz Elli Evliyalara yalvarırlar. Ertesi gün dağın tepesinden Gürcistan şehrinin 78 minaresini, muazzam kalelerini görünce korkarlar: geri dönmek isterler. Hasan Bey kızar, kalmak için ısrar eder; ancak sözünü dinletemeyince tekrar babasının yanına döner. Kırk Yiğit, Kûroğlu'nun gazabından korkarlar ve her biri bir tarafa kaçar. Hasan Bey Kûroğlu'na olayı anlatır. Kûroğlu "Ben yalnız giderim siz kalın" diyerek Kır Atı'na binip Bedbaht Dağ'ın eteğine varıp orada Hızır'la görüşür; onun görüşlerini alır ve Kûroğlu Ivaz'ı dalavere ederek kaçırır. Kasap, oğlunun kaçırıldığını Kızılbaşlar Padişahı Hunlar Şah'a (Hunkar Şah) haber verir. Şah'ın adamları Kûroğlu'nun ardına düşerlerse de onu yakalayamazlar. Kûroğlu, padişahın adamlarının tümünü kırar; çünkü evliyalar, erenler kendisiyle beraber savaşırlar. Düşmanlardan kurtulan Kûroğlu Ivaz'la beraber Çamlıbel'e (Çembil-Bil) varır.

Çembil-Bil Ivaz Han'la yeniden hayat bulur. Bir yiğit bin yiğit gibi olur. Her hafta Hızır gelip Ivaz Han'a dua eder. Artık Kuroğlu da yüz yirmi yaşına girmiş, ihtiyarlamıştır. Fakat zürriyet bırakmadığına her zaman üzülmüştür.

2.11. TOBOL SÖYLENTİSİ [29]

İstanbul padişahının Kür Batır adında bir veziri vardır. Vezir, bir aygırın sudan çıkıp aştığı kısrağa işaret koyar. Kısrak, Tulbar adlı bir tay doğurur. Vezir bu tayı padişaha hediye etmek ister. Padişah Tulbar'ı beğenmez ve kızarak vezirin gözlerini çıkartır. Tulbar adlı kara tayla birlikte iki at daha vererek Vezir Kür Batır'ı gönderir.

Tulbar adlı tay dokuz yaşına gelince Kür Batır, oğluna: "Bin gök kısrağa, padişaha gidelim" der. Giderler. Kür Batır, padişaha: "Elbet birgün senin de gözlerini çıkarırlar" deyince padişah öfkelenir ve baba ile oğulun yakalanmalarını emreder. Köroğlu ile babası kaçmayı başarırlar. Gide gide Şemli-Bil yakınında bir dağa varırlar; burayı beğenirler. Yiğit babasını orada bırakıp şehre iner,bir saz alarak çalmaya başlar ve başına yiğitleri toplar. Bunlar on kişi kadar olurlar. Dağa konarlar ve soygunculuk ederler.

Körün oğlu söylentinin geri kalan bölümlerinde Ağaçaus adlı bir yiğitle çarpışıyor ve onu yeniyor. Ağaçaus da Körün Oğlu'na katılıyor.

Birgün Körün oğlu bir ihtiyarı soyar. İhtiyar ona zürriyetsiz ölmesi için beddua eder. Körün oğlu ihtiyardan, kendisine layık bir kızın nerede bulunduğunu, sorar; ihtiyar, İstanbul kalesindeki Nigâr Hanım'ı tarif eder. Körün oğlu Nigâr Hanım'ı tarif eder. Körün oğlu Nigâr Hanım'ı almaya gittiğinde Bul-Bek-Han Körün oğlunu yakalatıp zindana koydurur. Körün oğlunu yakaladığını İstanbul padişahına haber verir ve ne yapılması gerektiğini sorar.

---

[29] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.33-34.

Nigâr Hanım bu yiğidi merak eder. Körün oğlu zindanda sazını, çalarken kız, yiğidin korkusuzluğunu beğenir, onu zindandan kurtarır. Körün oğlu Bul-Bek-Han'ın evine gider, hizmetçi kızı öldürdükten sonra atını ve silahlarını alır ve Nigâr Hanım'la birlikte yola koyulurlar. Nigâr Hanım'ı bir çukura yerleştiren Körün Oğlu, kendilerini takip eden Bul-Bek-Han'ı karşılar, mağlup eder ve onu Şemli-Bil'e götürüp derisini yüzdürdükten sonra içine saman doldurup İstanbul padişahının kale kapısına astırır.

İstanbul Padişahı KörünOğlu'nun Kara At'ını alıp gelene kızını vereceğini söyler. Kezel adlı bir yiğit teklifi kabul eder. Bu yiğit Şemli-Bil'e gidip, Körün oğluna çoban olur. Sonunda onun güvenini kazanıp anahtarları alır ve Kara At'ı kaçırır. Körün Oğlu ona bir değirmende yetişir ancak, Kezel diğer atı da almayı başarır ve kaçar. Kaçarken Körün Oğluna diğer atı yarı yolda bırakacağını, ona binip İstanbul'a gelmesini padişahın kızını aldıktan sonra, Kara At'ı da vereceğini söyler. Kezel sözünde durur ve Doru At'ı yarı yolda bırakır. Körün oğlu İstanbul'a geldiğinde padişah'ın Kezel şerefine verdiği toya gider. Eski sahibini gören Kara At kişnemeye başlar. Kezel Körün Oğlu'nun geldiğini anlar, onu çağırıp "şu adamlara bir hüner göster bakalım" der. Körün Oğlu atının üstünde birçok hüner gösterir ve sonra da atı sürerek kaçıp gider.. Gece olunca Kezel de padişahın kızını alarak KörünOğluna katılır.

2.12. YALVAÇ SÖYLENTİSİ [30]

Köroğlu, biraz kör olan bir sığır çobanıdır. Bir gün sığırları otlatırken, sürüden ayrılan bir hayvana bir taş atar. O hayvan ölür. Kör, bunun üzerine o taşı alır, demirciye götürür. Demirci bunun yıldırım taşı olduğunu söyler. Kör, o taştan bir kılıç yaptırır. Karısına, "Ben Şamlıbel'e gidiyorum, bir oğlum olursa, doru kısrağın tayına bindir ve bana gönder" der ve Şamlıbel'e gitmek için yola çıkar.

---

[30]BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.41.

Kadının bir oğlu olur; büyür ve anasının sözü üzerine babasına gitmek için yola çıkar. Yolda bir çeşmede bir kızın resmini görür, aşık olur. Yazısından bunun İran Şahı'nın kızı Diyar Hanım olduğunu anlar.

Nihayet babasının yanına varır. Önce birbirlerini tanımazlar. Köroğlu genç kahramanı harbe davet eder. Çocuk parmağıyla Köroğlu'nu attan aşağı indiriverir. Babası bu kahraman delikanlıyı kucaklar. Kim olduğunu sorar öğrenir. Ancak resmini gördüğü kızı bir türlü unutamayan yiğit bir gün "Ava çıkıyorum" diye babasından ayrılır. Tahran'a varır. Gül bahçesinde gezen Padişah kızını alır, kaçırır.

2. 13. DİĞER SÖYLENTİLER

2.13.1.Türkmen Söylentileri

Samayiloviç'in tesbit ettiği Türkmen söylentilerinin ilkinde Köroğlu'nun adı Rencum, künyesi Ruşen'dir. Ruşen rüyasında Ali'yi görür. Ali kendisini ululer. Köroğlu'nun babasının adı Kurt Bahadır, Kördübeloğlu olarak gösterilmiştir. Köroğlu o zamanlar İran'da hakim olan Arap Reyhan'la savaşmış ve onu yenmiştir. Başka bir Türkmen söylentisinde Köroğlu'nun adı Rempul Bey Ruşen diye belirtilmiştir. [31]

2.13.2. Baron Von Haksthausen'in Saptadığı Söylentiler

Bu söylentilerin birincisinde; Köroğlu'nun babasının adı Ubeyd'dir. Ubeyd, İran padişahının at çobanıdır. Diğer söylentilerde belirtilen sebep yüzünden gözleri kör edilmiştir. Köroğlu'nun dağa çıkması olayı da Azeri Söylentisi'nde olduğu gibidir. Köroğlu'nun ölümü, İran destanı Şehnâme'nin önemli kişisi Pehlivan Rüstem'in torunu ile güreş tutmasına bağlanmaktadır. Üç

[31] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.43-44.

gün üç gece süren bir güreşte iki yiğit de birbirini yenemiyor, ancak aldıkları yaraların etkisiyle ölüyorlar.

Haksthausen'in Beyazıt ile Erivan arasındaki Köroğlu Dağ'ında derlediği diğer bir söylentide ise Köroğlu'nun sonu tüfeğin bulunmasına bağlanmıştır. Bir tüccarın, elindeki tüfekle bir köpeği öldürüşüne şahit olan Köroğlu, o vakitten sonra ortadan kaybolmuştur. [32]

2.13.3. Ermeni Söylentisi

Bu söylentide; Köroğlu'nun babası kör değildir. Gerçek adı da Hor olarak geçmektedir. Hor, Ermeni kral sülalesi olan "Horhoroni" lerdenmiş. Dağa çıkarak eşkiya olan Hor, Çalal Kürtlerine karışmış ve bundan sonra Kürt ve Türkmen sayılmış. Ve ismi bozularak kör olmuş.[33]

2.13.4.Kars Yöresindeki Köroğlu Anlatmaları

Kars ilinde belirlenen Köroğlu anlatmalarında şu bilgiler verilmiştir: Sarıkamış Türkmenleri, Köroğlu'nun babasının gerçek adının Ali olduğunu ve Kars köylerinde ünlü bir at bakıcısı olarak bilindiğini söylemişlerdir. Bardız ve Aşağı Pasin'den sayılan Sarıkamış köylerindeki yerlilere göre ise bu adam, Karaurgan bucağına bağlı Köroğlu köyünde doğup büyümüştür. Huruşan Ali-Köroğlu da bu köyde doğmuştur. At bakıcısı Ali'nin evi yanar, az sonra da karısı ölür. Yoksulluğa düştüğü için kendisini geçindiremeyen Ali, altı yedi yaşlarındaki oğlu Huruşan Ali'yi de yanına alarak İstanbul padişahının yanına varır ve onun ılkıcısı olur. Ilkıcı Ali, deniz kıyısında atları otlatırken denizden biri doru, diğeri kır iki aygır çıkar. Bu aygırlar kendi renklerinde olan soylu iki kısrağa aşarlar. Bu olayı gören Ilkıcı Ali kısraklara işaret koyar. Kısraklar taylarını doğurunca onlara gözü gibi bakar.

---

[32] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.44.
[33] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı s.62-64.

Taylar iki yaşına gelince, padişah, beylerinden birine at armağan etmek istiyor. Ilkıcı, çelimsiz ve çopur görünen bu iki tayı getirdiğinde bunları gören padişah çok kızıyor ve at bakıcısının gözlerine mil çektiriyor. Huruşan Ali babasının talimatları doğrultusunda tayları besliyor ve atların çevikliğini çamurlu tarlada deniyor. Doru at pek başarılı olamıyor ancak, Kırat tüm engelleri kanat açarak, ayakları çamura değmeden geçiyor. Birgün Ilkıcı Ali doru ata, oğlu da Kırat'a binip bulundukları kentten ayrılıyorlar.

Köroğlu'nun babası iyi bir falcıdır. Gözlerinin açılması ve sağlığının düzelmesinin yalnızca Aras ırmağının kaynağından gelecek, üç sudan olacağını bilir. Oğluna ; "Sılayı çok göresim geldi, atları gün doğana dek sür de Bingöllere varalım, oradan sılanın yeli canımıza değsin de belki bu gözlerimin acısını unuturum, Kars burnumda tütmeye başladı" der. Doğruca Bingöllere gelirler. Ardahan ve Ahıska anlatmalarında Köroğlu ile babasının Aladağ'a, Aras yerine de Muratsuyu başına geldikleri anlatılır.

Ilkıcı Ali Aras ırmağı kıyısında oğluna şunları söylüyor: '''Birazdan, üç renkte sular gelip geçecek. Biri ''karasu''dur, onunla elimi yüzümü yuyacağım; ikinci su "ağsu -göksu''- bununla çimenceğim; üçüncüsü "kırmızı su''dur ki ondan bir avuç içeceğim. Ola ki canıma sağlık gele ve gözlerime bir ilaç olsun" Huruşan Ali, babasının bu sudan içtikten sonra öleceğini düşünür. Kendisi de sudan içip babası ile birlikte ölmek istemektedir. Sular geçmeye başlayınca babasına, hiçbir şey söylemeden karasu ile elini yüzünü yıkar; giysilerini çıkarmadan ak suda çimer, alsudan da üç avuç dolusu içer... Babasına olanları anlatır. Babası Köroğlu'nu kargışlar: "Çocuk yüzüne özlem duyasın!" diye söylenir. Şaşıran Huruşan Ali: "Ne vardı ki bu sularda?" der. Ilkıcı, suların gizini açıklar: "O karasuda her kim yüzünü yursa Tanrı yirmi dört güzelliğin tümünü ona verir,aksuda kim çimerse Tanrı koçaklık ve pehlivanlığı ona verir ki, sırtı yere gelmez; yiğitliği tüm dünyaya yayılır, alsudan içense ölümsüzlüğe ulaşır, tüm hayvanların dilinden anlar olur, öyle bir "âşık" olur ki şiirleri kıyamete dek

söylenir." Bu sözleri duyan Huruşan Ali: "Baba, öyle ise bunlar senden çok bana yaraşır, bu pay benimmiş" der.

Huruşan Ali ile babası daha sonra atlara binip İstanbul'a gelirler. Doğruca padişahın selamlığı önüne gelen Huruşan Ali, sultanın yüreğine korku salan türküler söyler, babasının gözlerinin acısını kendisinden çıkaracağını haykırır, hazırlık olması için padişahı uyarır. Arkalarına düşen atlılardan kurtulup Çamlıbel'e gelir baba oğul. O sırada Çamlıbel'de uğruluk yapan, Köse Kenan diye biri vardır. Köroğlu, Köse Kenan'la birleşir Köroğlu diye ünü yayılır. Koç, Köroğlu, Köroğlu Bey diye anılmaya başlanır.[34]

Müdami anlatması Celali Bey ve Mehmet bey Hikayesi[35] nde. Köroğlu'nun sonu şöyledir:

Çamlıbel'de Çardaklıgöl'de Koç Köroğlu Hürüşan Ali namında bir cihangir otururdu. Üç yüz altmış altı beyi, yedi yüz deli atlısı vardı. Her şeyin sonu olduğu gibi Köroğlu'nun da sonu gelmiştir. Köroğlu'nun da sonu geldiği belli olduğunda, bir ay önce Köroğlu'nun bindiği Kır At'ı kaybolur. Rivayete göre Köroğlu Kırklar'a karışmış. Köroğlu'Kırklara karışacağını ve gözden yitip gideceğini kalp duygusuyla duyup birgün üç telli gamcurasını alıp, Beylerine şunları söyler:

Gider oldum babam, Halep'e Hoy'a
Mevlâm yetiştirsin düğüne toya
Bozdurun altını beyaz akçaya
Sarfedin beylere ha ben gelince

Çağırın gelsin Tekeli Beyi'ni
İçinizde yoktur ondan yeğini

---

[34] ÇELİK, Mehmet Fahrettin: "Kars ve çevresinde Köroğlu'na Ait Anlatma ve inanlar," Halk Bilgisi Haberleri, C.X. Ankara, Temmuz 1941, Sayı 117, s.205-215.
[35] BORATAV, Pertev Naili: Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, s.210-212

Ayırın sürüden bin erkeğini
Kırdırın kasaba ha ben gelince

Kır-At'ım yok binem gidem Sazan'a
Yiğit odur öz malını kazana
Yüz batman pirinci küçük kazana
Yedirin Beylere ha ben gelince

Köroğlu'm der devran döndü ahire
Altın madenleri döndü bakıra
Satın Çamlıbel'i verin çakıra
İçirin Beylere ha ben gelince.

Böyle söyleyince Beyler, Köroğlu'nun ne demek istediğini anlamazlar. Bunun üzerine Köse Kenan: "Yani, Köroğlu ne demek istiyorsun?" diye sorar.. Köroğlu'da: "İşte son söz olarak söylüyorum" diyerek şu türküyü söyler ki, bu Köroğlu'nun son türküsüdür.

Benden selâm olsun Bolu Beyi'ne
Çıkıp şu dağlara yaslanmak gerek
Ok gıcırtısından düşman kanından
Dağlar gümbül gümbül seslenmek gerek.

Mert gelende nâmert kaçar
Meydan gümbülder gümbülder.
Şahlar Şahı meydan açar
Meydan gümbülder gümbülder

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Ağ alnıma kara yazı yazıldı
Delik demir çıktı mertlik bozuldu.
Eğri kılıç kında paslanmak gerek.

Sözinen menzil döğende
Namert boyunu eğende
Kılıç kalkana değende
Kalkan gümbülder gümbülder.

Köse : "N'olacakmış delik demir çıkmakla! Biz de icat ederiz ondan..." deyince Köroğlu:

Köroğlu'm düşer mi yine şanından
Çoğunu ayırır er meydanından
Kır-At köpüğünden düşman kanından
Çızma dolup çerkes ıslanmak gerek.

Top atılır kalasından
Hak saklasın belâsından
Köroğlu'nun narasından
Dağlar gümbülder gümbülder.

Sözlerini bitiren Köroğlu, konaktan çıkar gider, sır olur. Kırk gün kendisinden hiç bir haber alınamaz, ne ölü , ne sağ... Köroğlu'nun Beylerinden Bıyıklı Yusuf onu bulmak için yola çıkar. Kırk gün yol yürür. Kırk birinci gün Tokat Dağları'ndan birinin eteğine gelir, çok susamıştır. Üç kişinin yemek yediğini görür ve onlardan su ister ama, sularının olmadığını söylerler. Sonra da beş dakika yukarıda beş kişinin yemek yediğini, bir de onlara sormasını öğütlerler. Yusuf, dağa doğru biraz daha tırmandığında yemek yiyen diğer beş kişiyi: görür ve onlardan içmek için su ister. Yemek yiyen beş kişi: "Afedersin misafir kardeş bizim suyumuz yoktur, bizden az yukarı, yedi kişi yemek yiyor, belki onların olur." Yedi kişinin yanına varan Yusuf, onların da suyuyun olmadığını öğrenir. Onlar da "Misafir kardeş, bizim suyumuz yok. Bizden on dakika yukarıda kırk kişi yemek yiyorlar, onların suyu da çok yemeği de" derler. Bıyıklı Yusuf kırk kişinin yanına varınca bakar ki hakikaten kırkı bir sofrada yemek yiyor. Köroğlu'nu başının

kalpağından ve giyindiği arkalıktan tanıyan Yusuf onlardan da su ister. Köroğlu, Yusuf'a su verilmesi için eliyle işaret verir. Kırklardan biri, bir tas su getirip: "Al payına düşeni" der. Bıyıklı Yusuf suyun yalnızca yarısını içip tası geri verince "Hay sen bu suyu niçin tamamen içmedin?" deyip suyun geri kalanını Bıyıklı Yusuf'un başından dökerler. Bıyıklı Yusuf gözlerini açtığında ne Köroğlu ne de Kırk adam vardır ortalıkta. Yusuf Çamlıbel'e döner ve olup biteni, gördüklerini anlatır. Köroğlu'nun Kırklara karıştığını söyleyen aşıklar, bu olayı anlatırlar. Söylentiye göre, Bıyıklı Yusuf kendisine verilen suyun tamamını içseymiş o da Kırklara karışacakmış; içtiği suyun etkisiyle oradan geldikten sonra iki yüz elli sene daha yaşamış.

Söylentiye göre Köroğlu'nun Kırklara karışmasının sebebi, üç köpükten içmesi, fakiri fukarayı koruması ve dininin bütün olmasıymış. Köroğlu Kırklara karışınca, Çamlıbel'de bulunan koçaklar da değişik bölge ve kentlere giderek birbirlerinden ayrılmışlar.

Söylentilerin, Köroğlu'nun soyu ve ortaya çıkışı ile ilgili bölümleri ve bu alanda yapılmış olan çalışmalardan şu sonuçlara varabiliriz:

1) Söylentilerin birçoğunda Köroğlu'nun babası bir beyin, paşanın ya da padişahın yanında at bakıcısı, baytar, vezir gibi görevler yapan bir kişi olarak gösterilmektedir.

2) Söylentilerde Köroğlu'nun babasının adı değişik biçimlerde anılmaktadır: Yusuf, Deli Yusuf; Mirza Sarraf, Ahmet baytar, Kür Batır; Ubeyd Ali, Ürüşan Baba, Kurt-Bahadır... Pasin'den derlenmiş bir söylenti, Köroğlu'nun soyunu babasından daha uzağa götürür; Köroğlu'nun dedesi Abdurrahman bir at baytarıdır ve Pasin'de oturmaktadır. Ahmet ve Ali geçimlerini sağlamak adlı iki oğlu vardır. Ali babası gibi baytarlığa özenmiştir. Yoksul düşen Ahmet ve Ali

geçmlerini sağlamak için İran'a giderler. Ali'nin bir oğlu olur ve adını Hürşan koyarlar. Bu ilerde ünlü Köroğlu olacaktır.[36]

3) Söylentilerde Köroğlu'nun doğup büyüdüğü yer ve soyu ile ilgili olarak değişik bilgiler verilmektedir. Azeri ve Özbek söylentilerine göre; Köroğlu'nun soyu Türmen'lere bağlıdır. Azeri Söylentisinde Teke Türkmenleri'nden olduğu söylenmektedir. Türkmen Söylentisinde ise Köroğlu'nun annesi Kınık Padişahının kızı Halime'dir. Padişahın ülkesi İran'dır; Köroğlu'nun babasının adını Ubeyd olarak veren söylentide ise ailesinin İran'da yaşadığı belirtilmiştir.

Bazı Söylentilerde Köroğlu'nun çocukluğu'nun geçtiği yerler Türkistan, Bolu, Erzurum, İstanbul olarak verilmiştir. Huluflu'nun Azeri Söylentisinde ise Köroğlu'nun Osmanlı toprağından olduğu söylenmiştir. Kars yöesinde saptanan söylentilerde ise Köroğlu'nun babasının yurdu olarak Sarıkamış, Pasinler, Gence gibi kentlerle Dağıtan, Mezenderan ve Aras Irmağı yöreleri sayılıyor.

4) Köroğlu'nun ün kazanmasından önceki adı Anadolu'da doğmuş söylentilerde yerel dil özellikleri dışında benzerlik gösterir. Anadolu'daki söylentilere göre Köroğlu'nun gerçek adı Ali veya Ruşen Ali'dir. Yerel dil özellikleri ile bu ad Huruşan Ali, Hürşan Ali, Hürüşan Ali biçimlerinde de söylenmektedir. Türkmen Söylentisinde Rempul Bey Ruşen olan isim, Özbek Söylentisinde "mezarda doğmuş" anlamına gelen Kûroğlu şekliyle karşımıza çıkmaktadır.

5) Köroğlu'nun bir uğru olarak ortaya çıkmasına sebep olan "gözlerin kör edilmesi" olayı, bir iki söylenti dışında ortaktır. Olayın geçtiği yer değişik olmakla birlikte, Ruşen Ali'nin babası olarak gösterilen kişinin gözlerine mil çekilmesi ile sonuçlanan, daha sonra da ılkıcının oğlunun Çamlıbel denilen yerde yol kesmeye başlamasına sebep olan olayın niteliği hemen hemen aynıdır. Söylentilerde deniz aygırının soyundan gelen bir veya iki tay vardır; bu taylar gösterisiz cılız, yaralı

[36] ÇELİK, Mehmet Fahrettin: "Kars ve Çevresinde Köroğlu'na ait anlatma ve inanlar", Halk Bilgisi Haberleri, C.X. Ankara Temmuz 1941, Sayı 117, s.213.

bereli hayvanlardır. Deli Yusuf gibi ünlü bir at seçicisinin bu işe yaramaz gibi görünen tayları beylere armağan etmek istemesi beyleri kızdırır ve ılkıcının gözlerini oydururlar. Beyler tayları da Deli Yusuf'un yanına verip onu yanlarından kovarlar. Deli Yusuf oğlu Ruşen Ali'ye öcünün bu dünyada alınması gerektiğini öğütler. Bir dizi serüvenden sonra Çamlıbel'i yurt olarak seçen Ruşen Ali, yol kesmeye, beylere kan kusturmaya başlar ve Köroğlu adıyla nam salar.

6) Söylentilerin çoğunda Köroğlu'nun yiğitliğini bütünleyen, onu her türlü zorluklardan kurtaran Kırat'ın bir deniz aygırıyla soylu bir kısrağın çiftleşmesinden doğduğu, özel bir bakıma ve eğitime tutulduğu, bunun neticesinde de kuşlarla, yellerle yarışan soylu bir at olduğu söylenmektedir.

7) Tüm Köroğlu hikâyelerinde ayrıntılı olarak anlatılan Çamlıbel'in nerede olduğu belirtilenememektedir. Ancak sarp ve dağlık bir olduğu ve önemli kervan yollarının geçtiği bir bölgede bulunduğu anlaşılmaktadır. Söylentilerde Çamlıbel adı; Çenlibil, Çembilbil, Şemlibil, Şemlibel biçimlerinde de görülmektedir. Çamlıbel; Türkistan'da, Bingöl çevresinde, Bolu dağları üzerinde, Malatya yakınında, Arpaçay yöresinde bulunan bir yer olarak gösterilmektedir.[37] Çamlıbel, halkın özlemini duyduğu bir yaşamı da simgeleyebilir ve Çamlıbel denilen yer gerçekte var olmayabilir de. Bu konu henüz kesinlik kazanmamıştır.

8) Söylentilerde saptanan diğer konular ise Deli Yusuf'un ozanlığı ve Köroğlu'nun bengisu içerek ölümsüzlüğe kavuşmasıdır. Ayrıca Köroğlu'nun Aras yada Şat Irmağından gelen üç kutsal köpüğü içerek ozanlık yeteneğini kazanması da önemli olan bir diğer konudur. Bir başka söylentide ise Köroğlu, Pir elinden "dolu" içer ve dili açılır. Sonra da yanık yanık türküler söylemeye başlar. bundan sonra belinde kılıcı, sırtında sazı savaşır ve koçaklarına yaptığı savaş çağrılarını sazı eşliğinde dile getirir.

---

[37] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.130.

9) Söylentilere bakarak Köroğlu'nun sonunu şöyle özetleyebiliriz: Tüfek bulunmuştur; kılıç kalkan, gürz ve hançerle savaş dönemi kapanmıştır. Kişisel yiğitlik bitmiş, düşmanla teke tek yapılan mücadele sona ermiştir. Halkın sevgilisi olan Köroğlu, tüfeğin icadından sonra kendi ününe yaraşır bir şekilde bengi su içerek Kırklar'a karışmış ve ortadan kaybolmuştur.

BÖLÜM III.

TÜRK FOLKLORUNDA KÖROĞLU VE TESİRLERİ

3.1. KÖROĞLU ŞİİRLERİ

Köroğlu halk tarafından öylesine benimsenmiş ve sevilmiştir ki; devlet onu bir uğru sayarken halk ona bir kurtarıcı gözüyle bakmış, adına bir destan yaratacak hikâyeler anlatmıştır. Onun şahsiyeti etrafında meydana gelmiş olan edebî mahsuller sadece hikâyelerden ibaret değildir. Köroğlu, şahsiyeti ve yaşadıkları ile hikâyelere konu olmasının yanı sıra,kendi söylediği ve onun için yazılan şiirlerle de ün salmıştır. Uğru Köroğlu'nun aynı zamanda bir halk ozanı olduğunu daha önce belirtmiştik. Ancak, o şiirleri etrafında hikâyeler meydana gelmiş bir şair değildir. Halk arasında,adına birçok edebi mahsuller meydana getirilmiş olan bir şahıstır.

Köroğlu Destanı'nı oluşturan rivayetlerin her birinde destana bağlı olarak söylenen şiirler görülmektedir. Bu şiirlerden elimizde Özbek rivayetinde 87 parça, Paris (Azerî) rivayetinde 76 parça; Huluflu'nun Azeri rivayetinde 39 parça; Maraş Rivayetinde 142 parça; İstanbul rivayetinde 8 parça, Ahmet Kutsi Bey'in "Halk Bilgisi Mecmuası"ndaki makalesinde 4 parça; Köprülüzâde Mehmet Fuat Bey'in Sazşairleri'nde 19 parça; birinci cildinde 6 parça, ikinci ciltlerinde 2 parça olmak üzere toplam 8 , Selman Mümtaz'ın İl Şairleri Külliyâtında ve tamamı 383 şiir mevcuttur. Bu 383 şiirin bir tek şahsın elinden çıkıp çıkmadığı belli değildir. Çünkü destandaki şiirler asırlara ve söylenildiği yerlere göre birtakım değişiklikler göstermekte, rivayetlerdeki şiirler birbirlerine karışmaktadır. Rivayetlerden eksik ve kısa olan Tobol Rivayetindeki şiirler, iki mısralı bir parça ile dörder mısralı dört ayrı kıtadan oluşan şekliyle diğer rivayetlerdeki şiirlerden ayrılmaktadır. Ancak bu

şiirler çok az sayıda ve şiir denemeyecek kadar bozuk bir şekilde olduklarından bunların diğer rivayetlerdeki şiirlerle mukayesesi mümkün değildir. Özbek rivayetindeki 87 parça şiir ise Anadolu rivayetlerindeki koşmalardan daha uzundur. Bu şiirler kafiye ve şekil itibariyla da diğer şiirlerden farklılık göstermektedir. Bu rivayette nazım şekli olarak koşmanın yanı sıra başka nazım şekilleri de karşımıza çıkmaktadır. Rivayetteki şiir şekilleri ve kafiyeleri şunlardır:

1) 1. Kıta		II. ve Sonraki Kıtalar		veya I. Kıta		II. Kıta ve Sonrakiler	
_____	a	_____	d	_____	a	_____	c
_____	b	_____	d	_____	b	_____	c
_____	c	_____	d	_____	a	_____	c
_____	b	_____	b	_____	b	_____	b

2) I.Kıta		II. ve Sonraki Kıtalar	
_____	a	_____	b
_____	a	_____	b
_____	a	_____	b
_____	b	_____	a

3) I.Kıta		II. ve Sonraki Kıtalar	
_____	a	_____	c
_____	a	_____	c
_____	a	_____	c
_____	b	_____	b

4) I. Kıta			II. ve Sonraki Kıtalar	
_____	a		_____	c
_____	a	mani	_____	c
_____	b	şeklinde	_____	c
_____	a		_____	a

5) Tam Mani şeklinde dörtlükler

I. Kıta		II. ve Sonraki Kıtalar	
_____	a	_____	c
_____	a	_____	c
_____	b	_____	d
_____	a	_____	c

Bu şekillerden en çok kullanılanı beşinci gruptaki mani şeklidir. Ayrıca fazla mısralı (Nakarat gibi) kıtaları içinde bulunduran şiirler de vardır. Bu tür nakaratlı şiirler Anadolu'daki rivayetlerin bazılarında da görülmektedir. Kafiye bakımından çeşitlilik gösteren bu şiirler, vezin (ölçü) bakımından diğer rivayetlerdeki şiir geleneğine bağlıdır. Şiirler hece ölçüsüyle yazılmıştır. Ölçünün en çok 4+4+3 = 11'li şekli görülmektedir. Ancak 4+4 = 8'li hece ölçüsü şekli de kullanılmıştır.

Özbek rivayetindeki şiirler aynı kalemden çıkmış gibidirler. Nesir (düzyazı) ve nazım (şiir) kısımları birbirleriyle çok uyumludur. Rivayette anlatıcı tarafından ilâve edilmiş olan şiirlerin varlığı da dikkat çekicidir. Ancak bu şiirler söylenirken destanda "Aldı Köroğlu, aldı Ayvaz..." geleneğinden ayrı olarak "Köroğlu Vasfında" (Köroğlu sıfatında) söyleyişinin kullanıldığı görülmektedir. Böylece Köroğlu'na ait olan şiirlerle Köroğlu için hikâyecinin söylediği şiirler birbirlerinden kolaylıkla ayırtedilebilmektedir. Gerçi bu destan geleneğine uymamaktadır. Ancak, Manas gibi göçebe Türk destanlarında baştan sona bu hikâye tarzı hâkimdir; yani destan, hikâyecinin kendi ağzından söylediği manzumelerle kahramanların ağzından söylediği manzumelerden meydana gelir. Rivayetteki şiirler, konuları, nakaratları, kafiyeleri veya rediflerinin aynılığı ile diğer rivayetteki bazı şiirlerle benzerlik göstermektedir. Ancak bu noktaların haricinde benzerlikleri kalmamıştır. Bu şiirler, diğer rivayetlerdeki şiirlerle bir aslın varyantları* gibidirler. Pertev Naili BORATAV, destandaki birbirlerinin

* Varyant: Masal, efsâne, hikâye, bilmece gibi bir metnin, bir eserin aslından az çık ayrılan değişik biçimli olanı.

varyantları veya nazireleri ** olan bu şiirleri, 34 ayrı gruba ayırarak aralarındaki benzerlikleri tespit etmeye çalışmıştır. Ancak rivayetlerde bir aslın varyantları gibi görünen şiirlerden herhangi birinin mukayesesi, hikâyelerde olduğu gibi şiirlerde de ne derece değişiklik olduğunu anlamaya yeterlidir. Bu amaçla bir şiirin dört ayrı rivayette geçen şekilleri aşağıda verilmiştir:

1) Paris Rivayeti'ndeki Şiir (6+5=11)

Başına döndüğüm kurban olduğum _____ a
Seri durna tellim Ivaz ağlama _____ b
Gökte ahtarduğum yerde bulduğum _____ a
Seri durna tellim Ivaz ağlama _____ b

Kudret kalemini çekim kaşuna _____ c
Yeni yettün on dört on beş yaşına _____ c
Altun orakçinler koyum başuna _____ c
Seri durna tellim Ivaz ağlama _____ b

Varum gidim "Çardaklı" da duralım _____ d
Gelenün gidenün malın bölelim _____ d
Her kim muhannettir boynun vuralım _____ d
Seri durna tellim Ivaz ağlama _____ b

Seni gördüm ürek taptı teselli _____ e
Sen oğul ben ata bülsün Tekeli _____ e
Adum Koç Köroğlu Urum'da belli _____ e
Seri durna tellim Ivaz ağlama _____ b

**Nazire: Bir şairin manzum bir eserine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyede olmak üzere yapılan bir şiir.

2) Köprülüzâde'nin Sazşairlerindeki Şiir, (4+4+3=11)

Gel gidelim Karaman'a yukarı _____ a
Başı telli sanem Ayvaz ağlama _____ b
Bu ağlama başa sevda götürür _____ c
Başı telli sanem Ayvaz ağlama _____ b

Gel geçelim Karaman'ı beriden _____ d
Körpe kuzu idin aldım sürüden _____ d
Kasap baban duyar gelir geriden _____ d
Başı telli sanem Ayvaz ağlama _____ b

Görününce Çamlıbel'in illeri _____ e
Bahçesinde açılmıştır gülleri _____ e
Ne dökülür gözlerinin selleri _____ e
Başı telli sanem Ayvaz ağlama _____ b

Koç Köroğlu derler Ayvaz adıma _____ f
Düşenler kurtulmaz benim yadıma _____ f
Merhametin yok mu bu feryadıma _____ f
Başı telli sanem Ayvaz ağlama _____ b

3) İstanbul Rivayeti'ndeki Şiir (6+5=11)

At üstünden Ayvaz bana sarılur _____ a
Baban duysa Ayvaz sana darılur _____ a
Ayağına giymiş çizme sarıdır _____ a
Başı Bağdat şallı Ayvaz ağlama _____ b
Ağlayıp da beni yoldan eyleme _____ b

Ağlama Ayvaz sana elbet yazıktır _____ c
Ben atımı bağladığım kazıktır _____ c
Bir kuzum var o da sana lâyıktır _____ c
Başı Bağdat şallı Ayvaz ağlama _____ b

Ayağına çakşır giymiş mavidir _____ d
Kenan gelse o da sana maildir _____ d
Sen güzelsin dünya buna kaildir _____ d
Başı Bağdat şallı Ayvaz ağlama _____ b

Bu Ayvaz'ın entarisi şallıdır _____ e
Babasını sorsan kibar varidir _____ e
İpek kuşak sarmış rengi allıdır _____ e
Başı Bağdat şallı Ayvaz ağlama _____ b

Anan seni benim için besledi _____ f
Beline lâhuri şalı doladı _____ f
Köroğlu da Ayvaz'ını diledi _____ f
Yüzü çifte benli Ayvaz ağlama _____ b
Ağlayıp da beni yoldan eyleme _____ b

4) Maraş Rivayeti'ndeki Şiir (4+4+3=11)
(....) kaput giymiş sırma yakalı _____ a
Başı telli Han Ayvaz'ım ağlama _____ b
(Atı) al yeleli kulak küpeli _____ a
Başı telli Han Ayvaz'ım ağlama _____ b

Oğlum Ayvaz Kasap baban gelmez mi _____ c
Hanım ninen saçlarını yolmaz mı _____ c
Oğlum Ayvaz Kasap baban gelmez mi _____ c
Başı telli Han Ayvaz'ım ağlama _____ b

(Sensin beni) yavaş yavaş yürüden _____ d
Yağ koymayıp yüreğimde eriden _____ d
(Şimdi) Kasap baban gelür geriden _____ d
Başı telli Han Ayvaz'ım ağlama _____ b

(.....) olmuş Çamlıbel dağı _____ f
Gün gibi parlıyor göğsünün beni _____ f
(.....) de oldun Çamlıbel beyi _____ f
Başı telli Han Ayvaz'ım ağlama _____ b

Gel can Ayvaz senin ile olalım _____ g
Birden ağlayalım birden gülelim _____ g
Beyşehri'nden Gül Ahmed'i alalım _____ g
Başı telli Han Ayvaz'ım ağlama _____ b

(.....) sensin tedbirimi şaşıran _____ h
Merhem koyup yaralarım bişüren _____ h
Köroğlu'nu bu sevdaya düşüren _____ h
Başı telli Han Ayvaz'ım ağlama _____ b

Bir şiirin bu dört varyantı birbirinden bu kadar farklı olduğuna göre, bunların başka yerlerde ve başka zamanlarda başka başka şairler tarafından söylendiği muhakkaktır. Bu mukayese neticesinde şiirlerin, bir diğerinin değişmesi sonucunda ortaya çıkmış değil de; başka başka şairler tarafından aynı vezin ve kafiyede yazılmış olan şiirler oldukları ortaya çıkar. Yani şiirler birbirlerine nazire olarak başka başka şairler tarafından yazılmıştır. Demek ki "Köroğlu" adını kullanan başka şairler vardır. Diğer taraftan birbirinin bozmasından, değişmesinden meydana gelmiş olması mümkün şiirler de vardır. Bunlar, halkın şiir söyleme geleneğinde bir şiirin ağızdan ağıza dolaşırken aldığı şekli gösterirler. Bunun yanında değişik yerlerde değişik şairler tarafından yazılmış, sonradan çok fazla değişikliklere uğrayarak birbirlerine karışmış olan şiirler de vardır. Bu tür değişiklikler genellikle Bezirgân hikâyesi gibi çok yaygın olan ve herkesçe bilinen olayları anlatan şiirlerde görülmektedir.

Bütün bu mukayeseler neticesinde Köroğlu şiirlerinin tek bir şaire ait olmadığını söyleyebiliriz. Özbek, Azeri ve Anadolu rivayetlerindeki şiirler, ayrı

ayrı şairler tarafından söylenmiş şiirlerdir. Müşterek olan şiirlerin de eskiden bir şair tarafından söylendiği ve sonra destanla birlikte yayıldıkça değişikliklere uğradığı, şiirlere nazireler söylendiği, destandaki eski olaylara yeni olaylar eklendiği ve bu yeni olaylarla beraber destana, yeni şiirlerin de ilâve edilmiş olduğu ihtimali çok güçlüdür.

3.2. SAZ ŞAİRLERİ, KLASİK ŞAİRLER VE KÖROĞLU

Destan kahramanı Köroğlu'ndan etkilenen bazı şairler onun ismini alırken; bazıları da şiirlerinde anlatmak istediklerini, destandaki olaylara ve kişilere işaret ederek ifade etmişlerdir. Bu şairlerden Gevherî koşma biçiminde söylediği bir şiirinde, Köroğlu'nun aşkına işaret ediyor. Bu aşk büyük bir ihtimalle Köroğlu'nun Ayvaz'a olan aşkıdır:

İptidâ gurbete düşen yiğidin
Altında bir köhne şalı gerektir.
Aşk yüzünden dağa düşen yiğidin
Köroğlu gibi ünvanı gerektir[38]

Piroğlu ise bir koşmasında "Ayvaz'ın esareti" olayına işaret ederek şöyle diyor:

Sözümü söylerim Piroğlu gibi
Ayvaz'ın aldırmış Köroğlu gibi
Baş koltuk altında er oğlu gibi
Dağlıyı sevenlerdağlaragelsün! [39]

Karacaoğlan da bir şiirinde istediği sevgiliyi tasvir ederken Köroğlu-Ayvaz aşkına işaret eder ve sevgilisi ile Ayvaz arasında benzerlik arar:

---

[38] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.115.
[39] KÖPRÜLÜZADE, Mehmet Fuat: XVI. Asır sonuna kadar Türk Saz şairleri, Evkaf Matbaası, İstanbul 1930, s.50.

Kadir Mevlâm senden bir dileğim var.
Şöyle bir güzel ver gönlüm eğleyim
Ellere verirken benim ne suçum
Birin de bana ver gönlüm eğleyim

Güvercin topuklu hem ince belli
Gerdanı bir karış püskürme benli
Hemen Köroğlu'nun Ayvaz'ı dengi
Bana bir suna ver gönlüm eğleyim[40]
Benzer şiirleri de vardır iki ozanın:

Köroğlu:
İndim geldim Girit-Afşar iline
İlleri var bizim ile benzemez
Heves oldum sohbetine diline
Dilleri var bizim dile benzemez

Bayram mıdır al kırmızı giyerler
Bal iken kaymağı katıp yiyerler
Birbirine buyur bacım diyerler
Şiirin diller bizim dile benzemez

Kızlar vakt oldu kılalım namaz
Duralum divana edelüm niyaz
Yanaklar kırmızı kendiler beyaz
Bunlar melek hiç insana benzemez.

Aşık Ali der ki gelsünler gızlar
Câna kâr eyledi cilveler nazlar

[40] ERGUN, Sadettin Nüzhet; Karacaoğlan-Hayatı ve Şiirleri, 19.Basım, Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1969, s.111.

Yarın kılınç parlar kamaşur gözler
Bir iş olur hiçbir işe benzemez. [41]

Karacaoğlan:
İndim seyran ettim Frengistan'ı
İlleri var bizim il'e benzemez
Levin tutmuş goncaları açılmış
Gülleri var bizim güle benzemez

Göllerinde kuğuları yüzüşür
Meşesinde sığırları böğrüşür
Güzelleri şarkı söyler çığrışır
Dilleri var bizim dile benzemez
.....
Karacaoğlan eydür dosta darılmaz
Hasta oldum hatırcığım sorulmaz
Vatan tutup bu yerlerde kalınmaz
İlleri var bizim il'e benzemez.[42]

Gedâ Muslî'nin şiirlerinden birinde, yine Köroğlu Destanı'nda, Ayvaz'ın kaçması olayına ait görünen bir parça vardır:

Farketmez çok ile azı
Bozulmaz yazılan yazı
Arayıp sende Ayvaz'ı
Şol Köroğlu buldu dağlar.[43]

Klasik şairlerin de yazdıkları şiirlerde, Köroğlu Destanı'na ve destanın kahramanlarına işaret ettikleri görülmektedir. XVII.nci asır sonlarıyla XVIII.nci

[41] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.178.
[42] SEÇMEN, Hüseyin: Karacaoğlan Yaşamı-Sanatı-Şiirleri, Deniz Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1983, s.245.
[43] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.116.

asır başlarında yaşayan Sâbit adlı şair, kendisiyle aynı asırda yaşayan Mikâri adlı şairi aşağılamak için ona şunları söyletiyor:

Şairiyyet medâr-ı kârımdır
Sebeb-i şân-u-iştihârımdır
Çalup alma deyiş demekte bana
Olamazlar çöğürcüyan hempa
Görse şi'rim Köroğlu ve Ayvaz
Deridi cümle aferin üstâd[44]

Sâbit bu şekilde halk şairi Mikâri ile ve dolayısıyla Köroğlu ve Ayvaz ile alay ediyor. On sekizinci asrın başında, Osmanzâde Tâib'in teklifiyle "Vekâletnâme" isminde bir manzume yazan Seyyid Vehbî'nin, zamanın hünersiz şairlerine hücum ettiği beyti, Köroğlu'nun türkülerinin, şiirlerinin o asırda da halk arasında yayılmış olduğu ve klasik şairler tarafından bilindiğini göstermektedir":

Kimi hem çeşm-i Urfî addeder kendin veli bilmez
Köroğlu türküsiyle neydüğün Sâ'id Gülistan'ı [45]

3.3. HALK ARASINDA KÖROĞLU ve KÖROĞLU DESTAN GELENEĞİ

Köroğlu, öyküleri ve koçaklamalarıyla geniş bir alana yayılmıştır. Halk onu bir koruyucu, hatta adalet dağıtan bir "hakim" olarak kabullenmiştir. Köroğlu rivayetlerinde bu düşünceyi destekleyen olaylar da görülmektedir. Dağlı Kürtler arasında; Köroğlu'nun, fukara halk kumaş alırken istifâde etsin diye mızrağını dağlara bıraktığı söylentisi yaygındır. Köroğlu'nun mızrağı bırakmasının sebebi; diğer mızraklardan daha uzun olan mızrağın halk tarafından, kumaş alırken ölçü olarak kullanılmasıdır. Kürtler arasında bu mızrağa "Köroğlu Ölçüsü" deniliyor.

[44] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.116.
[45] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.117.

Bu mızrak ölçü söylentisine, Huluflu'nun Azeri Rivayetindeki bir şiirde "Cıdayla (mızrakla) ölçerim al kumaşını" ve Selman Mümtaz'ın yayınladığı şiirlerden birinde "Arşınımız kargı'cıda" [46] mısralarında rastlıyoruz.

Körolu'nun fakir fukara halka merhamet duyduğunu ve onları himayesi altına aldığını Elazığ ve İstanbul rivayetlerindeki "incitmeyin fukarayı fakiri" mısrarında da görüyoruz. Halk eşkiya olmasına rağmen, fakiri fukarayı koruyanları benimsemiştir. Huluflu'nun Azeri rivayetinde, Ayvaz'ı kurtarmak için Bağdat'a giden Köroğlu'nun, şehir kenarında hem ekin biçen hem de ağlayan ihtiyar bir köylüyle yaptığı konuşma da önemlidir. Köroğlu, ihtiyarın idam edilecek olan Ayvaz ve diğer koçaklar için ağladığını öğrenir. Bunun üzerine Köroğlu, arkadaşlarıyla beraber ihtiyarın ekinini biçer ve şehiri yağmaladıktan ve Ayvazı kurtardıktan sonra hazinenin birçoğunu Bağdat'ın ahalisine dağıtır. Bu olaydan sonra Köroğlu "çiftçilerin hamisi" sıfatına lâyık görülür. Çiftiçilerin hamisi Köroğlu, birçok rivayete göre; gerek atlı, gerek yaya ekinlere asla basmaz ve daima tarla kenarından gidermiş. Bu yüzden düşmanları tarafından yakalandığı dahi olurmuş.[47]

Elazığ rivayetlerinde ise Köroğlu'nun adalet dağıtan bir hakim olduğuna, köylülere yardım ettiğine ve onlara ihtiyaçlarını sorduğuna dair örneklere rastlanmaktadır. Halk bir koruyucu, bir hakim olarak benimsediği Köroğlu'nu bugün hâlâ yaşatmaktadır. Doğu Anadolu'da, saz şairlerinin ve aşık meclislerinin hâlâ görüldüğü yerlerde Köroğlu destan geleneğinin bulunduğu söylenmektedir. Özellikle Maraş tarafında bu hikâyeyi iyi bilen destancılar olduğu ve bunlara "Köroğlu'cu" dendiğini öğreniyoruz. Bu "Köroğlu'cu" lar soğuk kış gecelerinde düzenlenen meclislerde belki iki üç ay süren destanı söylerlermiş. Köroğlu destanını anlatma geleneği,destandaki yabancı motif ve olayların destana girmesini kolaylaştırmıştır. Destan anlatıcısı bu geleneği yerine getirirken; Köroğlu'nun şahsiyeti etrafında duyduğu bütün hikâyeleri toplayarak anlattığı için, destan farklı özellikler kazanmaktadır. BORATAV, Köroğlu Destanı adlı eserinde Köroğlu

[46] MÜMTAZ, Selman, İl Şairleri, C.2, s.157.
[47] Abdülkadir: "Köroğlu'na Dair", Halk Bilgisi Haberleri, sayı 12, s.?

geleneğinden bahsederken: "Haydar Niyazi Bey şiirlerin sazla söylendiğini, Reşadiyeli Mehmet Ağa Köroğlu hikâyelerinin iki üç aylık kış meclislerinde anlatıldığını, Sırrı Numan Bey de Erzurum taraflarında aynı geleneğin mevcut olduğunu söylenmektedir. Kilisli Rıfat Bey, Köroğlu'nu anlatan âşıkların genellikle Ermeni olduğunu söylüyor. Abdülkadir Bey Antep'te "Abdallar" adındaki hikâyecilerin Köroğlu da söylediklerini belirtmektedir" der.

Köroğlu Destanı geleneğinin bu kadar geniş bir alana yayılmasının sebebi; onun destanî özelliklerini kaybetmemiş olması ve kendini muhafaza eden destanların Türkler arasında rağbet görmesidir. Ayrıca halk hikâyelerini anlatan aşıklar arasındaki bir inanışa göre; halk hikâyelerini anlatan âşıklar, hikâyenin döşeme (tekerlemelerden oluşan giriş bölümü) bölümünde Köroğlu'ndan bir koşma söylemek zorundaymışlar. Geleneğe göre Köroğlu; düğünde dernekte çalıp çağıran âşıklara, bir ant koyarak, "Hangi âşık benim üç takım deyişimi söylemezse, Kırat'ımın sağ ayağı onun kaynanasının bilmem neresine " yollu bir söz söylemiş. Bu yüzden hikâyeciler, anlatmaya geçmeden önce Köroğlu'ndan en az üç koçaklama söylerlermiş. Bu geleneğe örnek verecek olursak:

"Ey ağalar, beyler, aziz komşular! Ustalar döşemeyi dört demişler... Dolu içmiş Bingöller'de, bac almış Çamlıbel'de, adı gezer her dilde, Koç Köroğlu Han'ımız. Kırklar almış özünü, öpmüş Kırat yüzünü, demiş bu son sözünü. Anılsın ad sanımız. Biz de uyak öğüde, rahmet diyek yiğide. Köroğlu'ndan başlayarak, koçaklama söyleyerek:

Bizim tekkenin beyleri
Kolu kolçaklı mert olur
Alır şikârını vermez
Ağzı kanlı bozkurt olur.

Lekenin yurdu yurt olmaz
Yiğidin sözü dert olmaz
Çakal eniği kurt olmaz

Gine kurtoğlu kurt olur.

.....

Kılıç çalıp al kan döken
Kargı ucuyla kad büken
Süngüyle kaburga söken
Köroğlu teki mert olur"[48]

3.4. KÖROĞLU'NUN HALK HİKÂYELERİNE TESİRİ

Anadolu halk hikâyelerinde Köroğlu Destanı'nın izlerine rastlamak zordur. Çünkü Anadolu halk hikâyeleri destanî özelliklerinin çoğunu kaybetmiş ve daha çokmasal unsurlarıyla karışmışlardır. Ayrıca elimizde bulunan hikâyelerin çoğu; yakın zamanda ve şehirli âşıklar tarafından tespit edilmiş olduğu için, çoğunluğu, bir âşıkın sevgilisinin hasretiyle geçirdiği maceralardan bahseder. Bu hikâyelerde tabiat unsurlarına fazla rastlanmazken, kahramanlık ve harp sahneleri hemen hemen hiç görülmez. Hatta bazı hikâyelerde tasavvuf edebiyatının etkisiyle aruz vezni ile yazılmış şiirler görülür. Dolayısıyla bu hikâyeleri anlatan şairler Divan Edebiyatı'nın tesiri altında kaldıklarından; hikayelerde, Köroğlu'na değil Leylâ ve Mecnun, Ferhat ve Şirin gibi klasik hikâyelere işaret ederler. Saz şairlerinden ancak Karacaoğlan, Piroğlu gibi Divan şiirinden etkilenmemiş olan olan şairlerin Köroğlu'ndan bahsettiklerini görüyoruz. Gevherî'de Köroğlu'nun şöhretinden etkilenmiş olan şairlerimizdendir. Sonraki asırlarda ise yalnız Dadaloğlu gibi göçebe şairler Köroğlu Destanı'ndaki gibi mertçe yazılmış şiirler meydana getirmişlerdir.

Köroğlu Destanı, Türkmenler arasında, kendinden sonra meydana gelmiş olan hikâyeleri de etkilemiştir. Somoyloviç'in tahlil ettiği (incelediği) Bozoğlan, Yusuf Bey ve Ahmet Bey Türkmen hikâyesi Köroğlu ile alâkalı olan hikâyelerdir.[49]

---

[48] KIRZIOĞLU, M.Fahrettin: "Halk Hikâyelerinde Döşeme Söyleme Gelenği" Türk Dili, Halk Edebiyatı Özel Sayısı, C.XIX. Aralık 1968, sayı. 207, s.470, s.470-482.
[49] Samoyloviç; Türkmen Edebiyatı Taslağı, S.158-159.

3.5. ATASÖZÜ VE DEYİMLERDE KÖROĞLU

Köroğlu ve koçakları halk tarafından birçok atasözünün ve deyimin kaynağı, söyleyeni olarak da gösterilirler. Halkın benzetme veya örnek gösterme yoluyla da Köroğlu'nu ve koçaklarını andığını görüyoruz. Huluflu, Köroğlu ile ilgili atasözü ve deyimleri şu şekilde gruplandırıyor:

Köroğlu'nun Söylediği Rivayet Edilen Atasözü ve Deyimler

a) "Cehd eyle bir işte tapıl/Senli de olu sensiz de olu" veya "Kişisen çalış iş düzelt/Senli de olu sensiz de olu"
Çalış çabala bir iş kur (düzelt) /Senle de olur, sensiz de olur)

(Başında sen olsan da olmasanda yürür)

b) "İyidin höyselesi söbrı görekdi"
'Yiğidin iyisine sabır gerekir)

c) "Gene gurd oğlu gurd olu" veya "Gurttan türüyen gurd olu"
(Kurdun oğlu yine kurt olur) (Kurttan türeyen kurt olur)

d) İyitlih üç şeydi = Birisi vurup yıhmah, ikisi gaçup gurtarmahdı"
(yiğitliğin şanı üçtür =Birisi vurup yıkmak, ikisi kaçıp kurtulmaktır)

e) "Alçağın üstünden geçtim, hündürün altından"
(Alçağın üstünden geçtim, yükseğin altından)

f) "Yüz il lutuluh işlettin/Ahır oldun ham Koroğlu"
(Yüz yıl yiğitlik ettin/Sonunda ham Köroğlu oldun) veya
(Köroğlu, yüz yıl yiğitlik ettin yine de sonunda olgunlaşamadın)

g) "Çünkü oldun değirmenci/Çağır kelsin den Köroğlu"

Köroğlu'nun İsminin Geçtikleri:

a) "Gır At dırnahlı, Köroğlu penpeçeli"
(Kırat tırnaklı, Köroğlu pençeli)
b) "Lopa bığ adam binamıs olu, bir Köroğlu'ndan başka "
(Lopa bir adam namussuz olur, bir Köroğlu'ndan başka"

c) "Çohları atasının gözünü çıhartdı ki mana Köroğlu desinler amba kor kişinin oğlu dediler" (Çokları bana Köroğlu desinler diye atasının (babasının) gözünü çıkardı ama körün oğlu dediler)

Kiçel Hemze'ye Dayandırılan Bir Söz
"Söz deyirmende gedâr" (Değirmende (gürültüde) söz öğütülür, kaybolur)

Elazığ rivayetinde rastladığımız "Köroğlu yiğitliği itten aldı" deyimi de örnek olarak gösterebileceğimiz sözlerdendir. Ayrıca halk arasında "Hepsi aynı şeydir" anlamında kullanılan "Ayvaz Kasap, hep bir hesap" deyimi ile "Kıratın yanında duran huyunu alır" atasözü ve "Bu da Köroğlu çabası olsun" deyimi de bunlara ilâve edilebilir. Bunların haricinde halk arasında; birbirine bağlı, birbirinden hiç ayrılmayan iki kişiye "Bir Köroğlu, bir Ayvaz" deyimi de kullanılmaktadır. Evli çiftlerde erkeğin eşine "Köroğlu" şeklindeki hitabı da bizde yaygın olarak kullanılmaktadır.

3.6. KÖROĞLU FIKRALARI

Köroğlu mert, saf ve babacan tipiyle; Nasrettin Hoca'nın hazır cevap, şeytanî zekâlı ve nükteli şahsiyetine uyan olayları etrafına toplaması gibi, kendi tipine uygun fıkraları etrafında toplamıştır. Bu fıkraların bazıları, onun halk

üzerindeki "Köroğlu'nun verdiği hüküm hükümdür" düşüncesine, bazıları ise insanları düşünmeden yargılayanların düştüğü büyük hataya işaret etmektedir. Köroğlu ile ilgili olarak anlatılan fıkraların bazıları şunlardır:

a) Bir kadın "Kör olasın Köroğlu" dermiş. Köroğlu bunu duymuş; "Valide neden böyle söylüyorsun, Köroğlu'ndan ne kötülük gördün?" diye sormuş. Kadın da ":Bilmiyorum oğlum; herkes kör olasın Köroğlu diyor, ben de onlara uydum, söylüyorum" demiş. Bu fıkra, herkesin hükümlerine, anlamadan, dinlemeden uyanları örnek göstermek için anlatılırmış. Fıkra, Köroğlu'nun herkese kötülük eden bir haydut olmadığını da zarif bir şekilde ifade etmesi bakımından önem taşımaktadır.

b) Birgün Kastamonu ahalisi kalkmışlar, Köroğlu'na gelmişler; kafasına sepet geçmiş bir öküz getirmişler: "Bunu ne yapalım? Bir türlü çıkaramıyoruz" demişler. Köroğlu düşünmüş taşınmış; "Öküzün kafasını kesin" demiş. Dediğini yapmışlar. Ama görmüşler ki yine kafa sepetin içinde kalmış. Bu sefer Köroğlu "Sepeti kırın" demiş. Bu şekilde öküzün kafası sepetten çıkmış ama, zavallı Kastamonulular da hem öküzden hem de sepetten olmuşlar.

c) Birgün Köroğlu evine gelmiş, düşünüyormuş. Karısı: "Yahu ne düşünüyorsun?" diye sormuş. O da demiş ki: "Bugün bizim komşunun eşeği kuyruksuz bir sıpa doğurdu. Şimdi, o sıpa büyüyecek. Sahibi ona yük yükleyecek, bir gün o yükle,eşek çamura batacak, sahibi de beni onu çıkarmak için yardıma çağıracak. Kuyruksuz eşeği çamurdan nasıl çıkaracağım, onu düşünüyorum."

3.7. KÖROĞLU DESTANI'NIN GÜNÜMÜZ YAZARLARINA TESİRİ

Köroğlu çağdaş yazarlarımızı da etkilemiş bir kahramandır. Ahmet Kutsi Tecer "Koçyiğit Köroğlu" adlı eserinde, söylentileri esas alarak Köroğlu'nu bir destan kişisi olarak ele alan bir oyun yazmıştır. Oyundaki kişiler gerçek yaşamdan soyutlanmış ve kavramlaştırılmıştır. Bolu Beyi; kişisel tutkularının peşinde, varlık

elde etmek için çabalayan, zorbalığın ve baskının simgesi olarak gösterilirken, Köroğlu, toplumsal düzenin ve eşitliğin savunucusu, sorumluluk duygusuna sahip, kişisel isteklerle çatışan bir kişilikte verilir. Oyunda Köroğlu, kişisel istemleri yok ederek, sağduyuyu geliştirerek; sorumluluk duygusunu yaratacağını ve toplumsal düzeni kuracağını düşünen bir destan kahramanıdır. [50]

Yaşar Kemal de Karacaoğlan, Alageyik, Köroğlu efsanelerini işlediği Üç Anadolu Efsânesi adlı eserinde halk hikâyesi geleneğinden kopmadan, çağdaş romanın araçlarını kullanarak yepyeni bir Köroğlu hikâyesi yaratmıştır. Eserin en uzun bölümü, "Köroğlu'nun Meydana Çıkışı" dır. Yaşar Kemal bu bölümde Azeri Söylentisi'ndeki olay dizisine uymuştur. Hikâyede sırasıyla şu olaylar yer almaktadır:

1) Bolu Beyi'nin, at bakıcısı Koca Yusuf'un ve Kırat'ın soyu,
2) Koca Yusuf'un, Bolu Beyi'nin gazabına uğraması ve gözlerinin kör edilmesi,
3) Köroğlu'nun yiğitliği itten öğrenmesi,
4) Kırat'ın bakımı ve denemeleri,
5) Reyhan Arap'la Koca Yusuf ve Köroğlu'nun karşılaşmaları,
6) Bir pirin Koca Yusuf'a düşünde gözlerini açacak üç köpükle ilgili bilgi vermesi,
7) Telli Nigâr'ın kaçırılması,
8) Köroğlu'nun Çamlıbel'e yerleşmesi, Köse Kenan'ın yanında çıraklık dönemi...[51]

Hikâyenin en ilginç yönü, geleneğe uygun olarak Köse Kenan'ın "Ters, öfkeli, tok sözlü, uğrulukta pişmiş, yaşlı bir kişinin çizgileriyle canlandırılması, çenesindeki bir tüyle kişiliği arasındaki ilişkinin belirtilmesi ve Koca Yusuf'un Köroğlu'na verdiği öğütteki yeni unsurdur. Koca Yusuf oğluna şöyle der: "Kırat yanında oldukça hiçbir şeyden korkma. Ama bir gün baktın Kırat yok sen de

---

[50] TECER, Ahmet Kutsi; Koçyiğit Köroğlu-1000 Temel Eser Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.
[51] YAŞAR Kemal: Üç Anadolu Efsânesi, Ararat Yayınevi, Üç Anadolu Efsanesi, İstanbul 1967, s.9-114.

dağları bırak, var bir köye yerleş, çiftçi ol". Bu unsur, Köroğlu gibi yiğitlerin tarihsel evriminin toprağa yerleşmekle sona ereceğini çok iyi anlatan bir yargıdır.

3.8. KÖROĞLU DESTANI'NIN COĞRAFÎ İSİMLERDE İZLERİ

Köroğlu Destanı ile ilgili coğrafî isimleri üç ana gruba ayırabiliriz:

I. Kahramanların İsimlerini Taşıyan Yerler: Köroğlu Dağı, Köroğlu Kayası, Köroğlu Kalesi, Köroğlu Boğazı, Köroğlu Derbendi (Derbent = Dar geçit), Köroğlu Çeşmesi, Köroğlu Mezraası, Köroğlu Mağarası, Deliler.

II. Destan'da Köroğlu'nun Makamı Olarak Gösterilip, Bugün de Aynı Şekilde Geçen Yerler (Çamlıbel'ler): Destanda Köroğlu'nun yurdu olarak gösterilen Çamlıbel'ler coğrafî olarak farklı yerlerdedir. Bilgilerde Tokat-Sivas arasında, İran Azerbeycan'ındaki Selmas Vadisi'nde Köroğlu'nun yaptırdığı Çamlıbel Kalesi'nden bahsedilmektedir. Halk rivayetlerinde ise Bolu'da Köroğlu Kayası'nın doğusundaki Çamlı bir ormana "Çamlıbel" dendiği, Elazığ rivayetinde Çamlıbel'in Yozgat'ta olduğu, Malatya'da Perveli Köyü ile Ekenek arasında iken; Antep rivayetinde merkez civarında ve Suriye'nin Amik Gölü çevresinde bulunduğu kaydedilmektedir. [52]

III. Halk Tarafından Köroğlu Destanı ile İlgili Olarak Gösterilen Yerler: Kür Nehri, Azerbeycan'daki Turut Ovası, Bingöl Yaylasındaki göller, Bolu'daki Softalar Mezarlığı, Bolu'daki Beylik Çayırı, Bolu'nun Ak-Taş Mahallesi, Köroğlu'nun Çamlıbel'deki Yaylası Çırpıcı Çayırı, Ayor Tepesi ve Şam gibi yer adları destanda geçmekte ve bugün de kullanılmaktadır.

Rivayetlerde, bu isimlerin dışında başka isimlerle de karşılaşıyoruz. Bunlardan bazıları; Çin-Maçin, Hint, Mısır gibi tanınmış şehirler ve memleketlerdir. Bazıları ise tanınmamış mahalli isimlerdir. Köroğlu Destanı bütün

---

[52] BORATAV, Pertev Naili, Köroğlu Destanı, s.130.

Azerbaycan'da (Kafkas ve İran Azerbaycanları) Kuzeydoğu Anadolu'da, Orta Anadolu'nun Sivas-Tokat mıntıkalarında, kuzey Batı Anadolu'da, Bolu civarında, coğrafi isimler verecek kadar yayılmıştır.[53]

3. 9. HALK TİYATROSUNDA KÖROĞLU SEYİRLİK OYUNLARI

Anadolu'daki köy halkının uzun kış aylarında ve genellikle düğünlerde, bayramlarda eğlenmek, vakit geçirmek için düzenleyip oynadıkları oyunlar köy halkının tiyatro alanında meydana getirdiği mahsüllerdir. Bu oyunlar genellikle dram karakteri taşımakta ve sözlü veya sözsüz çeşitli olayları canlandırmaktadır. Şükrü ELÇİN Anadolu halkının oynadığı bu oyunların çok eski bir geleneğe dayandığını söylerken; "Bu temsiller tarihi kaynaklardan anlaşıldığına göre çok eski bir sözlü geleneğe dayanmaktadır. Bu gelenek 1071 tarihinden sonra da Anadolu'da devam etmiş ve bugüne kadar yaşayıp gelmiştir"[54] der ve bu oyunları şu şekilde tasnif eder:

1) Günlük hayattan alınan oyunlar,
2) Masallara bağlı oyunlar
3) Destanlara ve saz şairlerinin hayatlarına bağlı oyunlar,
4) Tarihî olaylara bağlı oyunlar,
5) Hayvanları taklit edici oyunlar,
6) Samıt veya lal oyunları,
7) Bebek kukla oyunları.[55]

Köroğlu bir destan kahramanı olarak halk kültürünün pek çok alanında olduğu gibi, köy tiyatroları alanında da kendine bir yer adinmiştir. O, efsanevi kişiliği ve destani özellikleri ile Anadolu halkının anlattığı hikayeye, söylediği türküye ve oynadığı oyuna konu olmuştur. Köroğlu'nun tesiriyle meydana gelen her eserde onun genel karakteri bozulmamış; destan kahramanı kişiliği ve şairliği halk tarfından benimsenmiş ve muhafaza edilmiştir. Bu yönüyle Köroğlu oyunları

---

[53] BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, s.134-135.
[54] ELÇİN,Şükrü: Anadolu Köy Orta oyunları, (Köy Tiyatrosu), Ankara 1977 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. s. XI
[55] ELÇİN, Şükrü: a.g.y. s.VI

yukarıda yapılan tasnifin üçüncü grubuna girmektedir. Bu oyunlarda genellikle Köroğlu'nun teke tek yaptığı mücadeleler anlatılmakta ve bu şekilde onun kahramanlığı ve yiğitliği ifade edilmektedir. Köroğlu oyunlarının, destanın yaygın söylentilerinden ve söylentilerdeki olaylardan etkilenmiş olması mümkündür. Destanlara ve saz şairlerine bağlı olarak oynanan oyunların en yaygını Köroğlu oyunlarıdır. Anadolu'da çok yaygın olan bu oyunlara birkaç örnek verecek olursak:

Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinin Kalaylı köyü, Tamarza ilçesinin Ahmezer köyü, il merkezine bağlı Halıcılar bucağı ve benzeri köylerde görülen Köroğlu adlı oyunda; sırtı kamburlaştırılmış, takma beyaz sakalı ve bıyığı olan Kürt ve iki kızı ekin biçmekte iken, başında poşu, üstünde siyah şalvar, takma siyah bıyığı olan palaskalı, kamçılı ve birinin kör olduğunu belirtmek için gözüne boya sürülmüş Köroğlu gelir. Çamlıbel'e gitmektedir, Kürt'e yolunu sarar. Kürt kendini Ahmet-i Mirze Haşimi Celâleddin Beğ olarak tanıtır. Köroğlu, kızlar için güreşe tutuşmayı önerir, Köroğlu güreşte Kürt'ü yere vurur; elini kolunu bağlar, hasmının çevresinde davul zurna eşliğinde oynar. Kamçısı ile arada bir halka vurur, Köroğlu türküsü söyler. Köroğlu, oyunu bitince bıçağı ile Kürd'ün boğazını keser, boğazındaki torbadan kırmızı boyalı su akar. Sonra ayağından tutup koyun gibi bıçakla keser, kestiği yere değnek sokup şişirir gibi yapar, Kürt de şişirilen ayağını havaya kaldırır. Karnına da bıçak saplar, oradaki bir torbadan da kırmızı su akar. Sonra karnına yerleştirilmiş bir şeridi barsaklarını çekiyormuş gibi çeker ve eline dolar. Hasmının çevresinde bir iki kez dolaşır, oyun biter.[56]

İzmir'in Yakapınar köyünde oynanan seyirlik oyunda Köroğlu'nun Bolu Beyi'ni öldürmesi canlandırılır. İki kişi oynar. Oyunculardan biri Köroğlu, öteki ise Bolu Beyi olur. Oyun boyunca Köroğlu'ndan parçalar okunur. Köroğlu'nu oynayanın iki elinde birer bıçak vardır. Bolu Beyi olan ortada durur. Köroğlu, bıçakları birbirine vurarak davul-zurna eşliğinde Bolu Beyi'nin çevresinde dolanır. Söylenen mısraların sırası önemli değildir. Yalnız Bolu Beyi öldürüldükten sonra söylenen mısralar yer değiştirmez. Sonunda Köroğlu Bolu Beyi'ni yere yıkar,

---

[56] AND, Metin; Oyun ve Bügü, İş Bankası Kültür Yayınları:144, İstanbul 1974, s.244-245.

üzerine bir örtü serer. Sözsüz bir oyunla Bolu Beyi'ni boğazlıyor, sonra şişiriyor ve derisini yüzüyor gibi hareketler yapar. Sonra şu mısraları söyler:

Hey hey kurbanı kestim yerde mi kaldı
Bir yar sevdim eller mi aldı
Ayvaz'ım Ayvaz'ım şahin palazım
Vurun davulcular Ayvaz oynasın[57]

Kırşehir'in Çiçekdağ ilçesine bağlı Çepni köyünde oynanan Köroğlu'nda üç kişi vardır: Kervancıbaşı, Ayvaz ve Köroğlu. Köroğlu Kervancıbaşı'nın kervanının önünü keser. Aralarında manzum bir söyleşme olur. Köroğlu, Kervancıbaşı'ndan boz ala katır ister. Kervancıbaşı vermeyince dövüşürler ve Köroğlu yenilir. Yenilen Köroğlu Ayvaz'ı yardımına çağırır. Ayvaz Kervancıbaşı'nı yenik düşürür ve bu olay davul-zurna eşliğinde oynanan oyunlarla kutlanır. Bunun bir çeşitlemesi de aynı yörede Tepemahzenli köyünde görülür. Burada dövüşenler Köroğlu ile Ayvaz'dır. Mücadele sonunda Köroğlu galip gelir ve Ayvaz yenik düşer.[58]

Bunların dışında, Şükrü ELÇİN yaptığı anketler neticesinde, Artvin'in Şavşat ilçesine bağlı Hanlı köyünde, Kars'ın Sarıkamış ilçesinin Laloğlu köyünde ve Ardahan'ın Saskaya köyünde "Köroğlu ve Maiyeti"[59] adı altında oynanan bir başka seyirlik oyunu da tespit etmiştir.

3.10. KÖROĞLU TÜRKÜLERİ

Köroğlu, bir destan kahramanı olarak nam salmış, kahramanlığın ve cengâverliğin timsali olmuştur. Köroğlu aynı zamanda bir halk ozanıdır. Elindeki sazı ve dilindeki sözüyle yaşadığı devirden bu güne ulaşmasını sağlayan şiirler söylemiştir. O,yiğitliğiyle, mazluma olan merhamet duygusuyla, haksızlığa karşı yaptığı mücadele ile halkın belleğine kazınmış, onun sevgisini ve dostluğunu

---

[57] AND, Metin, a.g.e, s.244.
[58] AND, Metin; Geleneksel Türk Tiyatrosu, Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri, İnkilap Kitabevi, İst. 1985, s.76.
[59] ELÇİN, Şükrü, Anadolu Köy Orta oyunları, s.18-23.

kazanmıştır. Bu sebeplerle o halk, onu hiç bir zaman unutmamış, yiğitlik ve kahramanlıklarını anlatan hikâyelerini ve türkülerini asırlar sonrasına taşımıştır. O'nun adına türküler de düzmüştür. Bu türküler Anadolu'dan Kırım'a kadar uzanmış, her mecliste söylenir olmuştur. Destanı süsleyen şiirlerin sazla ve özel makamlarla okunmasından doğan Köroğlu türkülerinin yanı sıra, destanla alâkadar olarak söylenen türküler de yayılmıştır. Köroğlu'nun türkü hâline gelen ve bugün notaya alınmış olarak TRT repertuarında bulunan koşma ve koçaklamaları, Türk kahramanlığını ve Türk cengaverliğini en sade biçimiyle ve en çoşkulu duygularla anlatan yiğitleme örnekleridir. TRT repertuarından elde edilen notaya alınmış Köroğlu türkülerinden tespit edilenleri ve Prof.Dr.Selahattin İÇLİ'nin ''Bir Destan '' adlı bestesinin notaları sunulmuştur.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No:2085
İNCELEME TARİHİ: 6.7.1982

YÖRESİ:
ERZURUM

KİMDEN ALINDIĞI:
MUSLİM ABAY

SÜRESİ:

ALA BOZ DUMANLI KARLI DERELER

SAAT ÇUKURU

(Köroğlu)

DERLEYEN:
YÜCEL PAŞMAKÇI

DERLEME TARİHİ:
2.1.1974

NOTAYA ALAN:
YÜCEL PAŞMAKÇI
30.9.1981

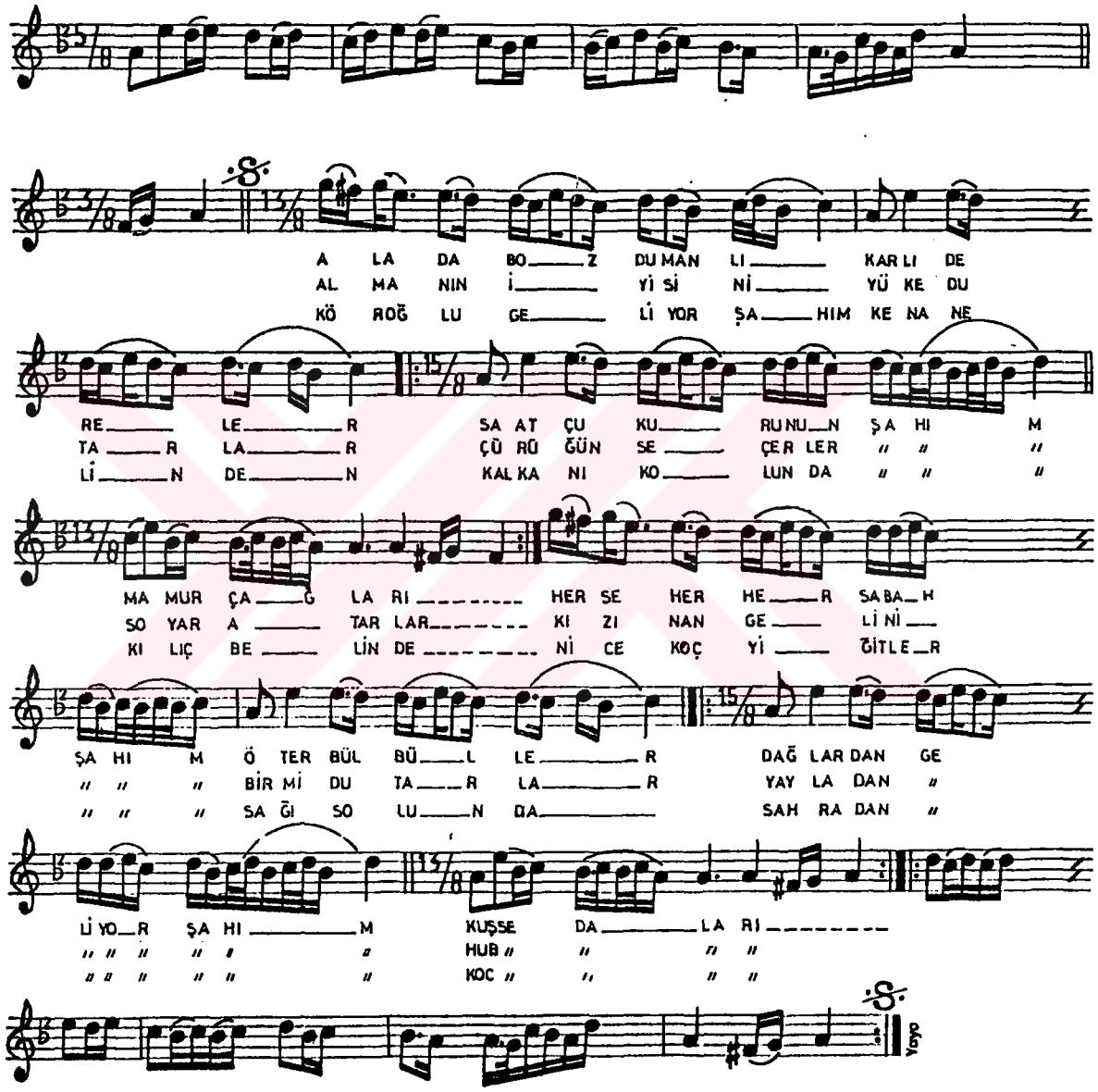

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

—1—

ALA DA BOZ DUMANLI KARLI DERELER
SAAT ÇUKURUNUN (ŞAHIM) MAMUR ÇAĞLARI
HER SEHER HER SABAH (ŞAHIM) ÖTER BÜLBÜLLER
DAĞLARDAN GELİYOR (ŞAHIM) KUŞ SEDALARI

—2—

ALMANIN İYİSİNİ YÜKE DUTARLAR
ÇÜRÜĞÜN SEÇERLER (ŞAHIM) SOYAR ATARLAR
KIZINAN GELİNİ (ŞAHIM) BİR Mİ DUTARLAR
YAYLADAN GELİYOR (ŞAHIM) HUB SEDALARI

—3—

KÖROĞLU GELİYOR (ŞAHIM) KENAN ELİNDEN
KALKANI ELİNDE (ŞAHIM) KILIÇ BELİNDE
NİCE KOÇ YİĞİTLER (ŞAHIM) SAĞI SOLUNDA
SAHRADAN GELİYOR (ŞAHIM) KOÇ SEDALARI

SAAT ÇUKURU: İran hududu içinde bir mahal adı
KENAN: Köse Kenan

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 374
İNCELEME TARİHİ 22.6.1973

YÖRESİ
KASTAMANU

KİMDEN ALINDIĞI
İHSAN OZANOĞLU

SÜRE

BENDEN SELÂM OLSUN

(KÖROĞLU ÇEŞİTLEMESİ)

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

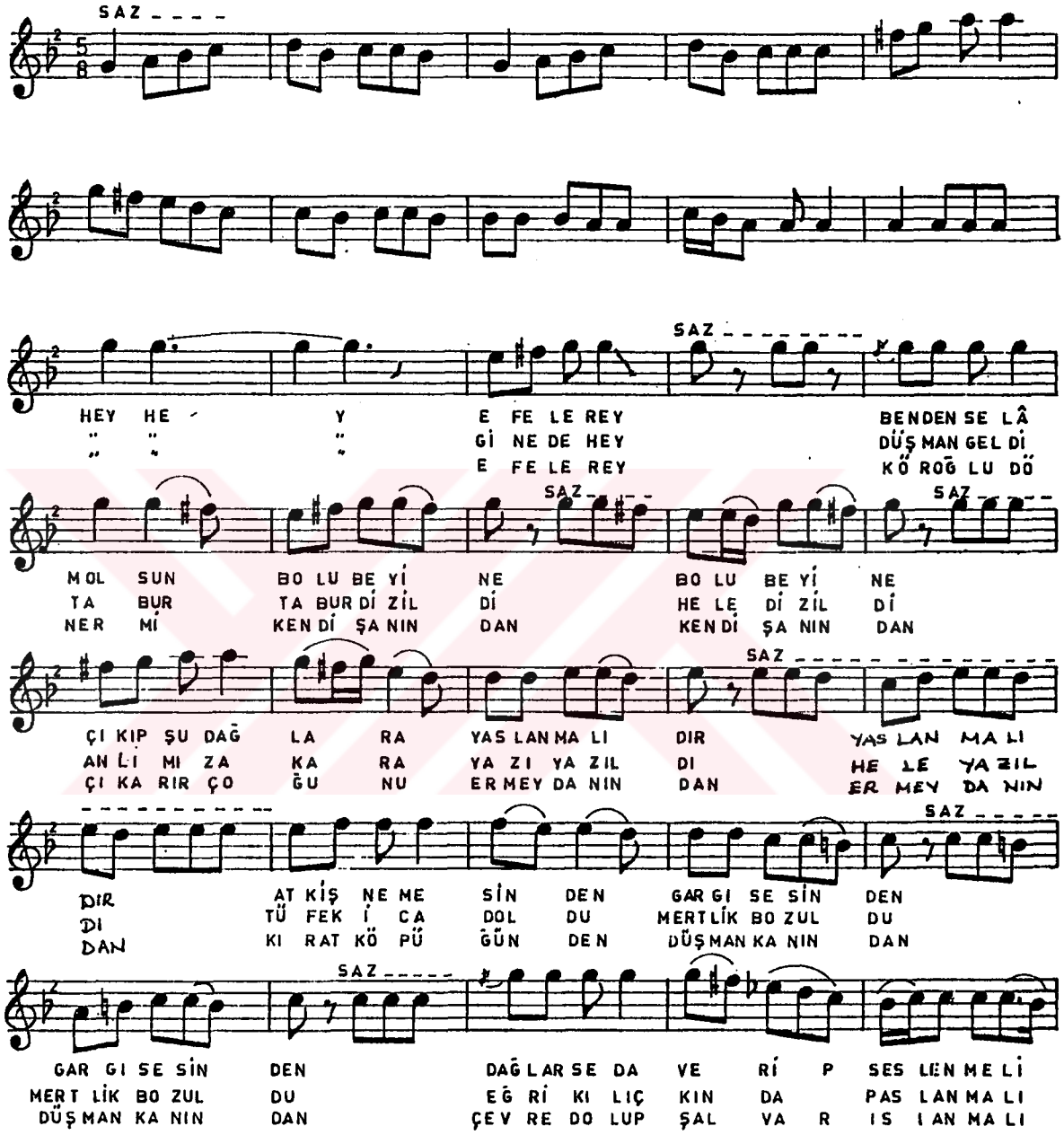

BENDEN SELAM OLSUN

(sayfa 2)

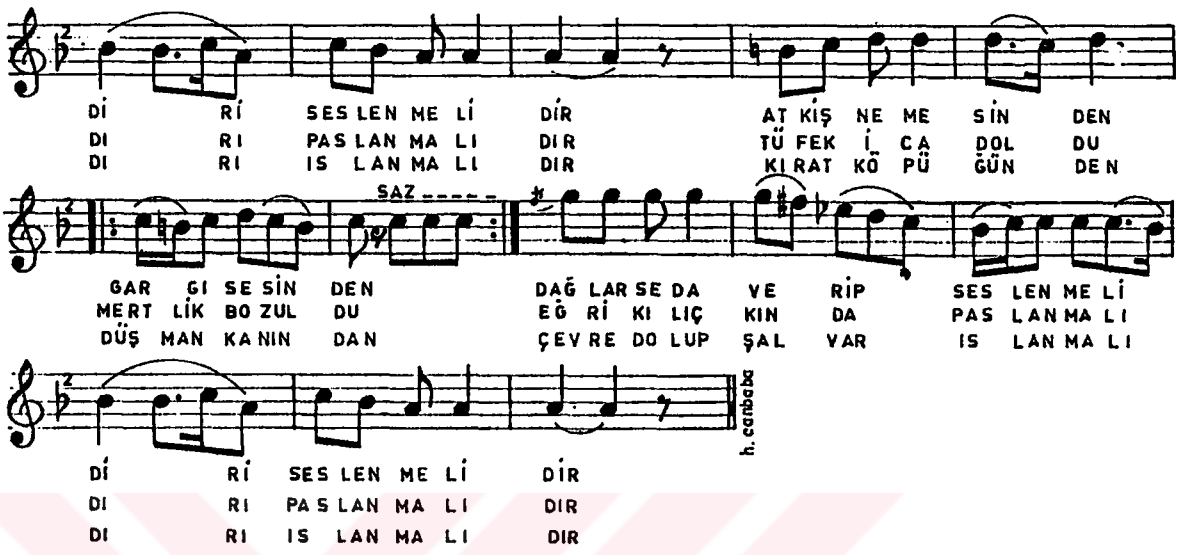

1

Hey hey efeler hey BENDEN SELÂM OLSUN BOLU BEYİNE
ÇIKIP ŞU DAĞLARA YASLANMALIDIR
AT KİŞNEMESİNDEN GARGI SESİNDEN
DAĞLAR SEDA VERİP SESLENMELİDİR

2

Hey hey qineda hey hey DÜŞMAN GELDİ TABUR TABUR DİZİLDİ (hele dizildi)
ANLIMIZA KARA YAZI YAZILDI
TÜFEK İCADOLDU MERTLİK BOZULDU
EĞRİ KILIÇ KINDA PASLANMALIDIR

3

Hey hey efeler hey KÖROĞLU DÖNERMİ KENDİ ŞANINDAN
ÇIKARIR ÇOĞUNU ER MEYDANINDAN
KIR AT KÖPÜĞÜNDEN DÜŞMAN KANINDAN
ÇEVRE DOLUP ŞALVAR ISLANMALIDIR

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TH N No: 390 - 22.6.1973

YÖRESİ
KARS

KİMDEN ALINDIĞI
A. BURSUN GEVLÂNİ

SÜRE:

BİR HIŞMINAN GELDİ GEÇTİ
(kizir oğlu)

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

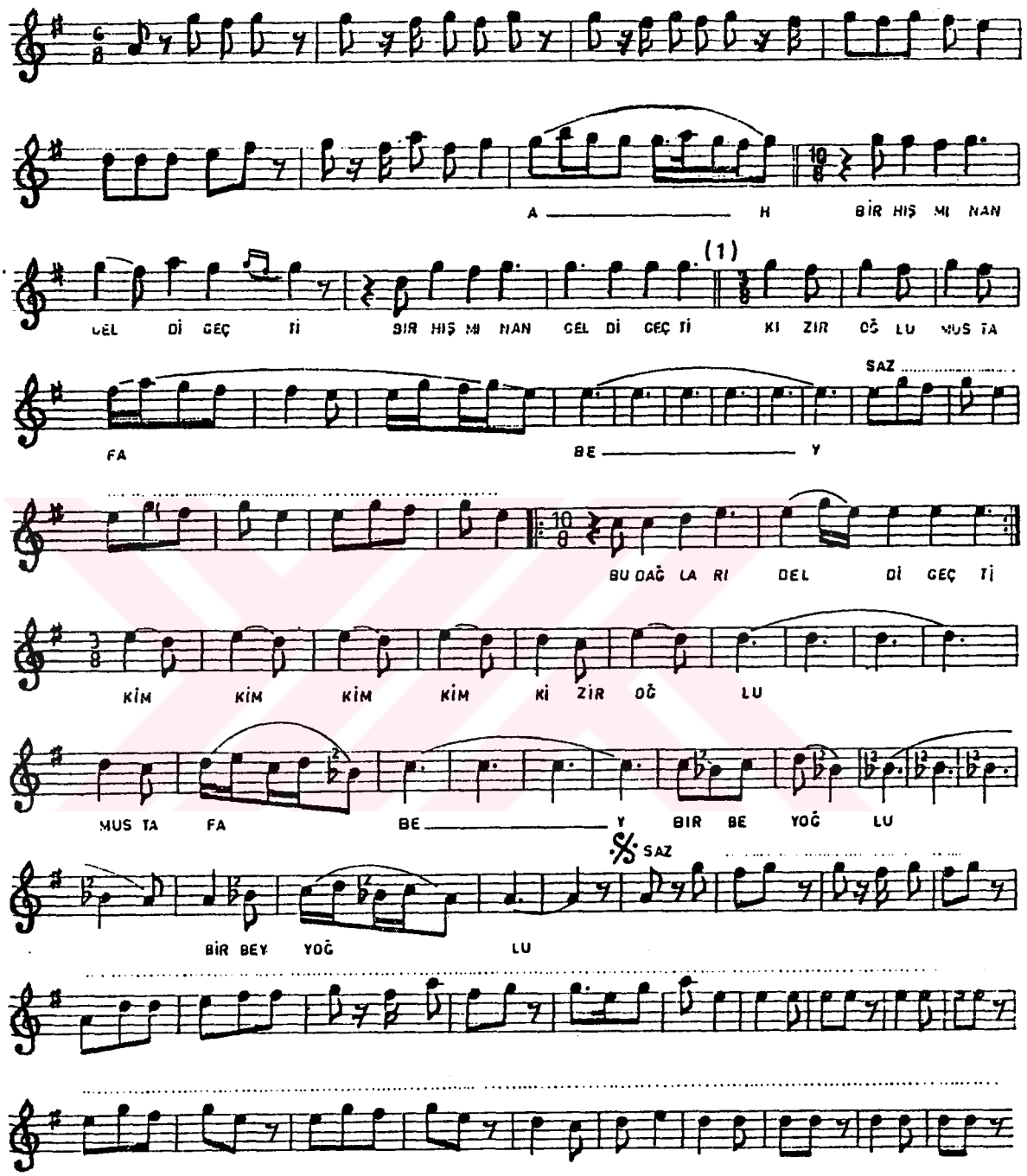

BİR HIŞMIN'AN GELDİ GEÇTİ
sahife: 2

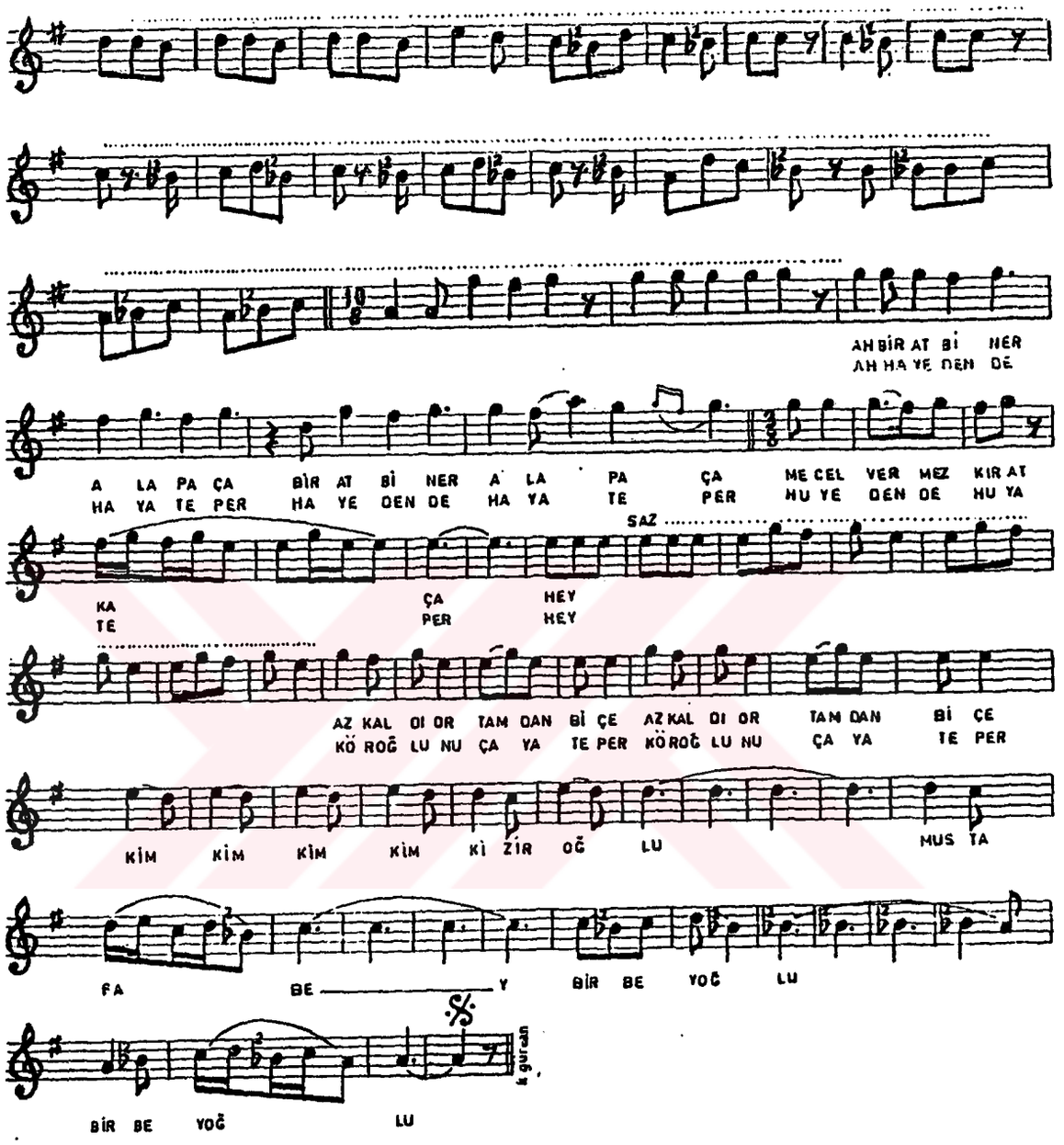

(1) İŞARETLİ YERDE KARS YÖRESİNİN SAN ATÇILARI »PEH PEH PEH PEH« SÖZCÜKLERİ İLE

KİZİROĞLUNUN GÖRKEM VE GELİP GEÇİŞİNDEKİ OLAĞANÜSTÜ HIZI ANLATMAYA ÇALIŞIRLAR
SONRA TÜRKÜYE DEVAM EDİLİR

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No:2399
İNCELEME TARİHİ : 16_2_1984

DERLEYEN
MEHMET ÖZBEK

YÖRESİ
AZARBAYCAN (TEBRİZ)

DERLEME TARİHİ
13_6_1980

KIMDEN ALINDIĞI
TEBRİZLİ KAZIM EŞKİRİZ

BOZ AT SENİ SER TÖVLEDE BAĞLARAM

(KOÇAK NEBİ)

NOTAYA ALAN
MEHMET ÖZBEK

SÜRESİ :
♩ = 92

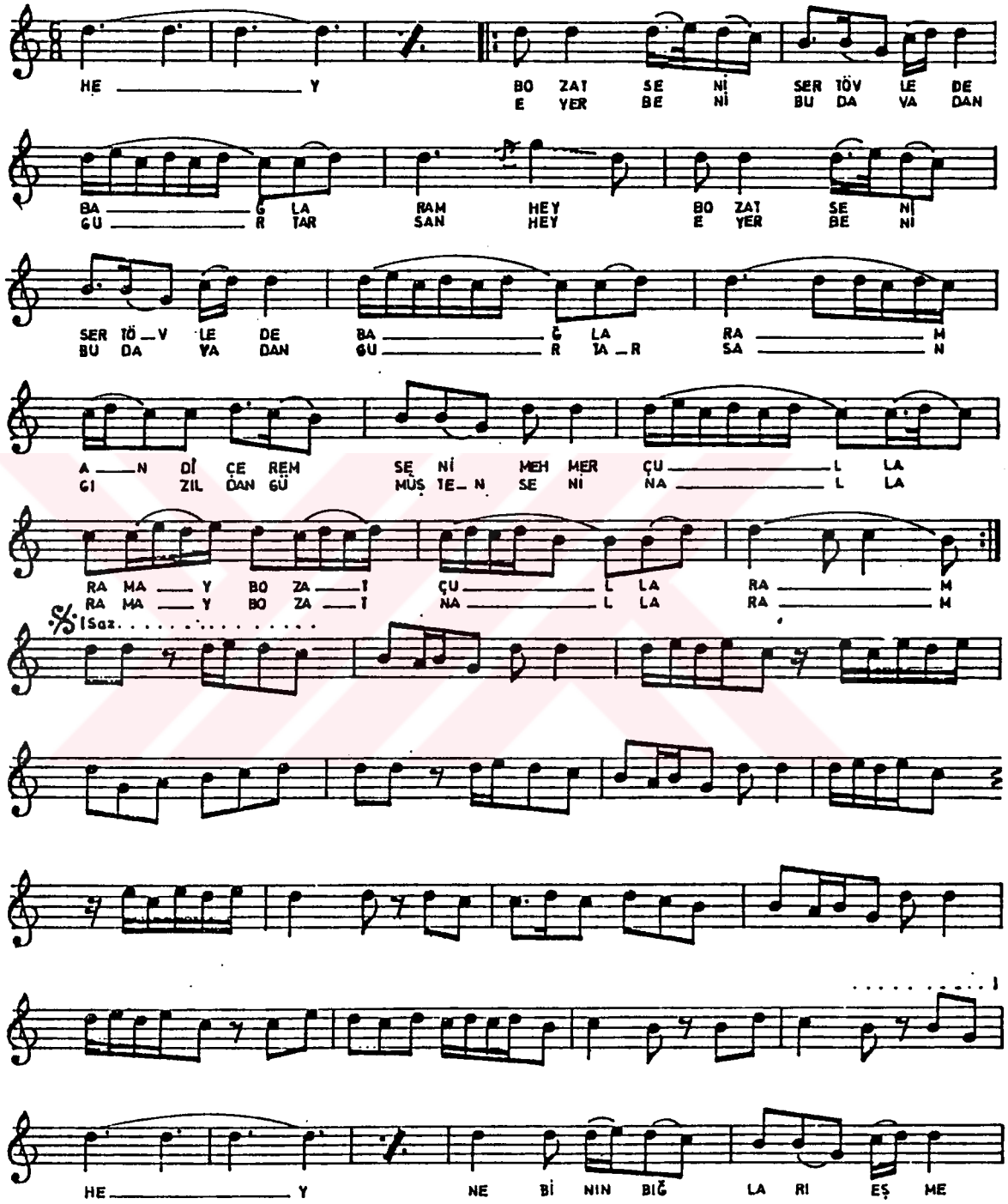

BOZ AT SENİ SER TÖVLEDE BAĞLARAM
(Sayfa -2)

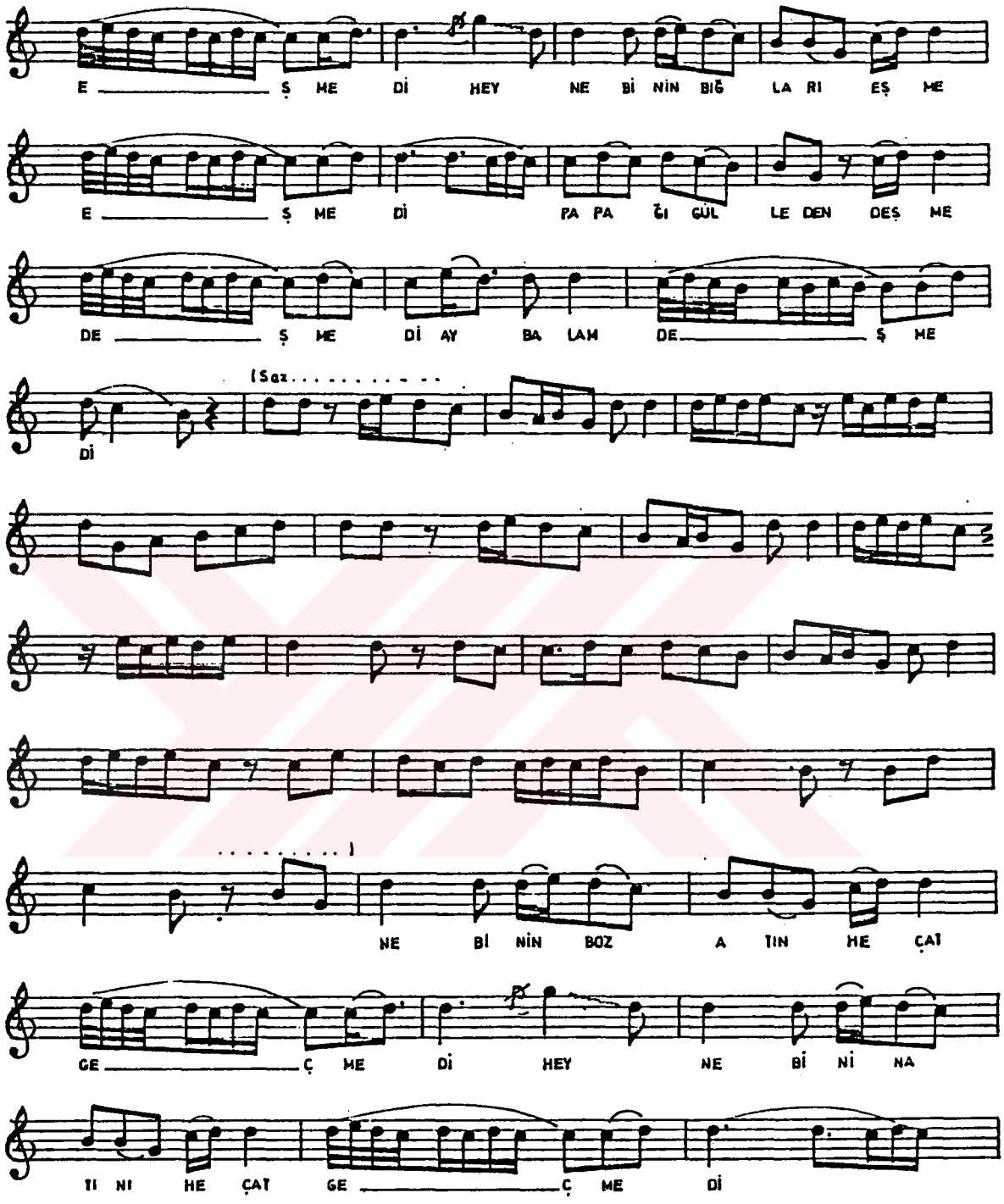

BOZ AT SENİ SER TÖVLEDE BAĞLARAM

(Sayfa _3)

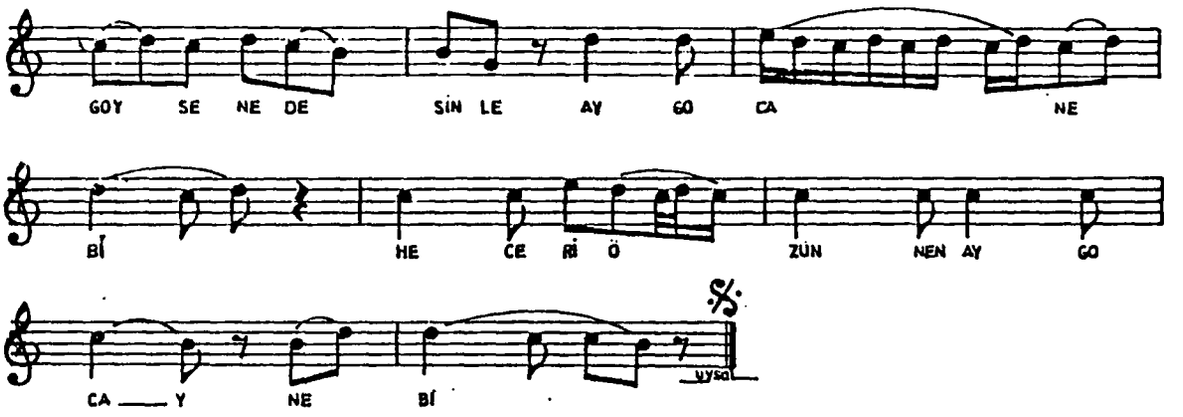

—1—

BOZAT SENİ SER TÖVLEDE BAĞLARAM HEY
AN İÇİREM SENİ MEHMER ÇULLARAM
AY BOZ AT ÇULLARAM
EĞER MENİ BU DAVADAN GURTARSAN HEY
GIZILDAN GÜMÜŞTEN SENİ NALLARAM
AY BOZ AT NALLARAM

—2—

NEBİNİN BIĞLARI EŞME EŞMEDİ
PAPAĞI GÜLLEDEN DEŞME DEŞMEDİ
NEBİNİN BOZ ATIN HEÇ AT GEÇMEDİ
GOY SENE DESİNLER AY NADAN NEBİ
TÜFEĞİN HAVADA OYNADAN NEBİ

—3—

GÜN GELİPDİ GÜN ORTANIN YERİNE
HACER HANIM GALHIP ATIN BELİNE
EŞREFİ MİRVARI DÜZÜP TELİNE
GOY SENE DESİNLER AY GOCAĞ NEBİ
HACERİ ÖZÜNDEN AY GOCAĞ NEBİ

—4—

DAĞLARIN BAŞLARI DUMANDI DUMAN
NEBİDEN ÇEKİRLER ZALIMLAR AMAN
GOÇ KÖROĞLU KİMİ NEBİ GAHRAMAN
GOY SENE DESİNLER AY GOCAĞ NEBİ
HACERİ ÖZÜNDEN AY GOCAĞ NEBİ

NOT : MİRVARI : İnci
EŞREFİ : İran altını

Ara sazlar Giriş sazı olarak çalınabilir.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 1897
İNCELEME TARİHİ : 9—2—1979

YÖRESİ
AFYON. DİNAR

KİMDEN ALINDIĞI
YUSUF YORULMAZ

SÜRESİ :

DERLEYEN
D. KONSERVATUARI

DERLEME TARİHİ
9—7—1938

NOTAYA ALAN
ATEŞ KOYOĞLU. 18.5.1978

ÇAMLI BELDEN DE
(KÖROĞLU)

♪ = 216

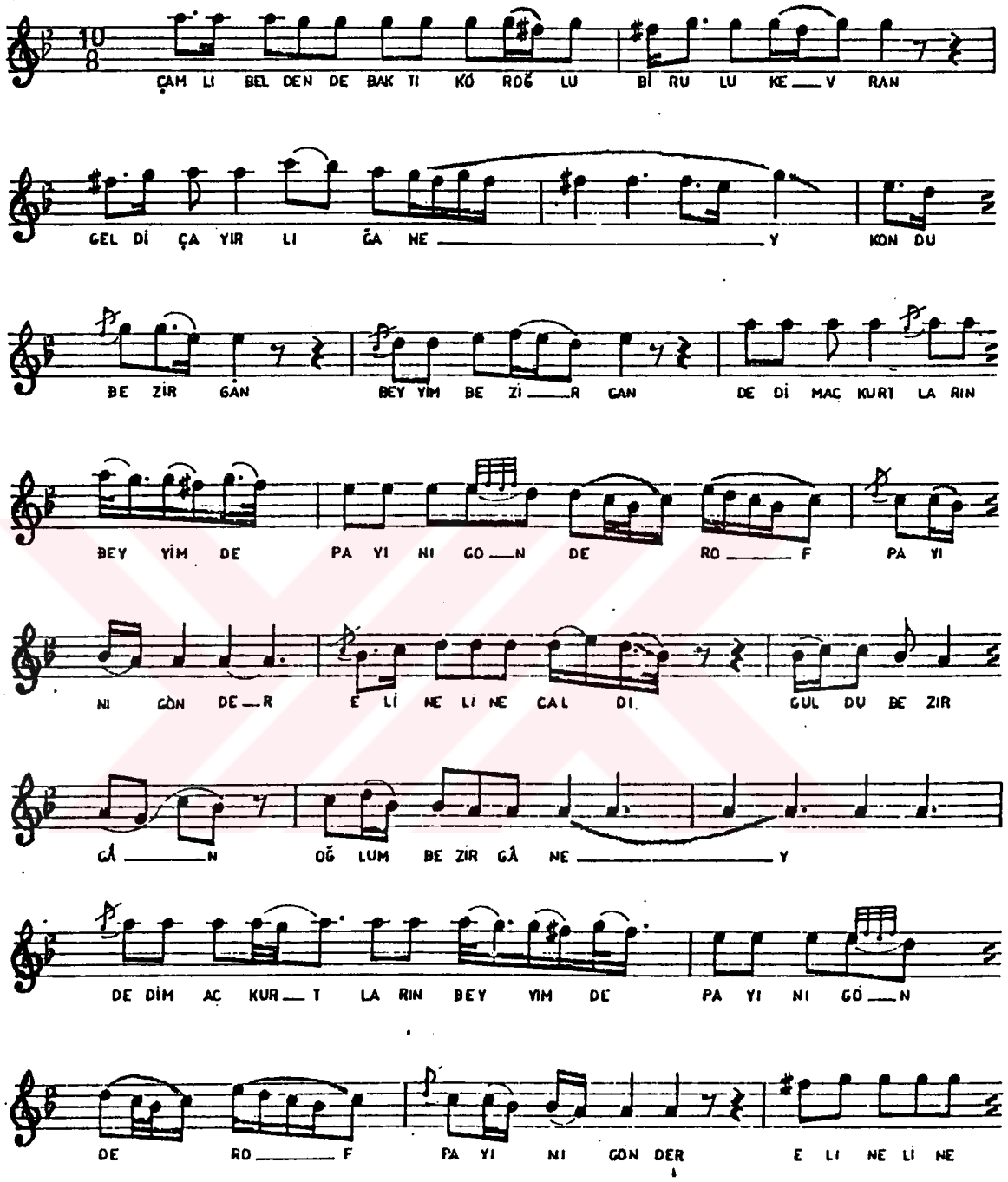

KÖROĞLU
(Sahife - 2)

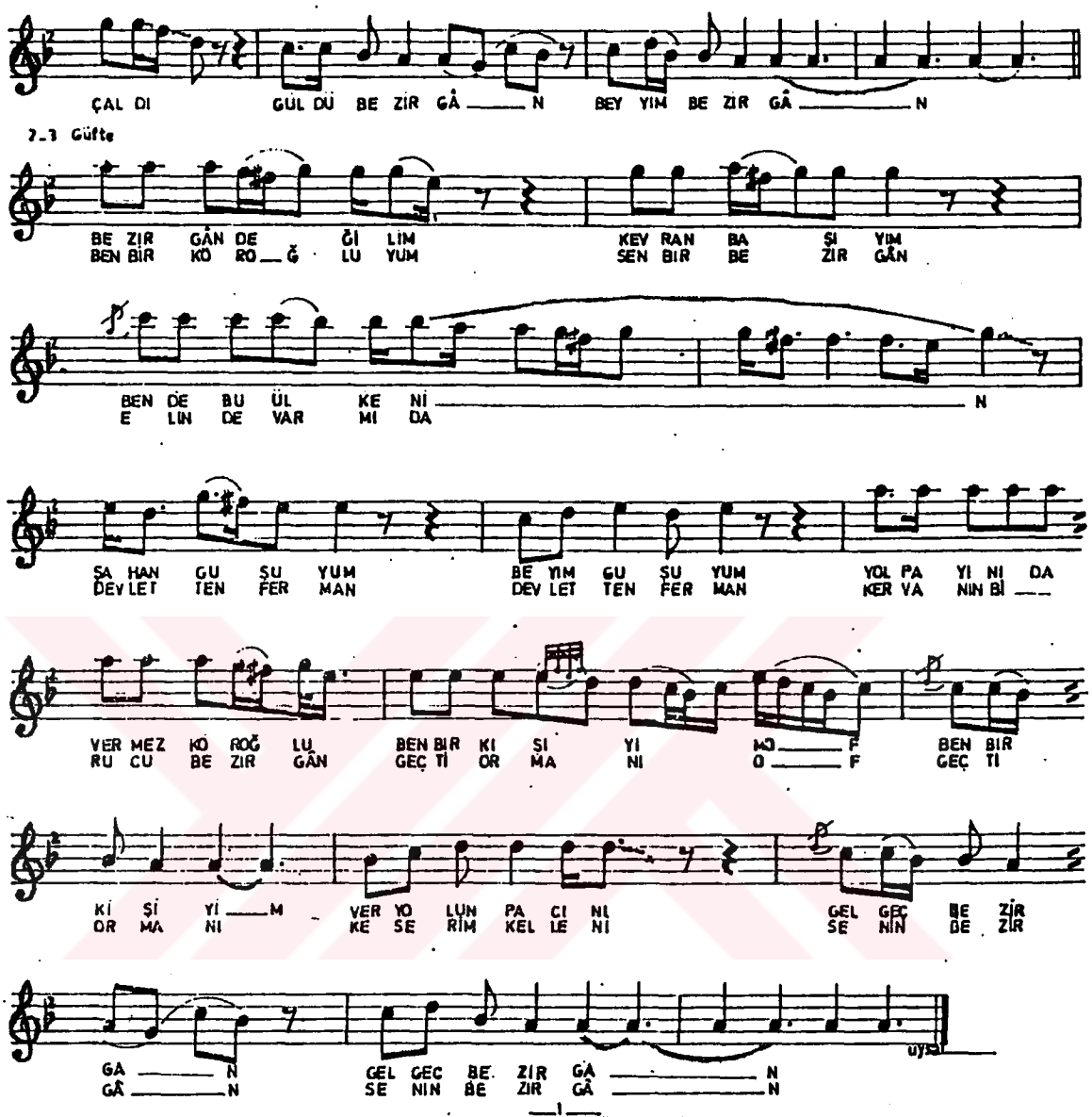

—1—

ÇAMLI BELDEN DE BAKTI KÖROĞLU BİR ULU KEVRAN
GELDİ ÇAYIRLIĞA HEY KONDU BEZİRGÂN BEYYİM BEZİRGÂN
DEDİM AÇ KURTLARIN BEYYİMDE PAYINI GÖNDER OF PAYINI GÖNDER
ELİN ELİNE ÇALDI GÜLDÜ BEZİRGÂN OĞLUM BEZİRGÂN EY

—2—

BEZİRGÂN DEĞİLİM KEVRAN BAŞIYIM
BEN DE BU ÜLKENİN ŞAHAN GUŞUYUM BEYYİM GUŞUYUM
YOL PAYINI DA VERMEZ KÖROĞLU BEN BİR KIŞIYİM OF
BEN BİR KIŞIYİM
VER YOLUN PACINI GEL GEÇ BEZİRGAN GEL GEÇ BEZİRGAN

—3—

BEN BİR KÖPOĞLUYUM SEN BİR BEZİRGÂN
ELİNDE VARMI DA DEVLETTEN FERMAN
KERVANIN BİR UCU BEZİRGÂN GEÇTİ ORMANI OF
GEÇTİ ORMANI
KESERİM KELLENİ SENİN BEZİRGÂN SENİN BEZİRGÂN

NOT : Saz olarak (VER YOLUN PACINI) bölümü çalınır.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No.544
İNCELEME TARİHİ : 22.11.1973

YÖRESİ
ŞARKIŞLA

KİMDEN ALINDIĞI
ALİ İZZET ÖZKAN

SÜRESİ

ÇAMLI BELE SÜREYDİM YOLUNU

(Köroğlu_Kır At güzellemesi)

DERLEYEN
M. SARISOZEN

DERLEME TARİHİ
14 . 2 . 1946

NOTAYA ALAN
M . SARISÖZEN

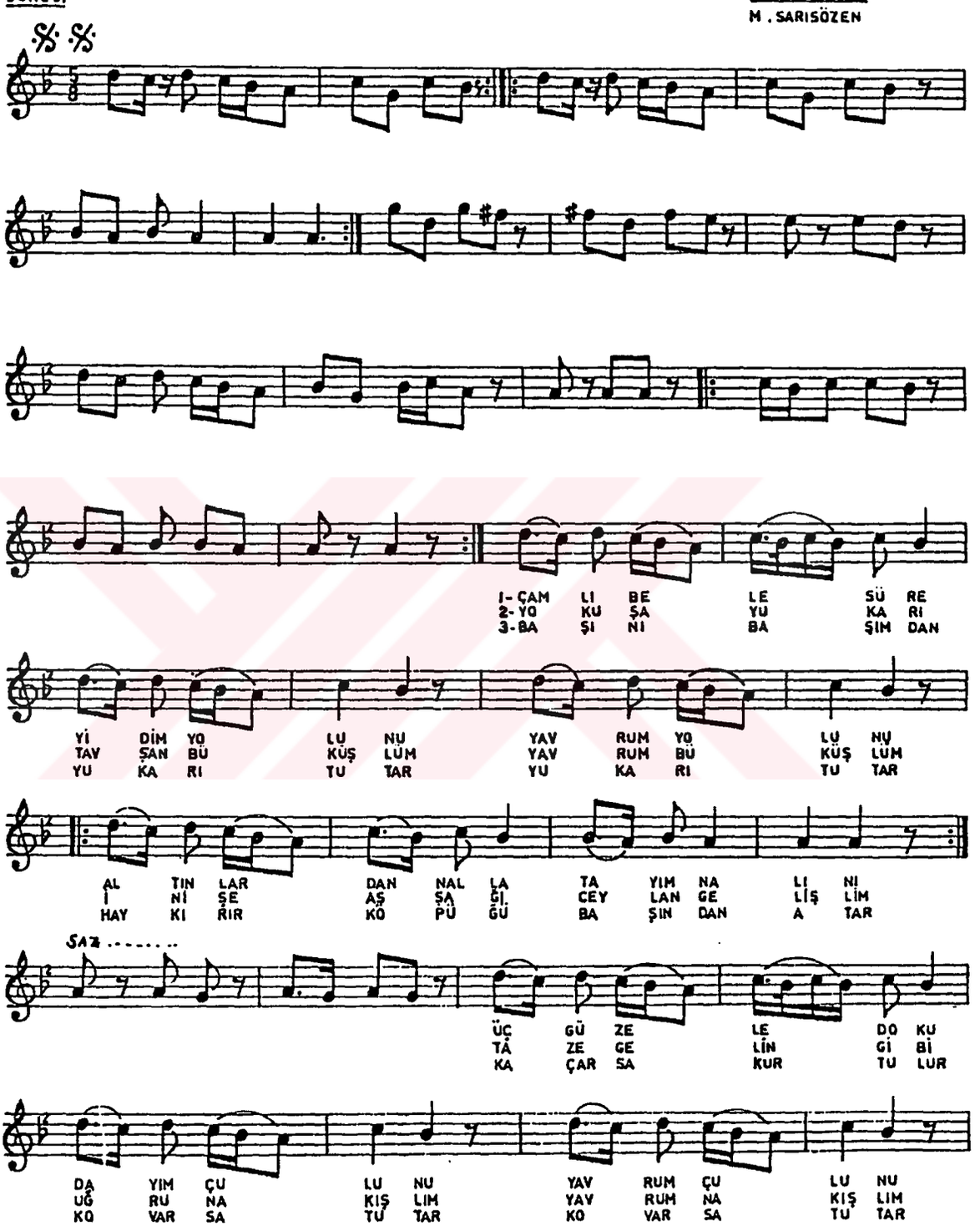

(ÇAMLI BELE SÜREYDİM YOLUNU)

Sahife – 2

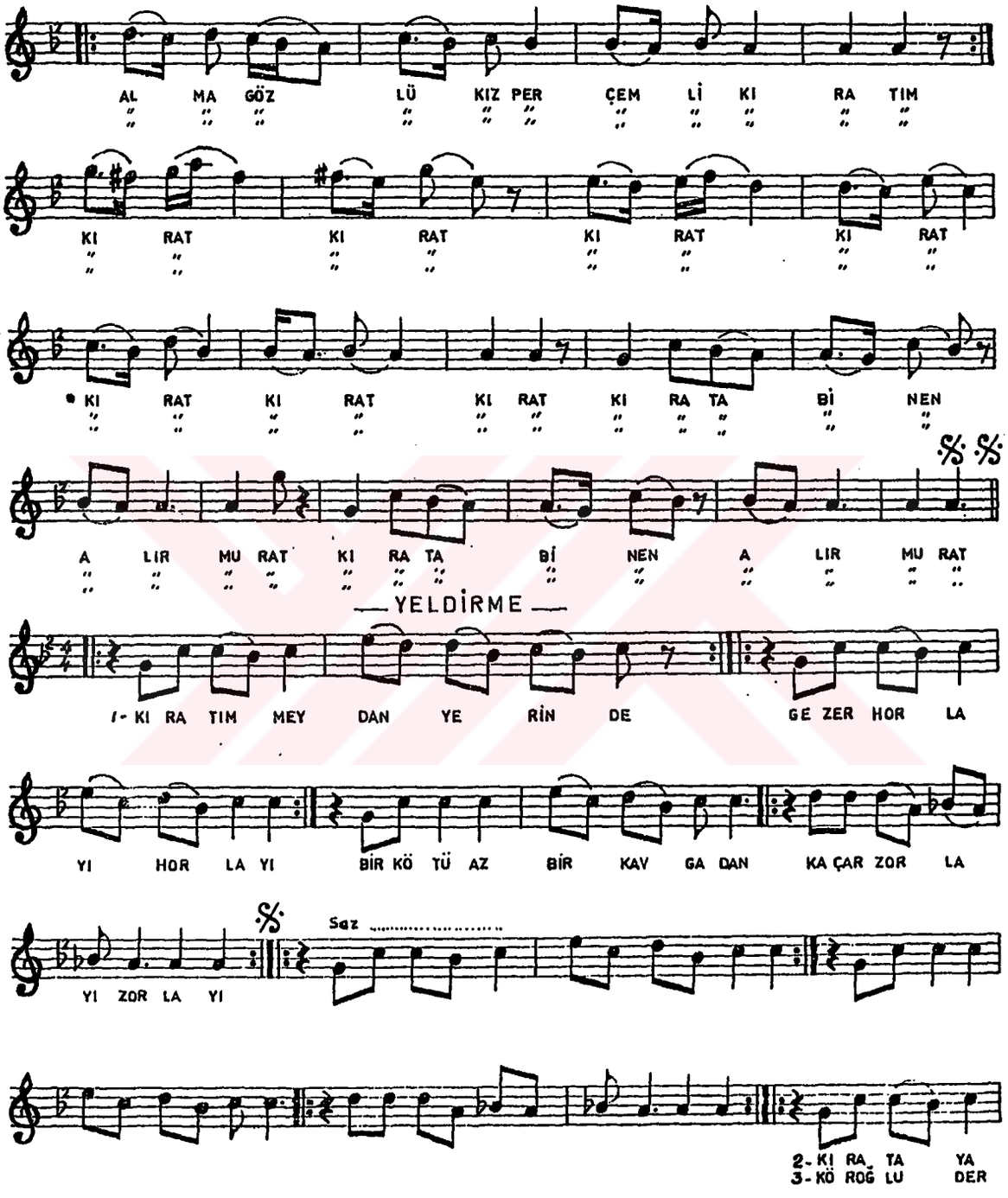

(ÇAMLI BELE SÜREYDİM YOLUNU)

Sahife - 3

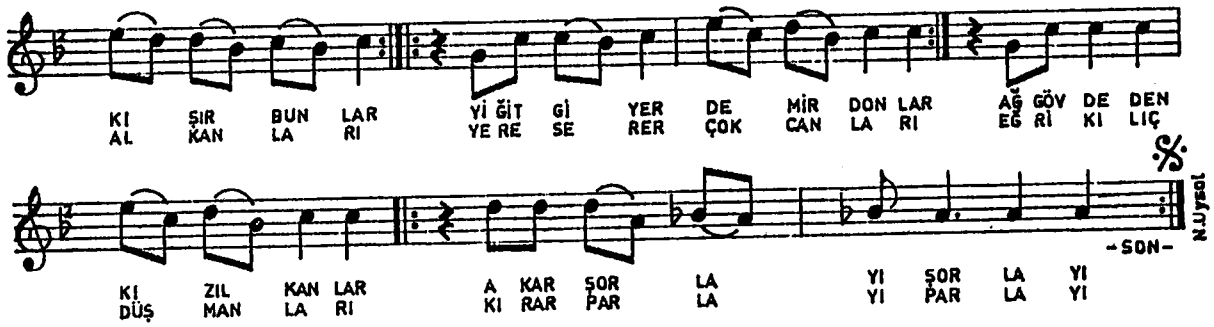

—1—

ÇAMLI BELE SÜREYDİM YOLUNU
ALTINLARDAN NALLATAYIM NALINI
ÜÇ GÜZELE DOKUTAYIM ÇULUNU
ALMA GÖZLÜ KIZ PERÇEMLİ KIR ATIM
Bağlantı { KIRAT, KIRAT, KIRAT, KIRAT, KIRAT, KIRAT, KIRAT,
KIR ATA BİNEN ALIR MURAT KIR ATA BİNEN ALIR MURAT

—2—

YOKUŞA YUKARI TAVŞAN BÜKÜŞLÜM
İNİŞE AŞAĞI CEYLÂN GELİŞLİM
TAZE GELİN GİBİ UĞRU NAKIŞLIM
ALMA GÖZLÜ KIZ PERÇEMLİ KIR ATIM
Bağlantı..

—3—

BAŞINI BAŞIMDAN YUKARI TUTAR
HAYKIRIR KÖPÜĞÜ BAŞINDAN ATAR
KAÇARSA KURTULUR, KOVARSA TUTAR
ALMA GÖZLÜ KIZ PERÇEMLİ KIR ATIM
Bağlantı..

(YELDİRME BÖLÜMÜ)

—1—

KIR ATIM MEYDAN YERİNDE
GEZER HORLAYI HORLAYI
BİR KÖTÜ, AZ BİR KAVGADAN
KAÇAR ZORLAYI ZORLAYI

—2—

KIR ATA YAKIŞIR BUNLAR
YİĞİT GİYER DEMİR DONLAR
AĞ GÖVDEDEN KIZIL KANLAR
AKAR ŞORLAYI ŞORLAYI

—3—

KÖROĞLU DER AL KANLARI
YERE SERER ÇOK CANLARI
EĞRİ KILINÇ DÜŞMANLARI
KIRAR PARLAYI PARLAYI

T R T MÜZIK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No. 1802
İNCELEME TARİHİ : 8.2.1973

YÖRESİ
MERZİFON

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK MUSA ASLAN

SÜRESİ :

DERLEYEN
D.Konservatuvarı

DERLEME TARİHİ
8_7_1963

NOTAYA ALAN
ATEŞ KÖYOĞLU
7.6.1978

HAYE DÜ BEN MEYDAN
(KÖROĞLU)

HE — Y HA YE DÜ BEN MEY DAN HAR MAN BA ŞIN DA DU
.. .. PA DI ŞAH BA KIŞ LI A MAN E Lİ BA RA — T
.. .. KÖ ROĞ LU YUM A DIM A DIM İ RU ŞE NA

RA — N ..... CA NAN BİR DU RA — N A ĞA LA RA
LU CA NAN BA RAT LU DE Mİ RAS LAN
LI İ RU ŞE NA LI AY VA ZI GÖR

ĞA SI YA NIM DA GE RE — K .....
HU — Y LU GAB LAN SU FAT LU
ME SE — M O LU RU — M DE LI

Bİ RE LİY NE — N YE Dİ A MAN GE YİM NAL GI RA — N
ÇİN TI YA GI LIÇ LI A MAN GÖ LU GÜV VA — L LU
HE ZE RÂN GA — L KAN LI A MAN E Lİ Cİ DA LI

..... CA NAN NAL GI RA — N BÖ GÜN DE MİR
CA NAN GU VAT LI BÖ GÜN KÖ SE
CA NAN Cİ DA LI BÖ GÜN E ŞA

HAYE DÜ BEN MEYDAN
(Koroğlu)
(Sahife-2)

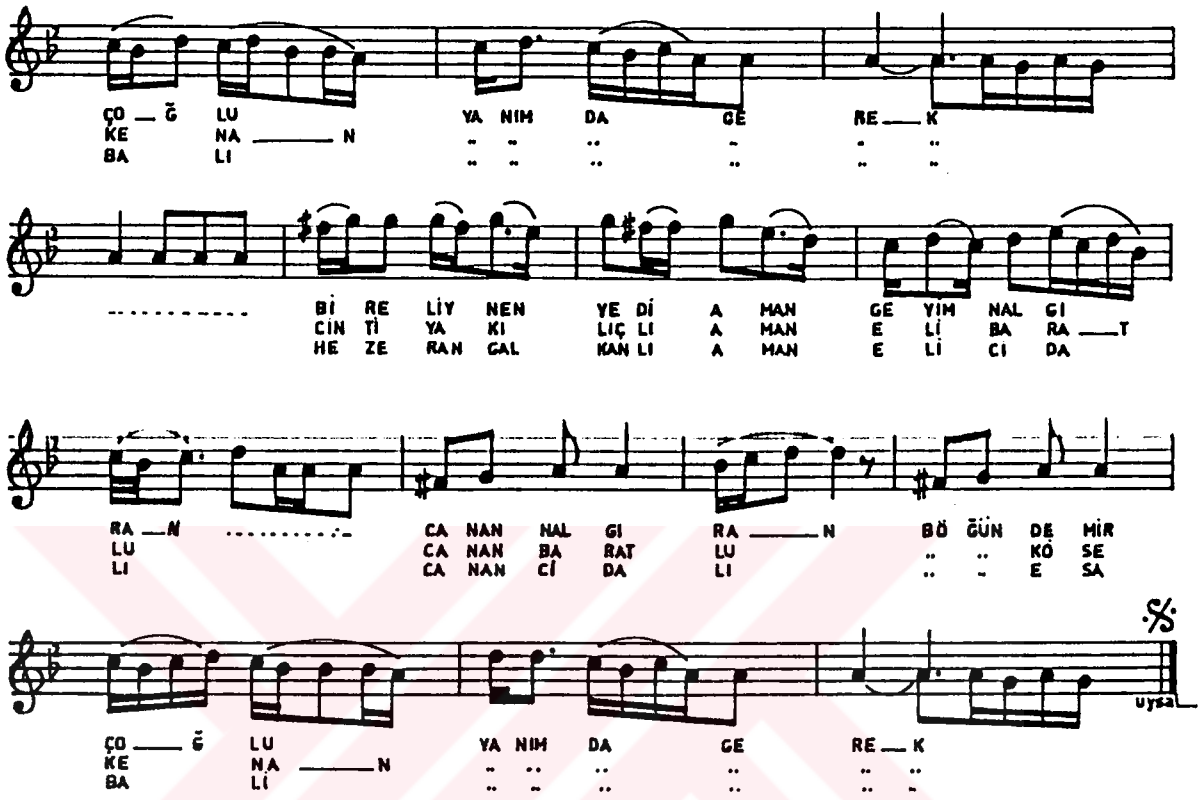

— 1 —

Hey HAYE DÜ BEN MEYDAN HARMAN BAŞINDA DURAN CANAN BİR DURAN
AĞALAR AĞASI YANIMDA GEREK
BİR ELİYNEN YEDİ AMAN GEYİM NAL GIRAN
BOĞUN DEMİRCİOĞLU YANIMDA GEREK

— 2 —

Hey PADİŞAH BAKIŞLI AMAN ELİ BARATLU CANAN BARUTLU
DEMİR ASLAN HUYLU GABLAN SUFATLU
CİNTİYA KILIÇLI AMAN GÖLU BAVVATLU CANAN GUVVATLU
BOĞUN KOSE KENAN YANIMDA GEREK

— 3 —

Hey KÖROĞLUYUM ADIM ADIM İRŞEN ALİ
AYVAZI GÖRMESEM ÖLURUM DELİ
HEZERAN GALKANLI AMAN ELİ CIDALI CANAN CİDALI
BOĞUN ESABALI YANIMDA GEREK

NOT : Koroğlunun İstanbul'da yakalanıp kuyuya atıldığında söylediği şiir. Çamlıbeldcn ziyaretine gcleni bildiği takdirde Dönc Sultan kuyudan çıkacağını söyler.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO : 958
İNCELEME TARİHİ : 30/4/1975

YÖRESİ
ŞAVŞAT

KİMDEN ALINDIĞI
CEVRİ ALTINTAŞ

HAYKIRDI ÇIKTI MEŞEDEN

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

DERLEME TARİHİ
12/7/1962

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

SÜRESİ :

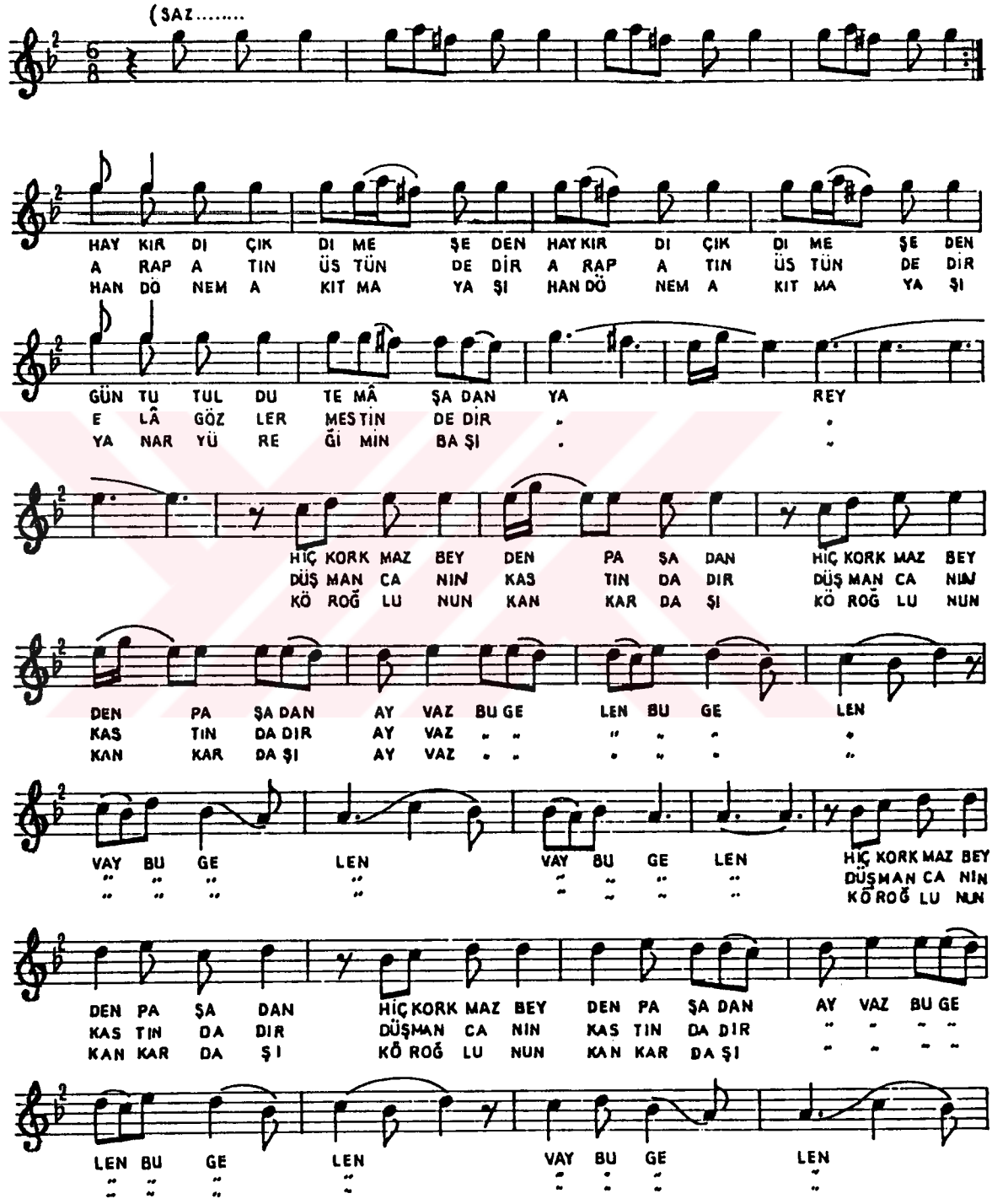

HAYKIRDI ÇIKTI MEŞEDEN
(2)

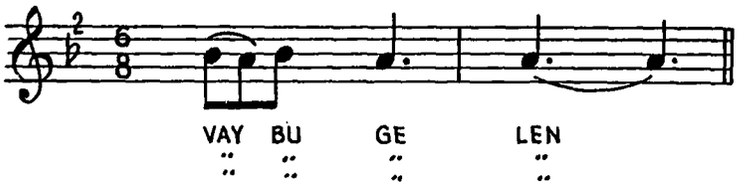

(1)

HAYKIRDI ÇIKTI MEŞEDEN
GÜN TUTULDU TEMÂŞADAN (Yarey)
HİÇ KORKMAZ BEYDEN PAŞADAN
AYVAZ BU GELEN, BU GELEN, VAY BU GELEN, VAY BU GELEN

(2)

ARAP ATIN ÜSTÜNDEDİR
ELÂ GÖZLER MESTİNDEDİR (Yarey)
DÜŞMAN CANIN KASTINDADIR
AYVAZ BU GELEN, BU GELEN, VAY BU GELEN, VAY BU GELEN

(3)

HAN DÖNEM AKITMA YAŞI
YANAR YÜREĞİMİN BAŞI (Yarey)
KÖROĞLUNUN KAN KARDAŞI
AYVAZ BU GELEN, BU GELEN, VAY BU GELEN, VAY BU GELEN

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 2435
İNCELEME TARİHİ : 26-1-1984

YÖRESİ
YEŞİLOVA

KİMDEN ALINDIĞI

DERLEYEN
SALİH URHAN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
SALİH URHAN

KÖROĞLU OYUN HAVASI

SÜRE :
♩ ♩. = 48

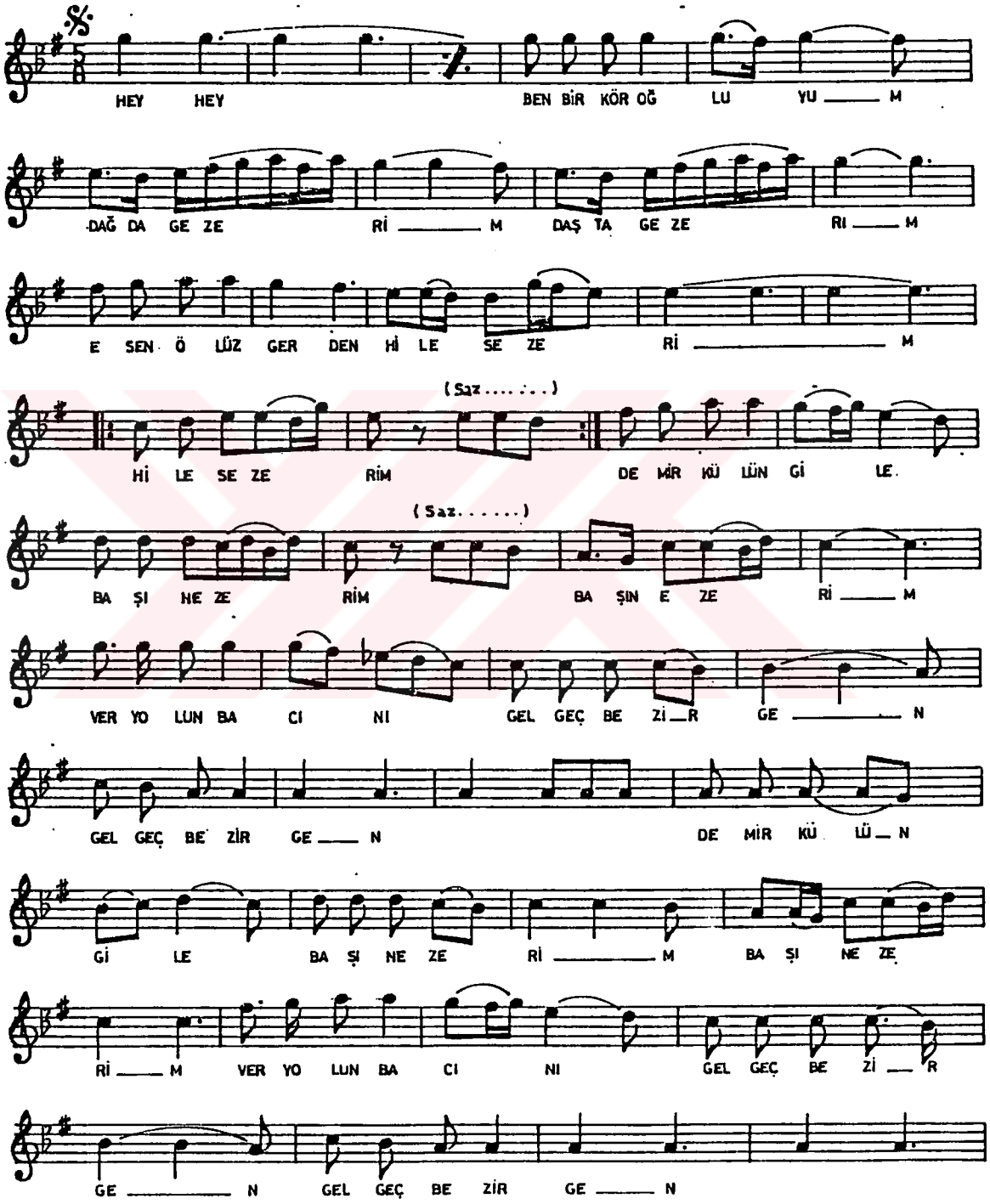

KÖROĞLU OYUN HAVASI
(Sayfa _2)

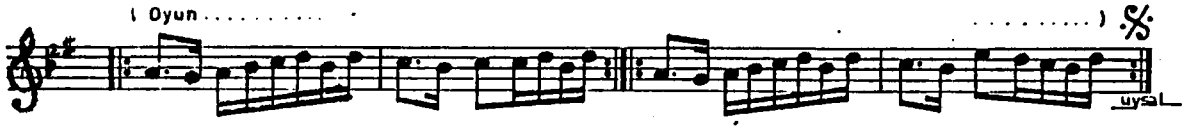

HEY HEY BEN BİR KÖROĞLUYUM DAĞDA GEZERİM
ESEN ÖLÜZGERDEN HİLE SEZERİM
DEMİR KÜLÜNGÜLEN BAŞIN EZERİM
YER YOLUN BACINI GEL GEÇ BEZİRGEN.

ÜLÜZGER : RÜZGÂR
KÜLÜNG : BÜYÜK ÇEKİÇ _ BALYOZ

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 339- 9/6/1973

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ
14 / 4 /1943

YÖRESİ
KARS

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK DURSUN CEVLÂNİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

MERT DAYANIR NAMERT KAÇAR
(Köroğlu çeşitlemesi)

SÜRE:

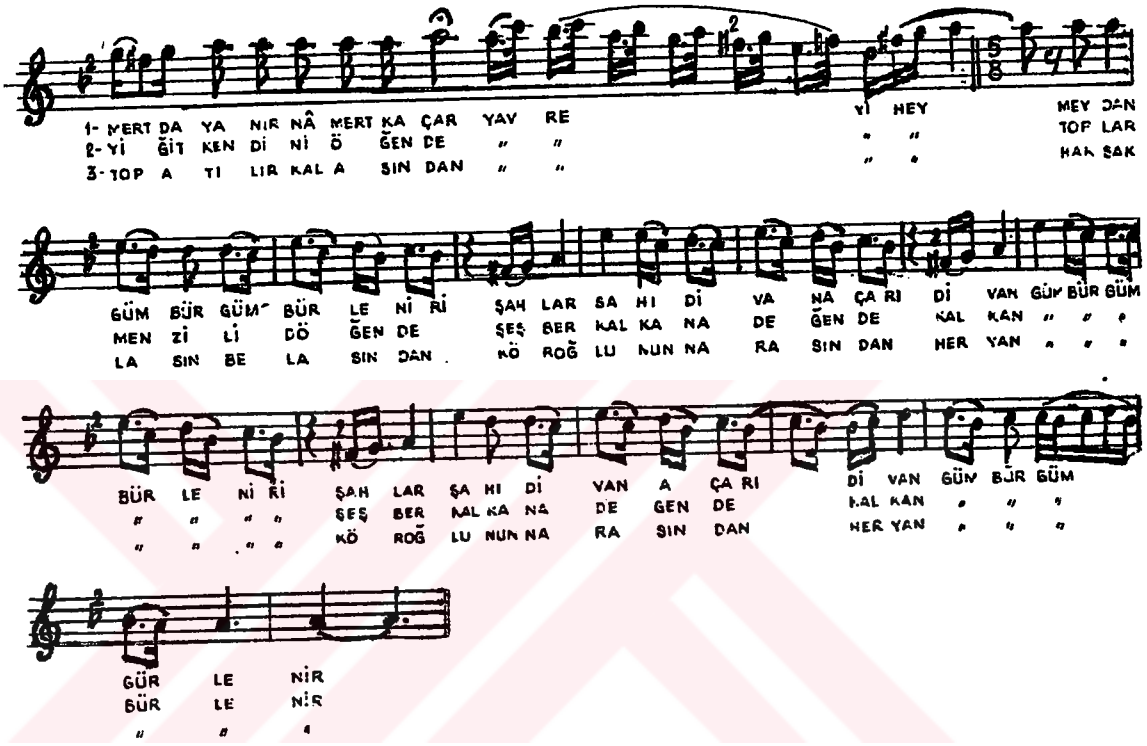

(1)
Mert dayanır nâmert kaçar
Meydan gümbür gümbürlenir
Şahlar şahı divan açar
Divan gümbür gümbürlenir

(2)
Yiğit kendini öğende
Toplar menzili döğende
Şeşber kalkana değende
Kalkan gümbür gümbürlenir

(5)
Top atılır kal'asından
Hak saklasın belâsından
Köroğlunun nağrasından
Her yan gümbür gümbürlenir

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 2340
İNCELEME TARİHİ :

DERLEYEN
SEYFETTİN SIĞMAZ

YÖRESİ :
ERZURUM

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
SEYFETTİN SIĞMAZ

(PINAR) SULAR BAŞINDAN BULANIR

NOTAYA ALAN

SÜRESİ :

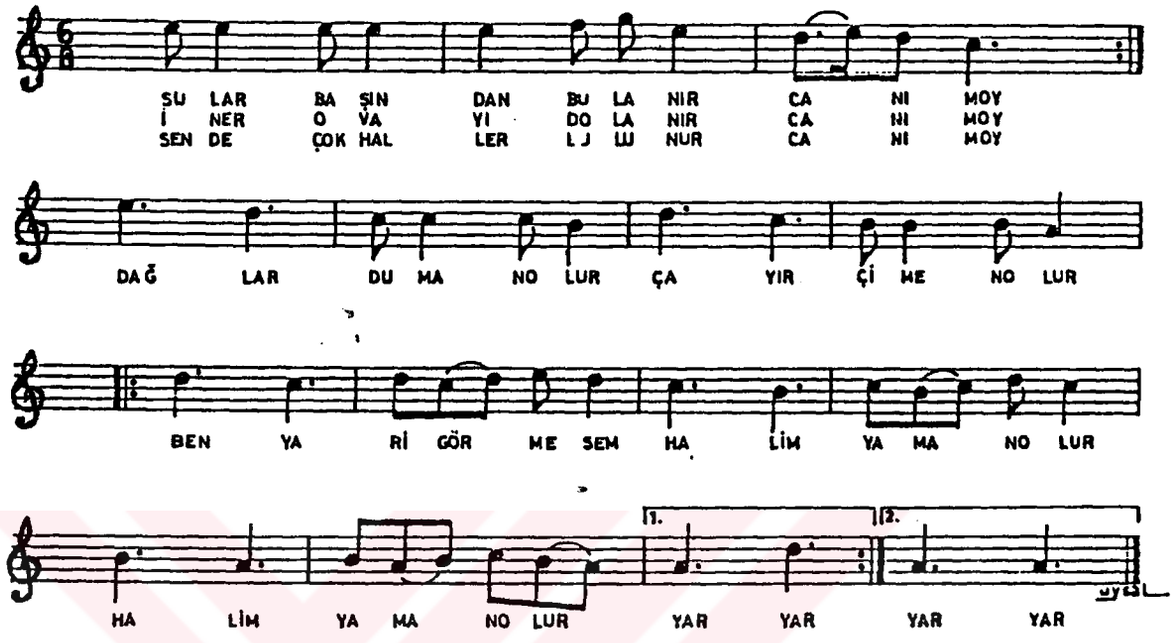

HİÇ OVAYA İNMEDİN Nİ
AŞK ODUNA YANMADIN MI
CAN YAKMADAN DOYMADIN MI.

YAZ GÖRMEMİŞ KIŞA BENZER
DERT GÖRMEMİŞ BAŞA BENZER
ÇOK İÇMİŞ SARHOŞA BENZER,

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TH M 75/27-28/1/1975

YÖRESİ
ERZURUM

KİMDEN ALINDIĞI
ERZURUM FOLK. EKİBİ

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ
MUSTAFA HOŞSU

DERLEME TARİHİ
—

UCA DAĞLARIN BAŞINDA
(KÖROĞLU SOLAĞI)

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ
M. HOŞSU

SÜRE:

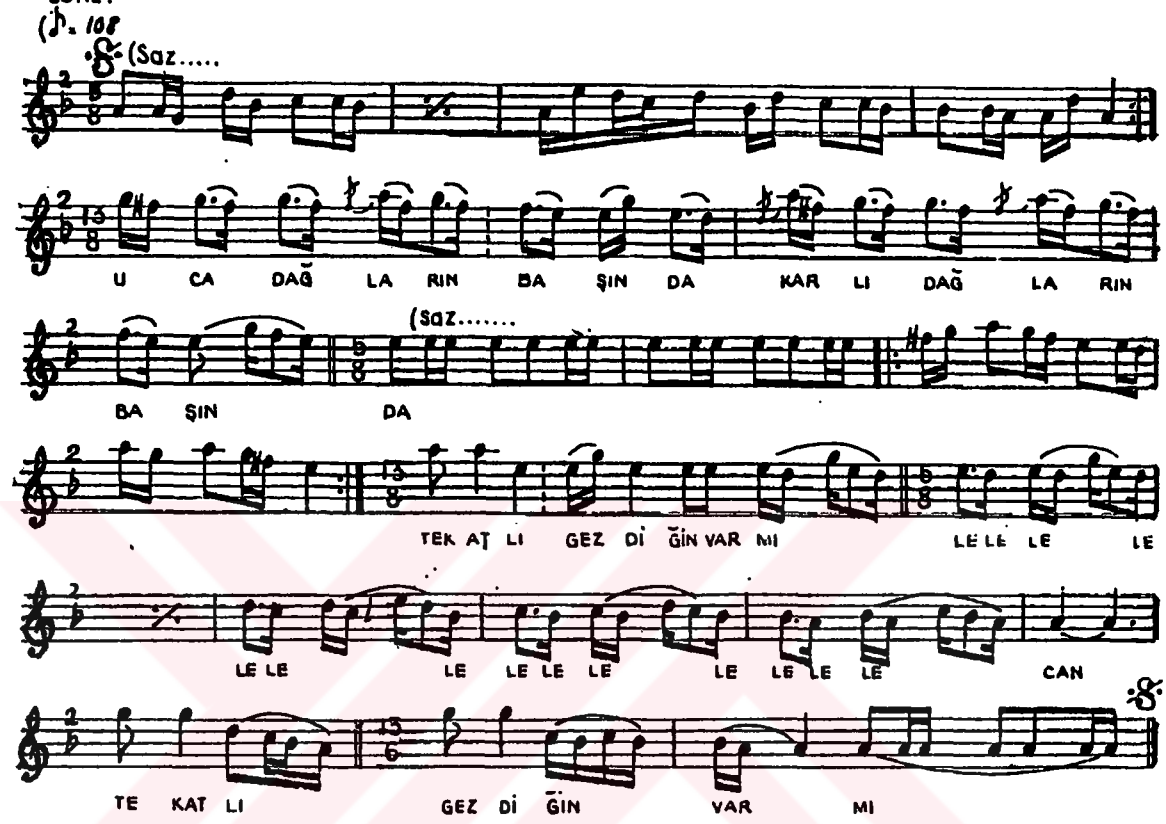

Her taraftan üç beş kelle
Terkiye bastığın varmı

Kargının ucunu salla
Etme düşmana eyvalla

Köroğlu söyler şanından
Kuş uçurmaz meydanından

NİKRİZ — **Bir destan** — **1978**
Türk Aksağı — **Selâhaddin İÇLİ**
Şiir: Hasan Kaya MANİOĞLU

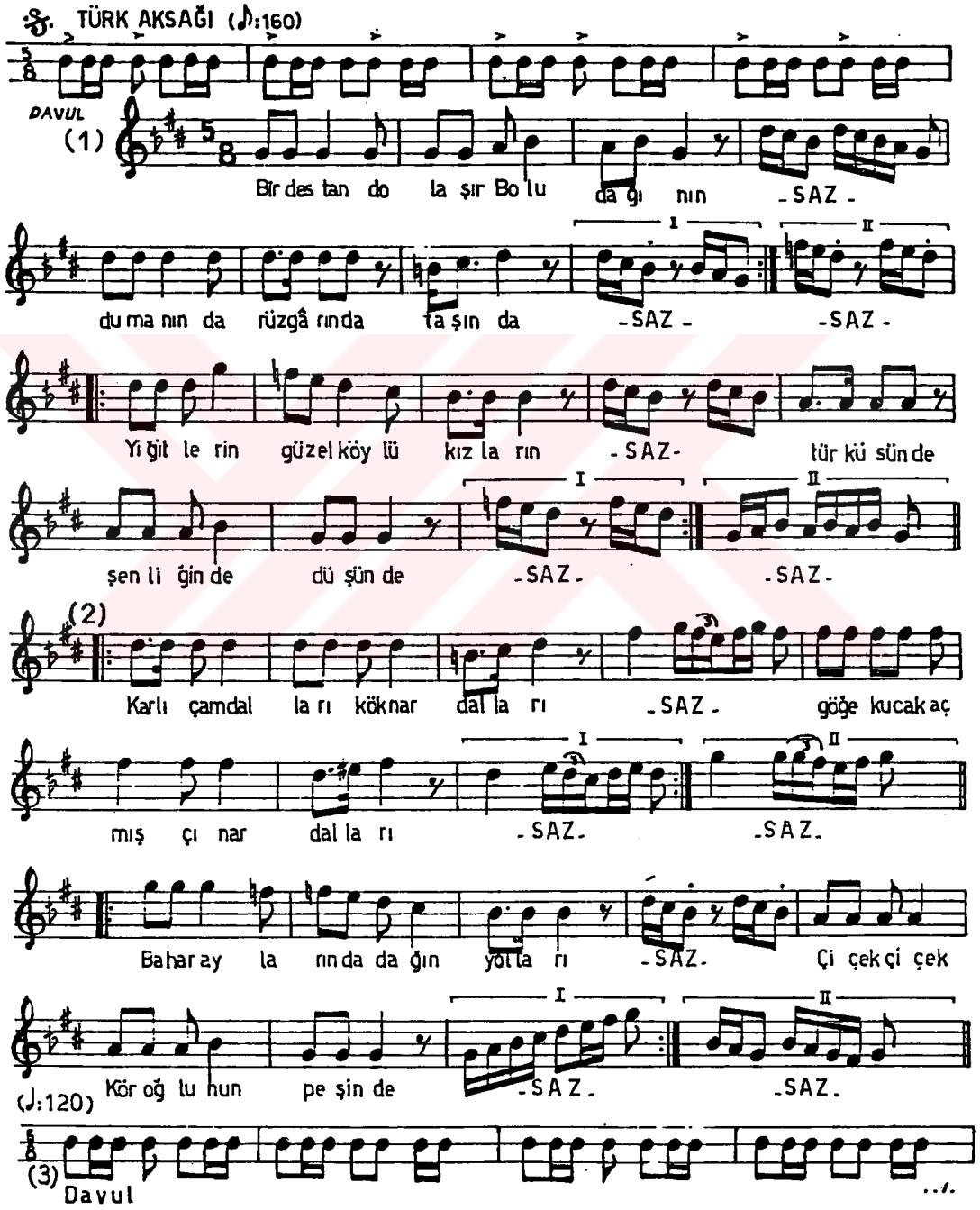

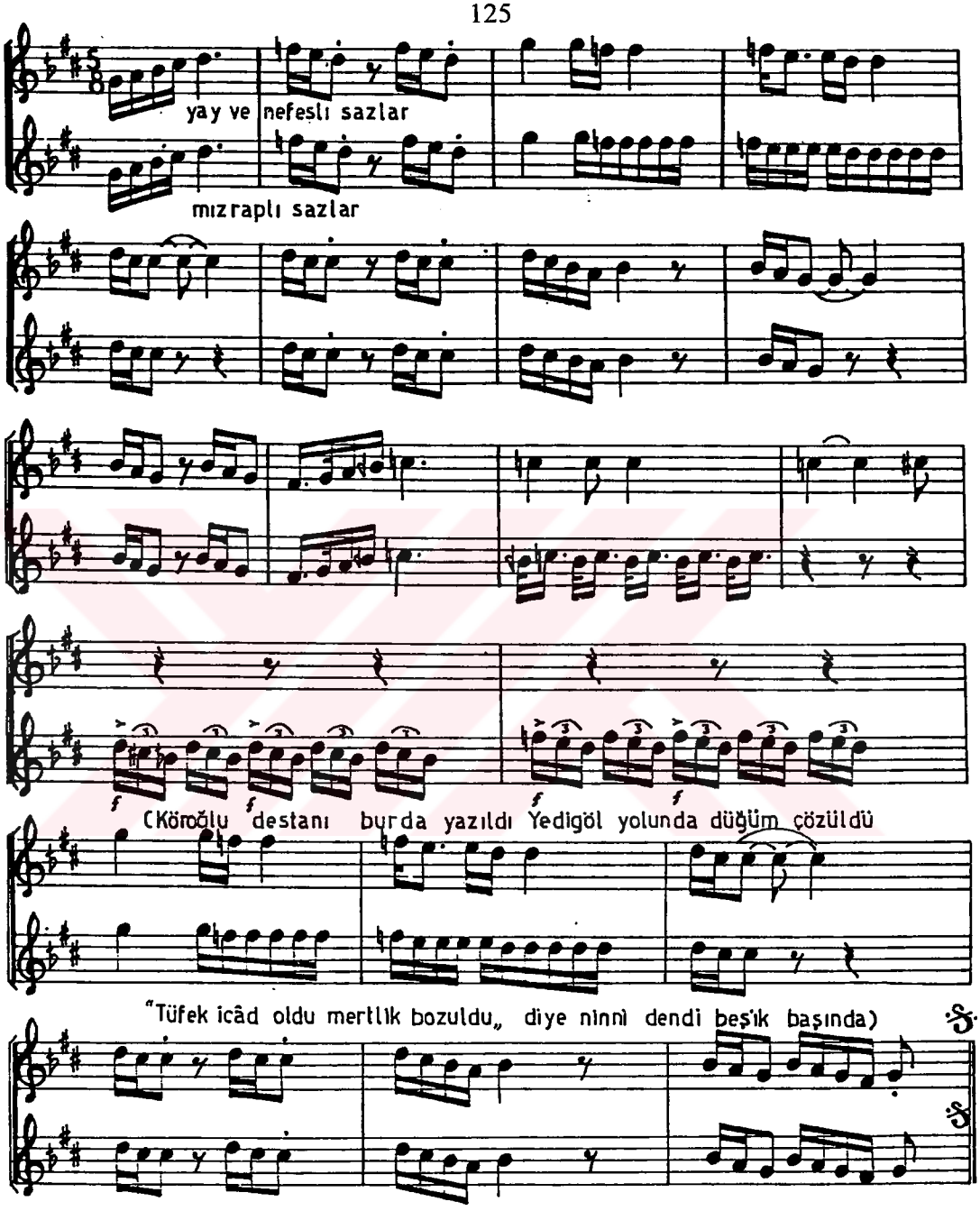

Bir destan dolaşır Bolu dağının
Dumanında rüzgârında taşında
Yiğitlerin güzel köylü kızların
Türküsünde şenliğinde düşünde

Karlı çam dalları köknar dalları
Göğe kucak açmış çınar dalları
Bahar aylarında dağın yolları
Çiçek çiçek Köroğlu'nun peşinde

Köroğlu destanı burda yazıldı
Yedigöl yolunda düğüm çözüldü
"Tüfek icâd oldu mertlik bozuldu"
Diye ninni dendi beşik başında

Not: 3. kıt'a, (saz kısımları) çalınırken şiir şeklinde okunacaktır.

BÖLÜM IV.

TÜRK HALK OYUNLARINDA KÖROĞLU ADIYLA BİLİNEN OYUNLAR

Türk kültürünün kendi coğrafî sınırları içerisinde çok geniş bir mozaiğe sahip olması, bünyesinde bir takım çeşitlilikler göstermesi onun zenginliğini ortaya koymaktadır. Bu zenginlik folklorun diğer alanlarında olduğu gibi halk oyunları alanında da kendini göstermektedir. Halk oyunlarımız yurdumuzun çeşitli bölgelerinde değişik tür ve biçimde oynanmakta olup oynandığı yörenin karakteristik oyun ve müzik yapısını taşımaktadır. Bu tespit,ele alınan Köroğlu oyunlarında da açıkça görülmektedir.

Şu anki siyasî sınırlarımız içerisinde tespit edilen Köroğlu oyunlarında ortak konu yiğitlik, mertlik ve kahramanlık olarak görülürken, oyunlarda genellikle beş ve altı zamanlı usûller hakimdir. Erkekler tarafından, genelde iki kişiyle ve bir takım araçlarla oynanmakla birlikte,toplu olarak oynanan Köroğlu oyununa da rastlanmaktadır.

Köroğlu oyunu, yörelerin karakteristik oyun özellikleri çerçevesinde Erzurum ve Kars dolaylarında bar; Bursa ve Bolu'da zeybek; Kahramanmaraş'ta halay; Sinop Boyabat'ta ise kaşıklı karşılama türünde oynanmaktadır. Ayrıca, Burdur ve Keskin'de de Köroğlu oyununun varolduğu söylenmekte ise de bu yörelerde, oyunu oynayan kişilere ulaşılamadığı için figür yapısı bakımdan inceleme yapılamamış fakat, oyunların müzik ve ritimleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Köroğlu oyunlarının müzikleri ve ritimleri hakkında Tansu ALTUĞ'un "Köroğlu Adı ile Bilinen Oyunların Müzik Yönünden İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden faydalanılmış olup Köroğlu oyun müzikleri aynı şekilde alınmıştır.

4.1. BOLU'DA KÖROĞLU OYUNU

Bolu yöresinde oynanan Köroğlu oyunu asırlar öncesine ait bir mücadelenin temsilidir. Köroğlu'nu meşhur eden bu mücadele, onunla Bolu Beyi arasında geçmektedir. Oyunun hikâyesi söylentilere uygun şekildedir. Oyunda, babasının gözlerini kör eden Bolu Beyi'nden intikam alma hırsıyla yanıp tutuşan Köroğlu'nun, hasmı ile olan mücadelesi tasvir edilir. Yörede yaygın olan ve bugün hâlâ oynanılan oyunun tarihi, çok eskilere dayanır. Oyunun, seneler sonra hâlâ yaşıyor olmasının sebebi, Köroğlu'nun yörenin kültür hayatındaki büyük yeridir. Ayrıca son dönemde belgelerle Köroğlu'nun Bolu ilinin Gerede ilçesine bağlı olan Sayık köyünden olduğu görüşünün ispatlanması da bir başka sebep olarak görülebilir. Çünkü Köroğlu Bolu Beyi ile yaptığı mücadelelerle nam salmıştır. Bolu halkı, 1981 yılında, kültürüne büyük tesirleri olan bu halk kahramanının anıtını dikerek, onu fizikî olarak da ölümsüzleştirmiştir. Ayrıca yörede Bolu Kültür Merkezi tarafından her yıl düzenlenmekte olan " Köroğlu Şenlikleri" ve "Köroğlu Seminerleri" de Köroğlu'nun kültür hayatımızda hak ettiği yere gelmesini ve unutulmamasını sağlamak amacına hizmet etmektedir. Oyun yörede türkü eşliğinde oynanmakta olup, oyuncular oyuna başlamadan önce, bir dörtlük "Köroğlu şiiri" okunmaktadır. Bu şiir:

Ok atılır kalesinden
Hak saklasın belasından
Köroğlu'nun narasından
Her yan gümbür gümbürlenir.

Oyun bu şiirden sonra başlar. Oyunun figür yönünden incelenmesi 1986 yılında Sakarya İlkokulu'nun oynamış olduğu yarışma kasetinden yararlanılarak yapılımıştır. [1]

[1] SARIBERBER, Şennur; Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Halk Oyunları Öğreticisi ve Sakarya İlkokulu Halk Oyunları öğreticisi.

4.1.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyun Bolu'da sadece erkekler tarafından, iki kişiyle ve her iki eldeki bıçaklarla oynanır. Oyun 5 zamanlı olup; 2+3 şeklindedir. Oyunun tamamını şekil itibariyle dört gruba ayırmak mümkündür:

1.Oyuncuların oyun meydanına çıkmasıyla birlikte Köroğlu şiirinin okunması ve şiirin bitiminde davulun boş olarak 5 zamanlı vuruşlarıyla birlikte, oyuncuların bulundukları yerde yaptıkları diz figürü.

2. Oyuncuların oyun meydanının çeşitli yönlerine yaptıkları yürüyüş figürü.

3. Oyuncuların diz altında ve baş üzerinde bıçaklarla yaptıkları figür ve son.

Oyuna, oyuncuların her iki ellerine aldıkları bıçaklarla meydana çıkışları sırasında okunan bir dörtlük Köroğlu şiiri ile başlanır. Şiirin bitimiyle davulun 5(2+3) zamanlı boş vuruşları başlar. Bu esnada oyuncular bulundukları yerde; ayakları birbirinden biraz açık bir şekilde 5 zamanlı diz figürü yaparlar. Bu figürde, ilk 8'lik zamanda ayaklar sabit ve dizler öne doğru hareket ettirilip, ikinci 8'likte dizler geriye doğru çekilir. Aynı hareket 3/8'lik zamanın 2/8'lik bölümünde tekrar edilir ve geriye kalan bir 8'lik zamanda bu şekilde beklenir. Böylece 5/8'lik zamanda yapılan diz figürü tamamlanılmış olur. Bu diz figürü yapılırken bıçaklar vücudun arkasında kalça üzerinde ve iki elle her iki ucundan tutulmaktadır. Diz figürü bir süre tekrar edildikten sonra her iki oyuncunun sağ ayakla başladıkları ve istemleri doğrultusunda meydanda farklı yönlere, 5/8'lik zamanda yaptıkları yürüme figürüne geçilir. Bu figürün ilk 8'lik zamanında sağ ayak, dizden kırık bir vaziyette yukarı doğru çekilir. Dengedeki vücut ağırlığı ile beraber sağ ayak pençesi, sol ayağın önüne ve sol çaprazına basılıp, ikinci 8'likte arkadaki sol ayak öne doğru yerden sürütülür ve vücut ağırlığı tekrar dengeye alınır. Sonraki 3/8'lik zamanda vücut ağırlığı sağ ayağa taşınıp, sol ayak dairesel bir hareketle yukarıya doğru çekilir ve çevrilerek öne doğru alınır. Hareket 5/8'lik zamanda bu kez sol ayakta tekrarlanılır. Sağ ve sol ayaklarda yapılan bu yürüme figürü sürekli

tekrarlanılarak meydanda dolaşılır. Bu esnada bıçaklar oyuncuların isteğine bağlı olarak bazen arkaya, belin üzerine, bazen de sağ el omuz hizasında yukarıya kaldırılıp burada tutularak, yürüme figürlerine devam edilir. Bir süre sonra oyuncular karşı karşıya gelir ve yürüme figürünü bu kez bulundukları yerde, vücut yönlerini sağa ve sola çevirerek karşılıklı olarak yaparlar. Daha sonra oyuncular, sağ ayakları önde olacak şekilde, 5/8'lik zamanda bıçaklarla öne ve arkaya doğru hamleler yapmaya başlarlar. Bu hamle figüründe; ilk 8'lik zamanda dengedeki vücut ağırlığı öndeki sağ ayağın üzerine taşınarak vücutla birlikte öne doğru hamle yapılır. İkinci 8'likte bu şekilde beklenir ve sağ eldeki bıçak ucu yere paralel olacak şekilde, dikey durumdan yatay duruma geçirilir. 3/8'lik zamanda da bu kez vücut ağırlığı sol ayağa ve geriye doğru taşınırken, eldeki bıçak da ters yöne doğru simetrik olarak hareket ettirilir. Aynı figür bir süre sonra atlamalı olarak öne ve arkaya olacak şekilde tekrar edilir. Bu kez ellerdeki bıçaklar iki kez karşılıklı olarak birbirine vurulup, figür bir süre de bu şekilde tekrar edilir. Oyuncular karşı karşıya bulundukları konumdan ayrılarak yan yana gelirler ve 2/8'lik zamanda sağ ayaklarını dizden kırık bir şekilde yukarıya doğru çekip, her iki ellerindeki bıçakları kendi baldırlarının altında birbirine vururlar. Geriye kalan 3/8'lik zamanda ise öndeki sağ ayak, arkaya doğru hareket ettirilirken, kollar başın üzerine doğru taşınır ve bıçaklar bu kez başın üzerinde birbirine vurulur. Bu figür de birkaç kez tekrar edildikten sonra, sol ayağın baldırı altında 2/8'lik zamanda yapılan bıçak vurma hareketinden sonra, 3/8'lik zamanda sol ayak tabanı sağ ayağın yanına basılarak oyuna son verilir.

BOLU
Hakkı Özsal

4.1.2. Oyun Müziğinin Notası
BOLU KÖROĞLU

Derleyen: H.B.YÖNETKEN
R.YETİŞEN
M.SARISÖZEN

Nota: İ.H.AKYOLOĞLU

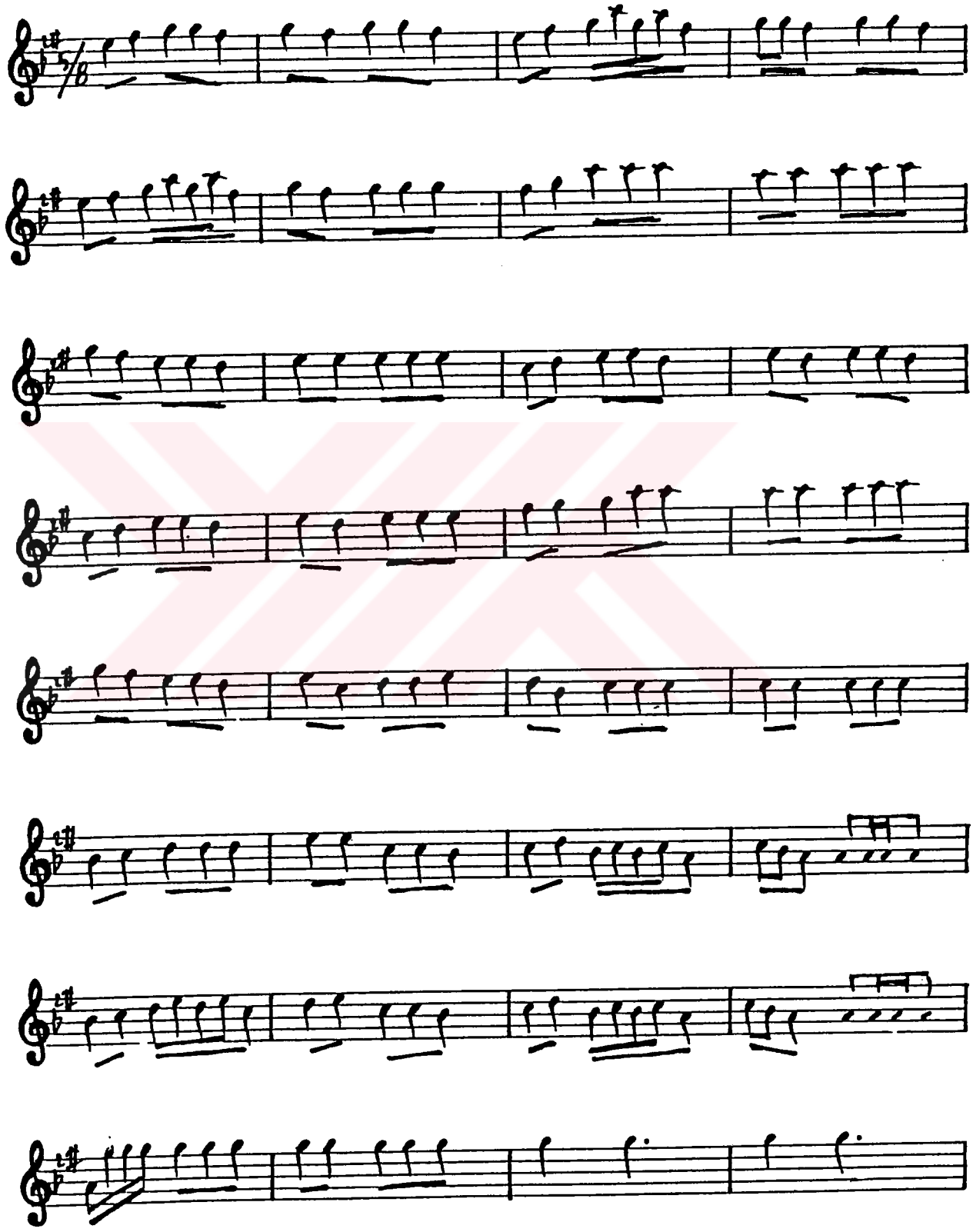

BOLU KÖROĞLU

(2)

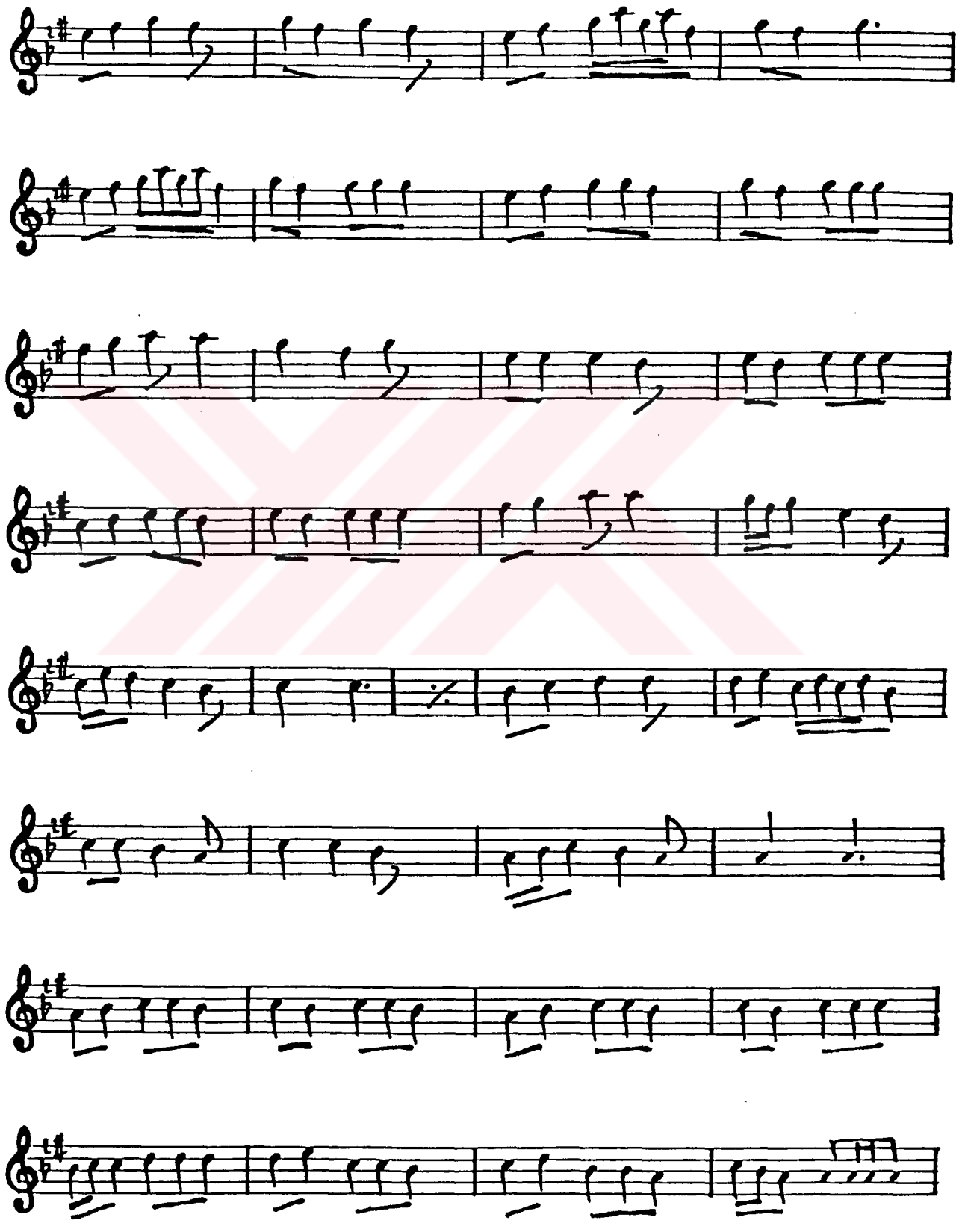

BOLU KÖROĞLU

(3)

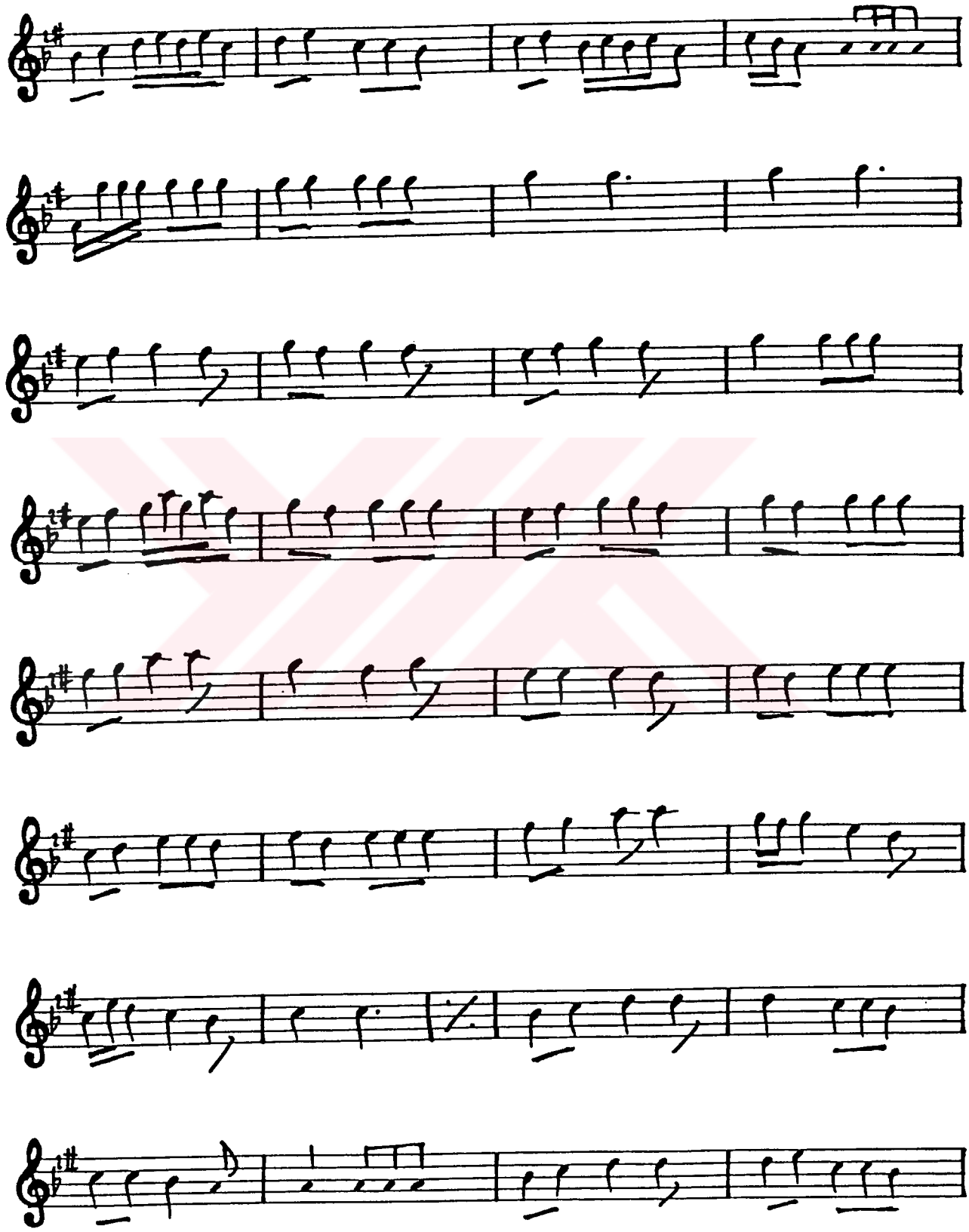

BOLU KÖROĞLU

(4)

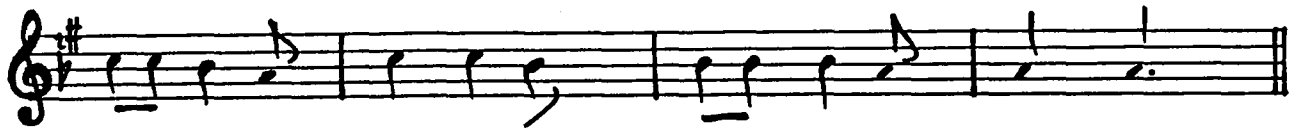

4.1.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

Yukardaki ritmik yapı,oyun müziği içerisinde sürekli tekrar edilerek oyun sona erinceye kadar çalınmaktadır.

4.2. BOYABAT'TA KÖROĞLU OYUNU

Oyun, Sinop'un Boyabat ilçesinde genellikle düğünlerde, oyuncuların ve seyircilerin isteğine bağlı olarak oynanan, kaşıklı karşılama türünde bir oyundur. Yörede oynanış tarihi çok eski olduğu için sadece yaşlılar tarafından bilinmekte ve onlar tarafından oynanmaktadır. Kırk yaşın altındaki nesil oyunu bilmemekte ve oynanmaktadır. Oyunun başka yörelerin etkileşimiyle oynanmaya başlaması ihtimali yüksektir.Oyun sadece erkekler arasında, yöresel davul zurna eşliğinde ve ellerdeki kaşıklarla oynanmakta olup, bazen "Ben bir Köroğlu'yum dağda gezerim" mısra ile başlayan türkü eşliğinde de oynandığı görülmektedir. Oyun, alanda hiçbir yöne bağımlı kalmadan, oyuncuların istemleri doğrultusunda hareket ettikleri yönlerde oynanır.

Sinop'un Boyabat ilçesi nüfusuna kayıtlı iki oyuncu [2] tarafından davul zurna eşliğinde oynanan oyunun video çekimi tarafımızıdan yapılmış ve kayıt arşivlenmiştir. Oyunun figür analizi de bu kayıttan faydalanılarak yapılmıştır.

4.2.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyun, Sinop'un Boyabat ilçesinde sadece erkekler tarafından, iki veya dört kişiyle, her iki eldeki kaşıklarla oynanır. Oyun 5 zamanlı olup, 2+3 şeklindedir. Oyunun tamamını şekil itibariyla üç gruba ayırmak mümkündür:

1.Oyuncuların karşı karşıya gelerek yaptıkları ayak parmak ucunu yere vurma figürü,

2. Vücut yönü isteğe bağlı olarak, dairesel formda yapılan yürüme figürü,

3. Oyuncuların karşı karşıya gelmesi ve son.

Oyuna, oyuncuların karşı karşıya bulundukları konumda, sağ ayak parmak ucunun 2/8'lik zamanda öne uzatılıp, yere vurulmasıyla başlanır. Geriye kalan 3/8'lik zamanda ayak parmak ucu sağa doğru hareket ettirilip aynı şekilde tekrar yere vurulur. Bu figür aynı 5/8'lik zaman içerisinde ayak parmak ucu, öne ve arkaya doğru vurularak da yapılabilir. 5/8'lik zamanda ayak parmak ucuyla yapılan bu figür esnasında, eller omuz hizasında olacak şekilde kollar yana doğru açılır ve 2/8'lik zamanda sağ el üstte, sol el altta; 3/8'lik zamanda da sol el üstte, sağ el altta olacak şekilde kaşıklar birbirine vurulur. Daha sonra meydanda yürüme hareketine geçilir. Bu yürüme hareketinde; sıradan adımlarla, 5/8'lik zamanın ilk 2/8'lik bölümünde sağ ayak diğer 3/8'lik bölümünde ise sol ayak kullanılarak oyun alanında çeşitli yönlere doğru mesafe alınır. Oyuncular, 5/8'lik zamanın ilk 2/8'liği sağ ayağın hareketine, diğer 3/8'liği ise sol ayağın hareketine denk gelecek şekilde ayaklarını sağa, sola, öne veya geriye doğru hareket ettirebilme serbestliğine sahiptirler. Bu hareket, ayaklar yere tam taban basılarak yapıldığı,

---

[2] KÖKTÜRK, Celal, Sinop ili Boyabat ilçesi Bahçeköy nüfusuna kayıtlı 1931 doğumlu, emekli.
AĞRALI, Necati, Sinop ili Boyabat ilçesi Bahçeköy nüfusuna kayıtlı 1943 doğumlu, kasap.

gibi bazen sadece ayak topuğu yere basılarak da yapılabilir. Yürüme hareketi yapılırken vücut, adım alınan yöne doğru döndürülerek alan içerisinde sürekli hareket edilir. En son yine oyuncuların isteğine bağlı olarak oyuncular karşı karşıya gelir ve sağ ayak öne basılıp kollar da omuz seviyesinden yukarı kaldırılarak oyuna son verilir.

Dursun DEMİRCAN
Selami YAVUZ

4.2.2. Oyun Müziğinin Notası
BOYABAT KÖROĞLU

Nota:Doç.Dr.Şenel ÖNALDI

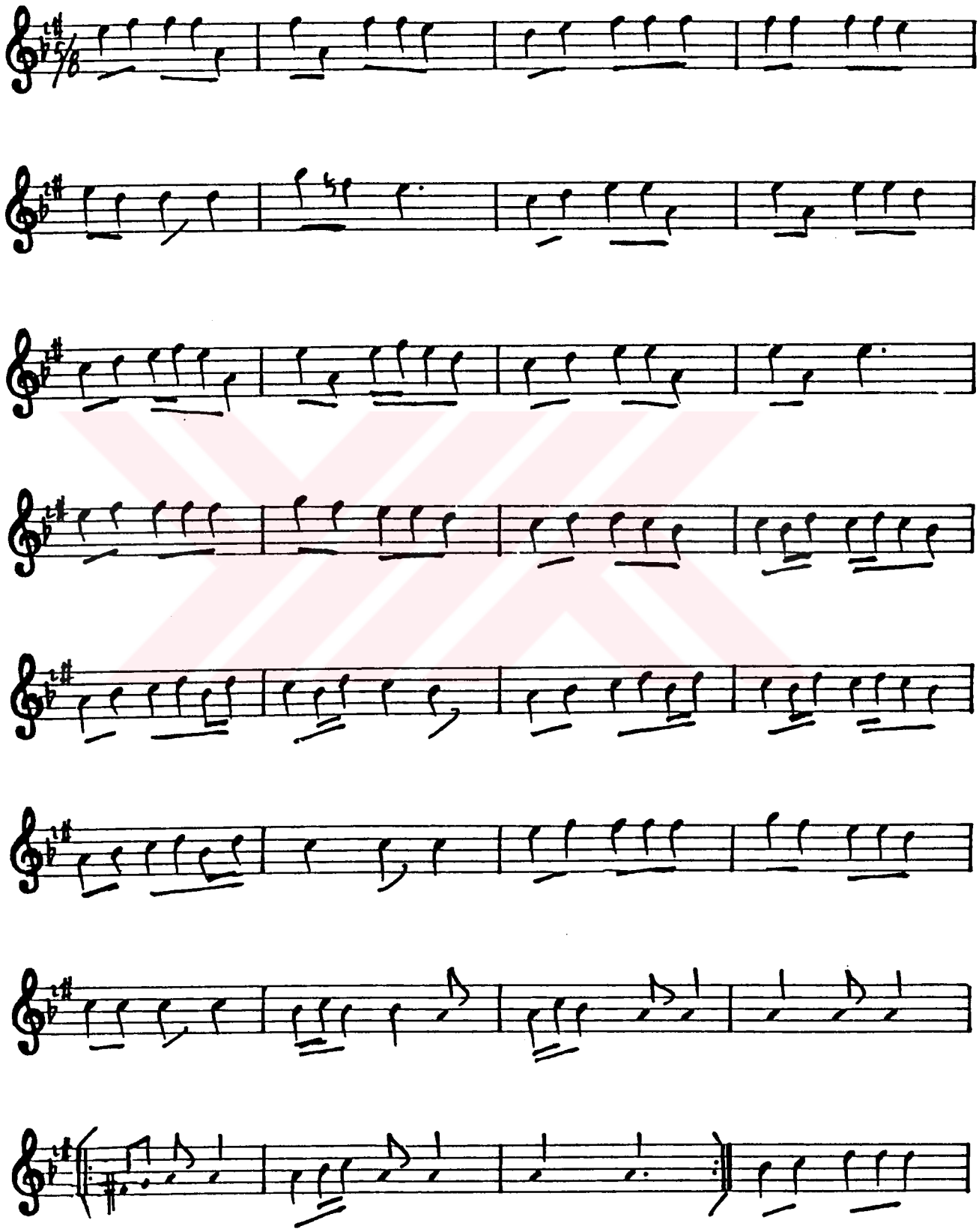

BOYABAT KÖROĞLU

(2)

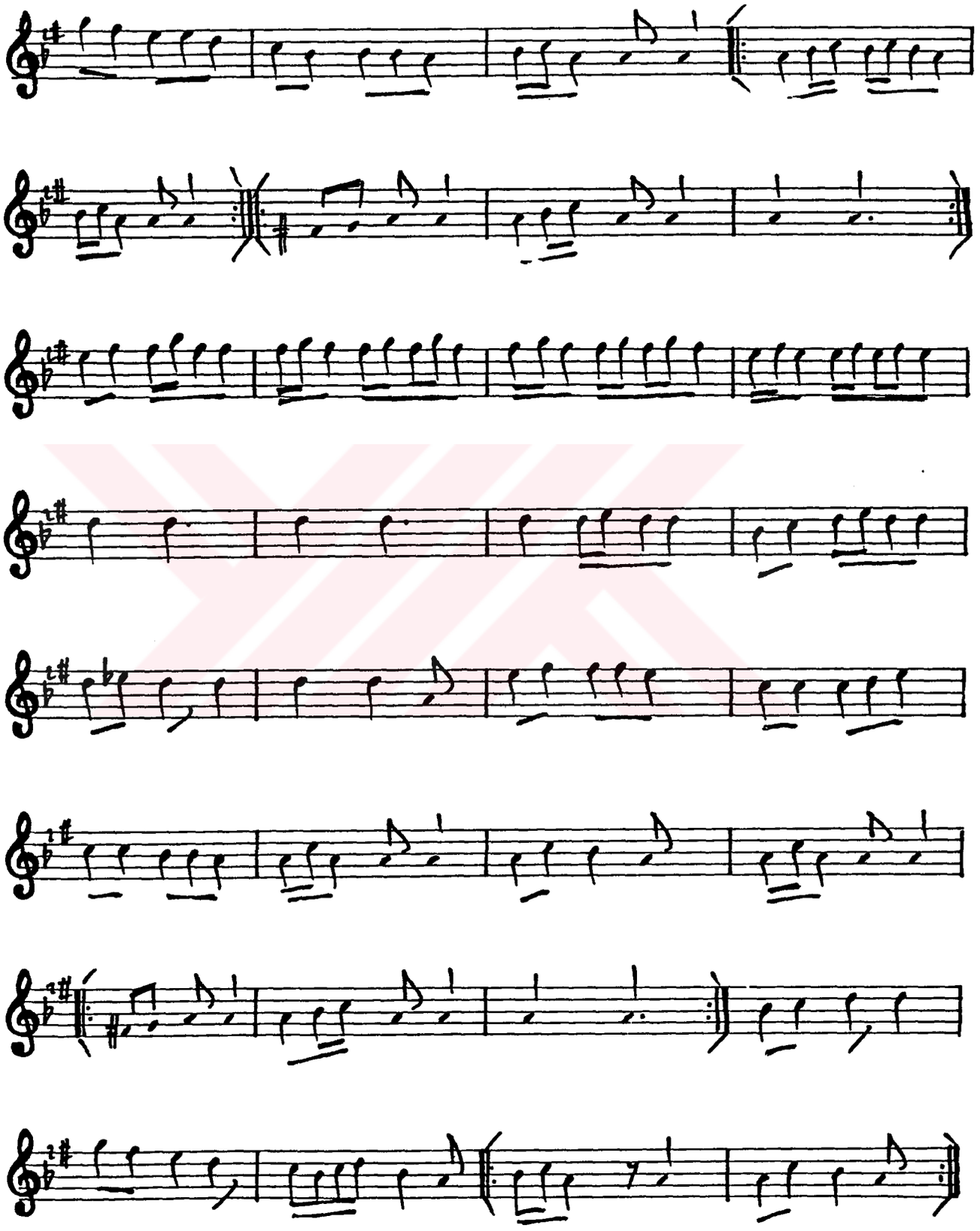

BOYABAT KÖROĞLU

(3)

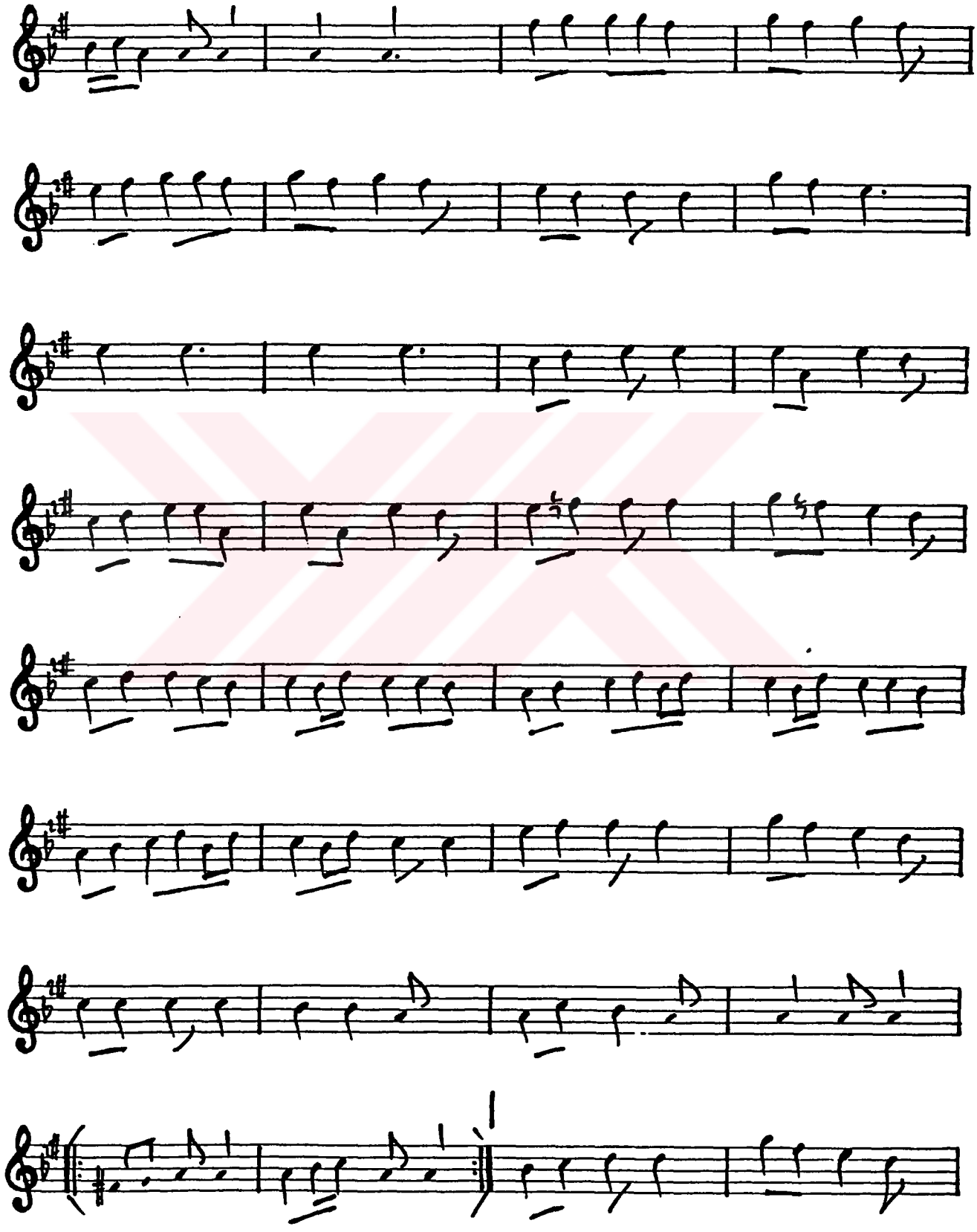

BOYABAT KÖROĞLU

(4)

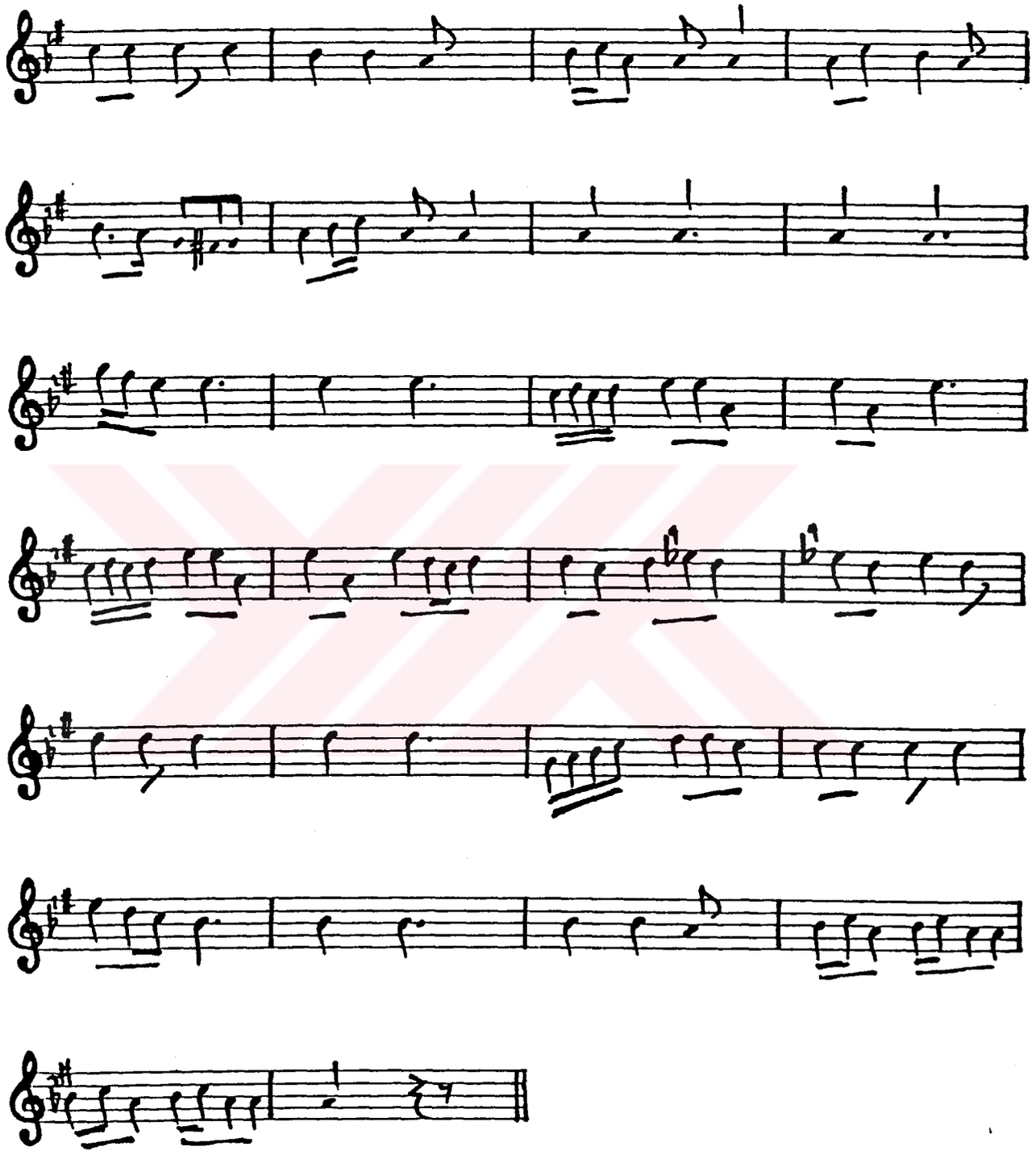

4.2.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

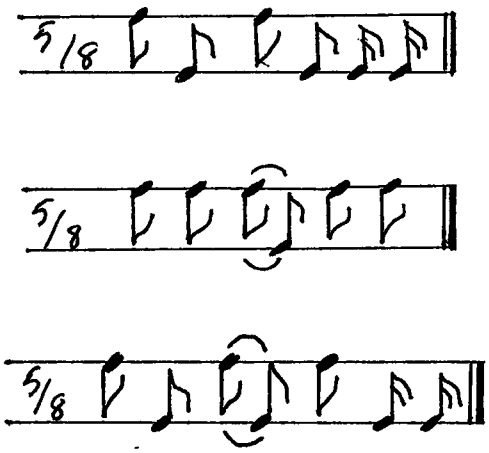

4.3. BURDUR'DA KÖROĞLU OYUNU

Burdur'da çok eskiden Köroğlu adıyla oynanan .bir oyunun var olduğu tespit edilmişse de oyunu oynayan kişilere ulaşılamadığı için oyunun figür yönünden analizi yapılamamış, ancak eldeki bilgiler doğrultusunda oyunun müziği ve oyunun ritminde kullanılan ana düzüm şekilleri verilmiştir.

4.3.1.Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyunu oynayan kişilere ulaşılamamış olunduğundan oyun görüntülenememiştir. Bu sebeple oyunun figür yönünden incelenmesi mümkün olmamıştır.

BURDUR
Ahmet ÇEVİK
İrfan SAVAŞ

4.3.2. Oyun Müziğinin Notası
BURDUR KÖROĞLU

T.R.T. Bant Kayıt: 6226
Nota:
Doç.Dr.Şenel ÖNALDI

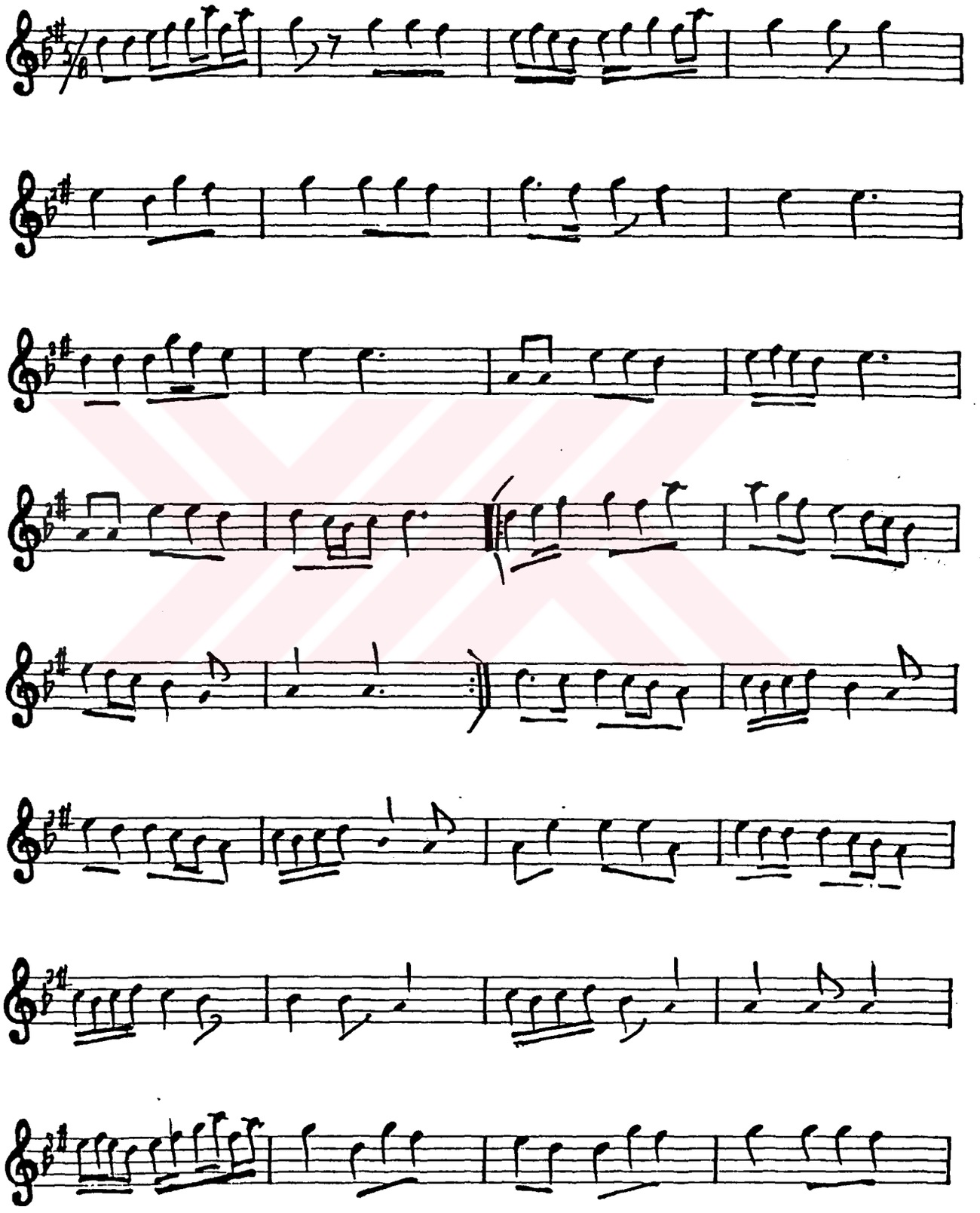

BURDUR KÖROĞLU

(2)

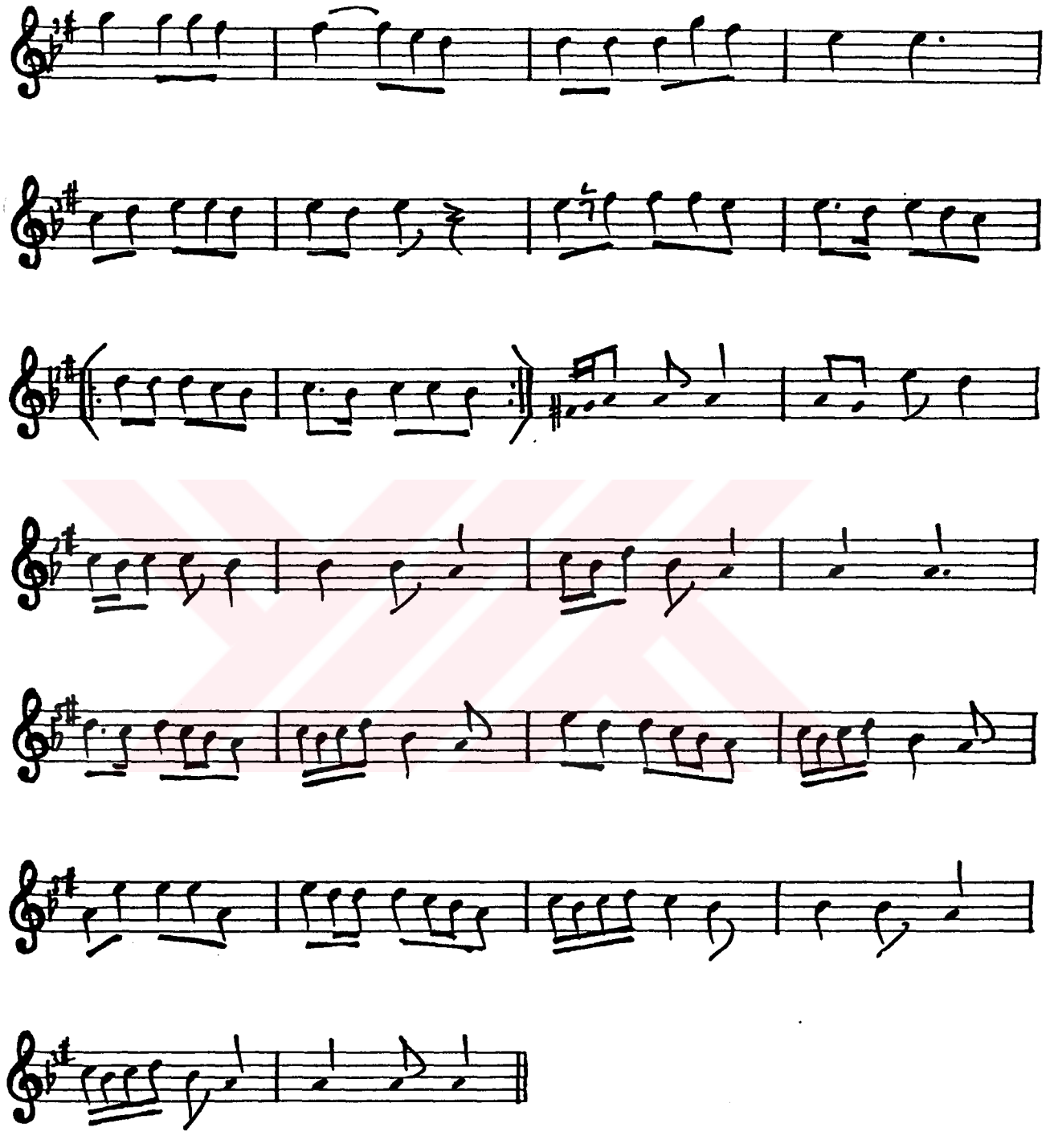

4.3.3.Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

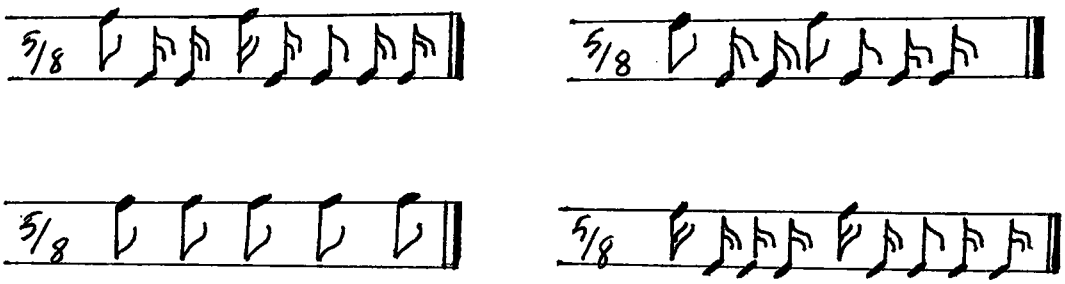

4.4. BURSA'DA KÖROĞLU OYUNU

Oyun, Bursa yöresinde düğünlerde yakılan oyun ateşinin etrafında iki oyuncu[3] tarafından, ellerdeki bıçaklarla oynanır. Köroğlu oyunu yörenin diğer oyunlarının sahibinin hepsi oynandıktan sonra, düğün sahibinin veya seyircilerin isteğiyle oyunu bilen oyuncular tarafından oynanır. Oyun, savaş ve mücadele niteliğinde bir oyundur. Oyuncuların, her iki ellerindeki bıçakları ustaca birbirine vurmaları yiğitlik kahramanlık, cesaret ifadesi taşımaktadır. Bir görüşe göre oyun Köroğlu ile Bolu Beyi arasındaki mücadeleyi temsil etmektedir. Yörede aynı isimde bir seyirlik oyun da oynanmakta ve bu oyunda Köroğlu, Bolu Beyini yenip öldürdükten sonra onun bir koyun gibi derisini yüzerek ayağından tutup şişirme ve bağırsaklarını dışarıya çıkarma gibi hareketler yapmaktadır. Oyun çok eskiden oynanan bir oyun olduğu için bugün oyunu tam olarak oynayabilecek fazla kişi kalmamıştır. Oyunun, yörenin oyunu olmadığını söyleyenler de vardır. Oyuncuların kucaklaşarak birbirlerine karşı bıçaklarla yaptıkları mücadeleyi bitirmelerindeki ana tema "yiğitler birbirini hem bıçaklar, hem de kucaklar" düşüncesini içermektedir.

---

[3] EKŞİ, Necati; Bursa İli Keles İlçesi Sorgun Köyü nüfusuna kayıtlı, 1958 doğumlu, Halk Oyunları öğretici.
ORAL, Mustafa; Bursa İli Keles İlçesi Germiş Köyü nüfusununa kayıtlı, 1955 doğumlu, Renault'ta çalışıyor.

4.4.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyun Bursa'da; sadece erkekler tarafından iki kişiyle ve iki elde tutulan bıçaklarla oynanır. Oyun 5 zamanlı olup;2+3 şeklindedir. Oyunu şekil itibariyle iki gruba ayırmak mümkündür:

1) 5/8'lik zamanda yapılan yürüme figürleri ve bıçak vuruşları.
2) Oyuncuların kucaklaşarak oyunu bitirmesi.

Oyuncular, oyunu oynarken meydandaki hareket yönlerinde serbest olmalarına karşın, genelde dairesel formda hareket ederler. Oyuna 2/8'lik zamanda sağ ayağın tam taban bir adım öne basılmasıyla başlanılır. Geriye kalan 3/8'lik zamanda arkadaki sol ayak, dizden kırık ve topuğu sağ ayağın diz kapağının önüne gelecek şekilde yukarıya doğru çekilir. Aynı hareket 5/8'lik zamanda bu kez sol ayakta tekrar edilir. Bu esnada ellerdeki bıçaklar önde; gögüs seviyesinde ve çapraz bir konumda tutulur. Ayaklardaki 5/8'lik zamanda yapılan figürle birlikte, ilk 8'likte bıçaklar önce sağ el üstte, sol el altta olacak şekilde bir kez birbirine vurulup, ikinci 8'likte bu kez sol el üstte, sağ el altta olacak şekilde bıçaklar ikinci kez birbirine vurulur. Geri kalan 3/8'lik zamanın ilk 8'liğinde yine sağ el üstte, sol el altta olacak şekilde bıçaklar bir kez birbirine vurulup, 2/8'lik zamanda bu şekilde beklenerek, ellerin de 5/8'lik zamanda yaptığı bıçak vurma hareketi tamamlanılır. Ellerde ve ayaklarda yapılan bu figürler bir süre tekrarlandıktan sonra, oyuncular karşı karşıya gelip kavgadan vazgeçerek birbirlerine sarılırlar ve bu şekilde oyunu bitirirler.

BURSA
Uludağ Türkmen
Yöresi

Emin ACAR

4.4.2. Oyun Müziğinin Notası

BURSA KÖROĞLU

Derleyen: Tansu ALTUĞ

Notaya Alan: Gani PEKŞEN
Tansu ALTUĞ

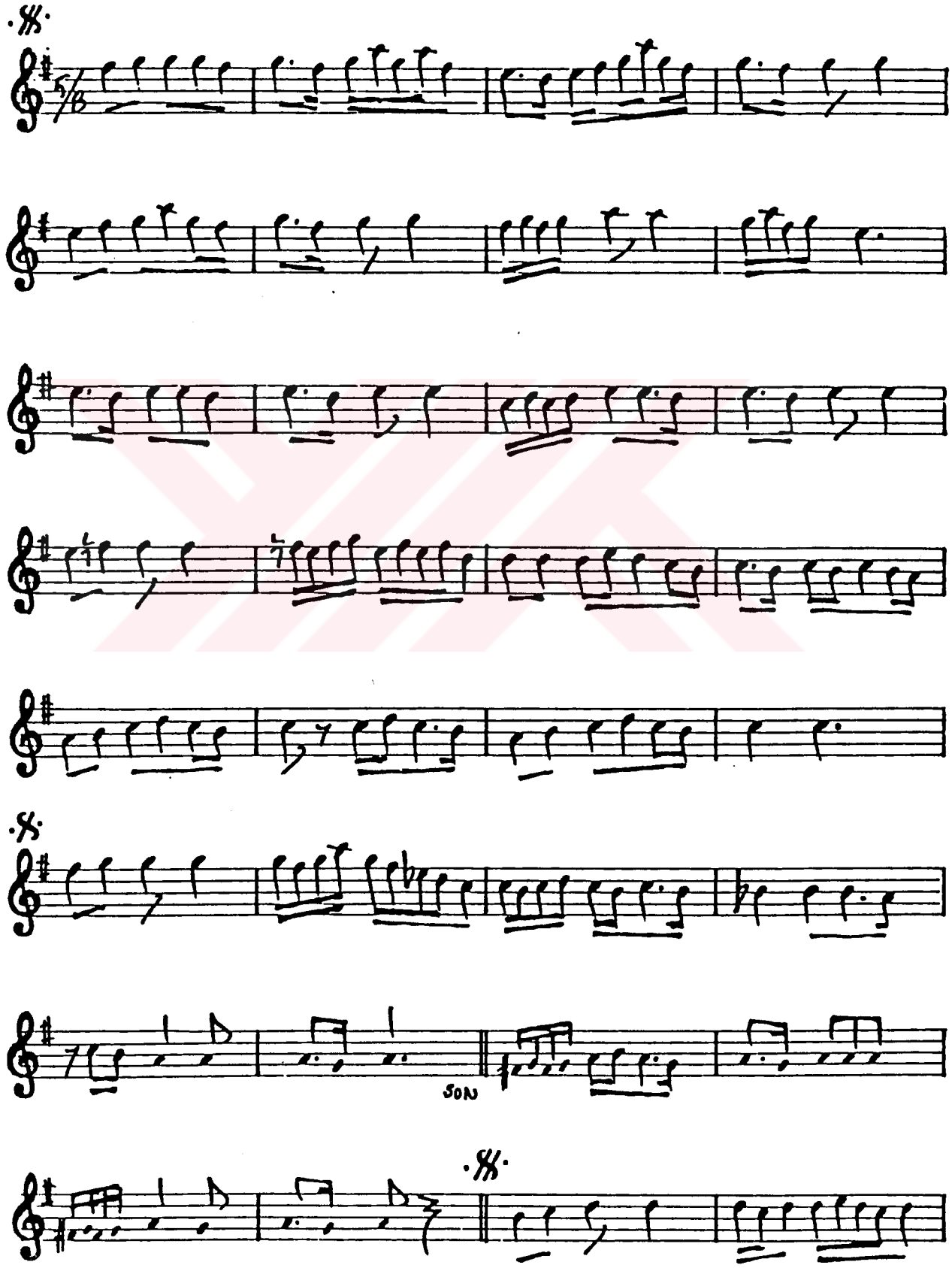

BURSA KÖROĞLU

(2)

4.4.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

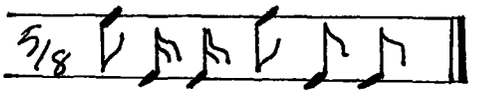

4.5. ERZURUM'DA KÖROĞLU OYUNU

Oyun Erzurum'da "Köroğlu Barı" adıyla oynanan, iki cengâver dadaşın, sol kollarını kalkan gibi kullanıp sağ ellerindeki kılıçlarla, savaş meydanında nasıl kapıştıklarını gösterdikleri bir oyundur. Bu oyun bir görüşe göre iki silahşörün düellosunu, bir diğer görüşe göre ise iki âşığın maşukları için yaptıkları mücadeleyi yansıtır. [4]

Mahmut Ragıp Gazimihal'in tesbitine göre oyun; Köroğlu ile Timurtaş Paşa arasında Nigâr Hanım yüzünden çıkan anlaşmazlığı canlandırmaktadır. Hikâyeye göre Telli Nigâr Timurtaş Paşa'nın gözdesidir ve Köroğlu'nun da bu dilberde gözü vardır. Timurtaş Paşa Köroğlu'na nasihat etmek için şu türküyü söyler:

Demirim, aslım Türk işi
Seninle kurarım savaşı
Koy Nigâr'ı, kurtar başı
Git Köroğlu, kıymam sana

Bu sözleri duyan Köroğlu "Koymam sana Nigâr'ı Timurtaş Paşa" diyerek Nigâr'ı almakta diretir. Bunun üzerine aralarında kılıç ve kalkanla bir çatışma geçer.[5] "Köroğlu Barı" bu çatışmayı anlatan oyun olarak o günden bu güne oynanmıştır. Oyunun güftesi de vardır:

Köroğlu'nun kör bıçağı
Ayvaz'ın gümüş bıçağı
Yerde sürünür saçağı
Ayvaz yiğitler koçağı

---

[4] DEMİRSİPAHİ, Cemil: Türk Halk Oyunları Kataloğu, Cilt II. sayfa 212.
[5] GAZİMİHAL, M.Ragıp: Türk Halk Oyunları Kataloğu,Cilt I, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları:161 Halk Müziği ve Oyunları dizisi:7, Ankara 1991, s.190.

Vur Ayvaz'ım vur
Kır Ayvaz'ım kır
Vur Ayvaz'ım vur
Dön Ayvaz'ım dön

.... Bu bar bilhassa düğünlerde güveyi gezdirmeye çıkarırken, iki dadaş tarafından düğün alayının önünde yürümek suretiyle oynanır. Ve yürümeler ekseriyetle oturma vaziyetinde ve bir diğerine hücum şeklindedir. Oyundaki maharet kamaların hücumuna ustaca karşılık vermektedir. Rivayete göre bu oyunu oynarken kamalarını havaya atarak arka taraftan ağızlarıyla yakalamak gibi büyük ve tehlikeli hünerler gösteren oyuncular varmış.[6]

4..5.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyun, Erzurum'da sadece erkekler tarafından, iki kişiyle[7] ve kılıçlarla oynanır. Oyun 6 zamanlı olup;3+3 şeklindedir.Oyunun tamamınışekil itibarıyla üç gruba ayırmak mümkündür:

1) Yana yürüyüş ve ayakta kılıç vurma figürleri,
2) Yana yürüyüş ve çökerek kılıç vurma figürleri
3) Seri çökmeler ve son

Oyun, Erzurum merkezinde gerek melodik yapı gerekse figür yapısı itibariyle "Yayvan Oyununa bağlantılı olarak oynanır. Oyuna;'Yayvan Oyunu'nun sonundaki 6/8'lik bağlantı bölümünden sonra, oyuncu grubundan kopan iki kişinin, arka arkaya, sağ ayakla 6/8'lik zamanda öne doğru yaptıkları karakteristik bar yürüşüyü[8] ile başlanır. Oyun esnasında kollar; omuzlara belli bir açı teşkil edecek şekilde, omuz seviyesinden yukarıya kaldırılır. Sağ elde kılıç olup, sol elin

---

[6] NUMAN, Sırrı, Erzurum Oyunları, s.16.
[7] DİKİCİ, Lütfü, Erzurum İli, Orta Düzü nüfusuna kayıtlı, 1932 doğumlu, çiftçi.
KÖK, Ethem, Erzurum İli, Pasinler İlçesi, Demirdöğen köyü nüfusuna kayıtlı, 1948 doğumlu, çiftçi.
[8] 6/8'lik Zamanda Öne Doğru Karakteristik Bar Yürüyüşü : 6/8'lik Zamanda Öne Doğru Karakteristik Bar Yürüyüşü: Figür; 3/8'lik zamanda sağ ayağın bulunduğu yerde topuktan parmak ucuna, oradan da yukarıya dorğu kaldırılıp, ayak penceleri öne basılırken arkadaki sol ayağın, yerden sürütülerek sağ ayağın topuğuna kadar çekilmesiyle başlar. İkinci 3/8'lik zamanda da sol ayağın bulunduğu yerden öne doğru sürütülerek hareket ettirilmesiyle figür tamamlanılır.

parmakları bitişik ve avuç ayası kolun kaldırıldığı yöne bakacak şekildedir. Öndeki oyuncu, kendi isteğine bağlı olarak 6/8'lik zamanda sağ adımla, sol taraftan dönüp; arkadaki oyuncaya her biri 6/8'lik zamana denk gelecek şekilde iki kez hamle yapar ve aynı anda arkadaki oyuncu da bu hamleleri karşılar. Birinci hamlede,kılıçlar baş seviyesinde birbirine vurulurken; ikinci hamlede, bel seviyesinin altında birbirine vurulur. Hamlelerin bitimiyle tekrar gidiş yönüne dönülerek, melodi ve komutla birlikte sağ ayakla koşma figürüne başlanır. Bu figürde; 6/8'lik zamana denk gelecek şekilde tabandaki ayağın pençesinde yapılan esneme ile birlikte, arkadaki diğer ayak çevrilerek öne alınır ve kırık bir vaziyette tutulur. Figür, her iki ayakta sürekli tekrar edilerek daire yönünde mesafe alınır ve oyunun oynandığı alanın tam ortasına gelindiğinde öndeki oyuncunun vücut yönü cepheye, arkadaki oyuncunun, vücut yönü ise cephenin aksi yönüne gelecek şekilde durulup, 6/8'lik zamanlı diz kırma ve zıplama figürüne geçilir. Komutla; diz kırıp zıplama figürü ile birlikte birincisi yukarıdan, ikincisi aşağıdan olmak üzere iki kez kılıç vurma hareketi yapılır.

Bu figür birkaç kez tekrar edildikten sonra sağ ayak, 3/8'lik zamanda öne fırlatılıp 3/8'lik zamanda geriye çekilerek üzerine basılır ve 3/8'lik zamanda da ayak üzerinde sekme yapılır. Bu esnada, sol ayak yukarıdan çevrilerek öne alınıp, ,tekrar 6/8 lik zamanda yapılan karekteristik bar yürüyüşüne geçilir.Daire yönünde bir biri ardına yapılan yavaş yürüme ve koşma figürlerden sonra tekrar oyun alanının ortasında 6/8 lik zamanda yapılan diz kırma ve zıplama figürüne geçilir. Komutla, 3/8'lik zamanda sağ ayak öne fırlatılıp, geriye alınırken yere basılır ve 3/8'lik zamanda sağ ayak sekme hareketiyle sol ayak, kalçadan dik olarak öne fırlatılır. Ayak ve dizler bitişik durumdayken, iki ayağın pençesinde 3 /8'lik zamanda tam çöküş ve 3/8'lik zamanda da yarım kalkış şeklinde çökme figürü yapılır. Çökme esnasında, vücudun kalçadan yukarısı dik ve gözler sol omuz üzerinden karşıya bakmaktadır. Komutla; kılıç vurma figürü tekrar edildikten sonra, son vuruşla birlikte, arkadaki oyuncunun vücudu da cepheye döndürülür. Kollar omuz seviyesinden yukarı kaldırılıp, ellerden kenetlenilerek, 3/8'lik zamanda çökülüp, 3/8'lik zamanda da kalkılacak şekilde seri çökmeler yapılır. En son sol ayak önde iken 3/8'lik zamanda ayak topuğu yere basılarak oyuna son verilir.

ERZURUM

Ebâ Müslüm ABAY
Turgut UDUN

4.5.2. Oyun Müziğinin Notası

Plaktan
Nilgün AKKUŞ

ERZURUM KÖROĞLU

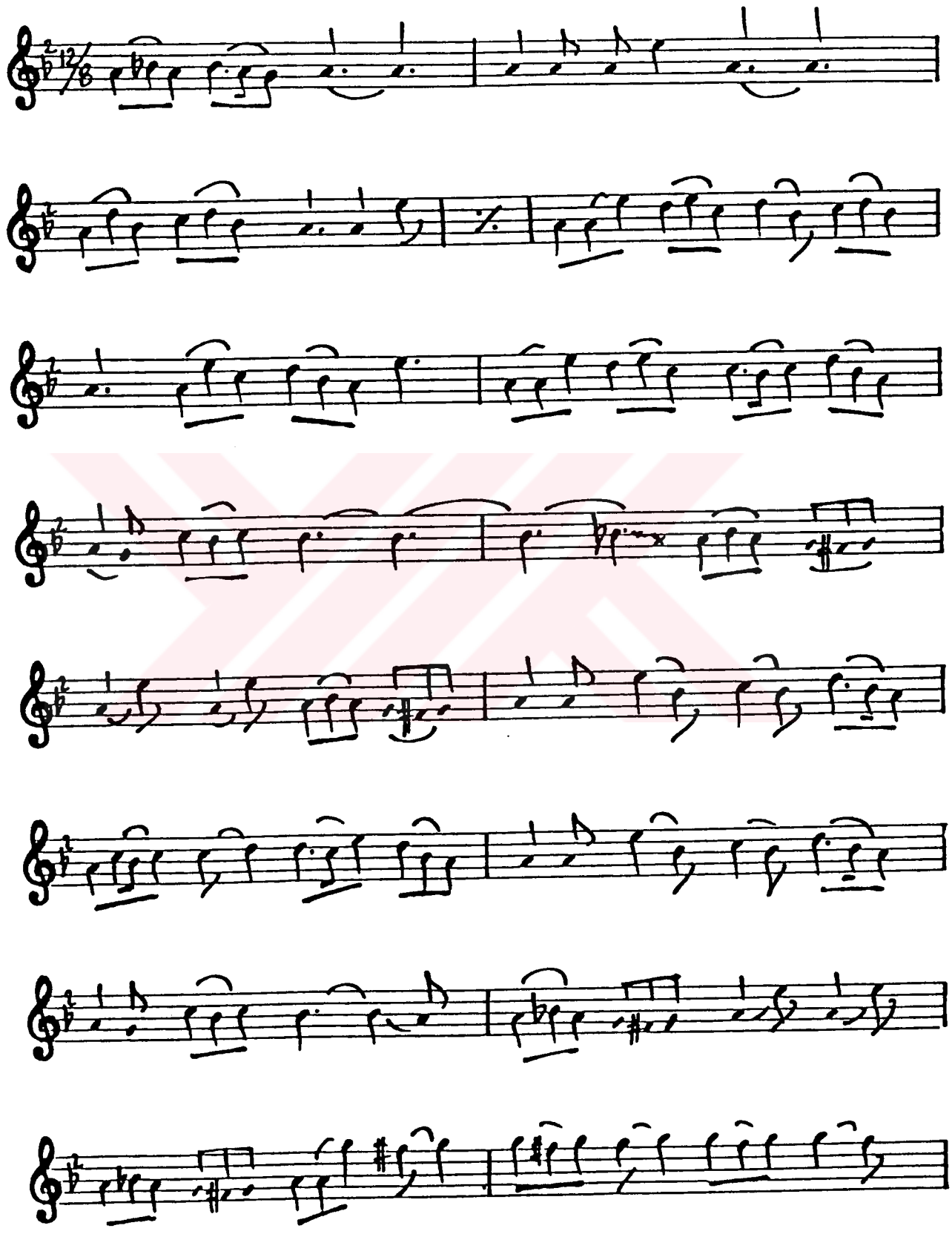

ERZURUM KÖROĞLU

(2)

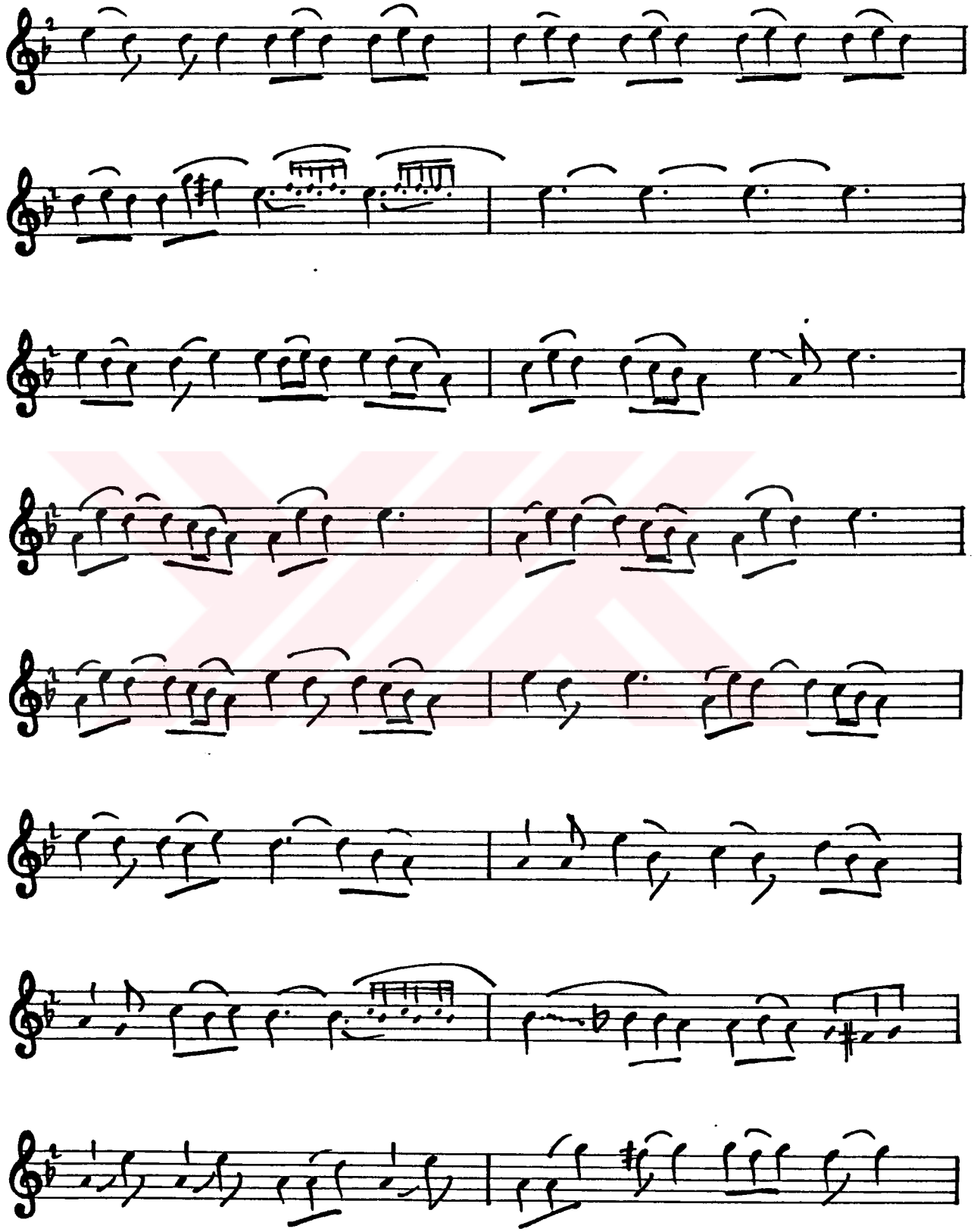

ERZURUM KÖROĞLU

(3)

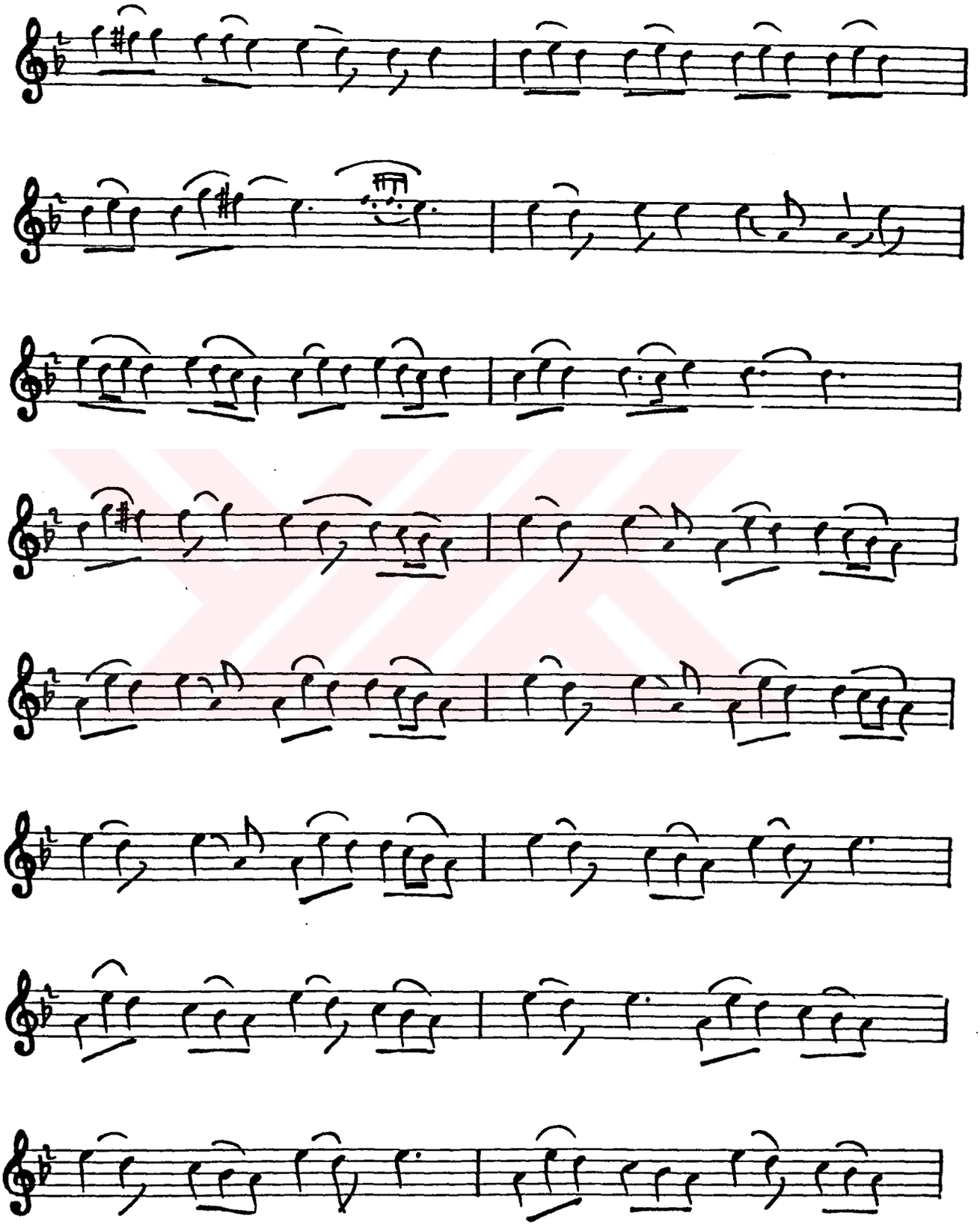

ERZURUM KÖROĞLU

(4)

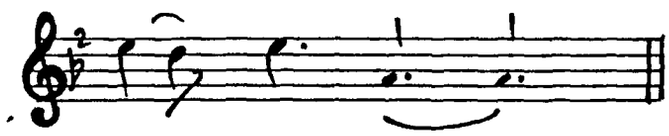

4.5.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

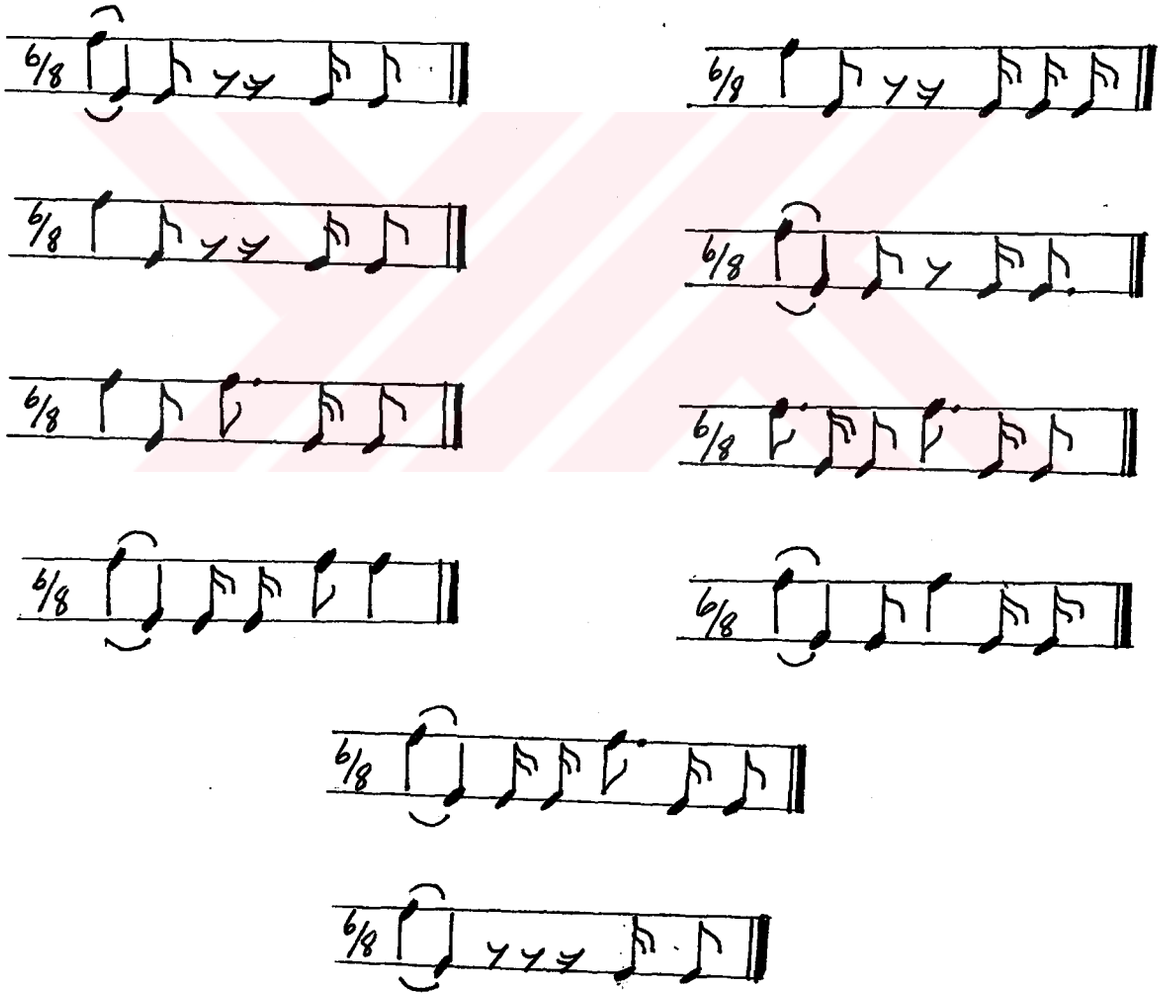

4.6. KAHRAMANMARAŞ'TA KÖROĞLU OYUNU

Oyun, Kahramanmaraş yöresinde çok eskiden beri varolan ve halkın Köroğlu'na olan sevgisinden dolayı bugün hâlâ oynanmakta olan bir oyundur. Oyun genellikle düğünlerde, güreşlerde ve yörede oynanan "sinsin" adlı ortaoyunu sırasında oynanmaktadır. Yörede oyunla ilgili herhangi bir yazılı kaynak bulunmamakta, halkın bu oyunu Köroğlu'na olan sevgisini ifade etmek için geliştirdiği sanılmaktadır.

Oyuncuların hep birlikte hareket ederek oynadıkları Köroğlu oyunu, Köroğlu'nun savaşlarını anlatan, düşmanı korkutmaya yönelik olarak oynanan bir oyundur. Oyun, güreşlerde peşrev çekmeye benzeyen, geleneksel olarak yerleşmiş, kahramanlık, yiğitlik ve savaş ifadesi taşıyan bir oyun olup, 1985 yılına kadar Kahramanmaraş Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğünde[9] halk oyunu olarak öğretilmiş ve oynanmıştır.

4.6.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyun Kahramanmaraş'ta erkekler tarafından, en az iki kişiyle oynanan bir oyundur. Oyuncu sayısı ikiden az olmamak üzere daha fazla olabilir. Oyuncular oyun esnasında serbesttirler, birbirlerine tutunmazlar. Oyun 5 zamanlı olup; 2+3 şeklindedir. Oyunun tamamını şekil itibariyla üç gruba ayırmak mümkündür;

1) Çizgi formunda yerinde hareket
2) Daire formunda sağa doğru hareket
3) Öne ve geri geliş hareketi ve daire yönünde final.

[9] GÜNDOĞDU, Yusuf, KAMFAD Başkanı ve K.Maraş Halk Eğitim Merkezi, Halk Oyunları öğreticisi.

Oyun,oyuncuların çizgi formunda, yerinde yaptıkları hareketlerle başlar. Sonra ekip başının insiyatifiyle toplu olarak öne doğru gidilerek figürler bir süre burada tekrar edildikten sonra, toplu olarak geriye dönülür.. Daha sonra daire formunda sağa doğru hareket edilir ve alan içerisindeki daire formu tamamlanılarak tekrar oyuna başlanılan yere dönülür. Daire yönündeki vücut tekrar cepheye döndürülerek oyun tamamlanılır.

Oyuna sağ ayakla başlanır ve dengedeki vücut ağırlığı ilk 8'lik zamanda küçük bir zıplama hareketi ile sağ ayak üzerine taşınır. İkinci 8'lik zamanda sol ayak pençesi yere temas ettirilirip, sağ ayak üzerindeki ağırlık tekrar, dengeye alınır ve sol ayak vasıtasıyla vücut yukarıya doğru itilip, üçüncü 8'lik te ağırlık tekrar sağ ayağın üzerine gelecek şekilde ayak tam taban yere basılarak, 2/8'lik zaman süresinde bu şekilde beklenir. Böylece 5/8'lik zamanda sağ ayakla başlanılan hareket tamamlanılmış olur. Ayaklarla 5/8'lik zamanda yapılan bu hareket esnasında kollar ve eller de hareket ettirilir. Eller karın boşluğu hizasında olmak kaydıyla, her iki kol beraberce ilk 2/8'lik zamanda önce sağa doru hareket ettirilerek sağ el altta ve eller vücudun sağ tarafında olacak şekilde birbirine vurulur. Sonraki 3/8'lik zamanın ilk 8'liğinde eller tekrar aynı yerde ve aynı şekilde birbirine vurulup geri kalan 2/8'lik zamanda da bu şekilde beklenir. Böylece 5/8'lik zamanda ellerin de ayaklarla birlikte hareket ettirilmesiyle figür tamamlanılır. Bu figür yine 5/8'lik zamanda vücut ağırlığı bu kez sol ayak üzerine taşınarak sol ayakta tekrar edilirken, eller yine karın boşluğu hizasında olacak şekilde, kollar bu kez vücudun sol tarafına doğru 2/8'lik zamanda hareket ettirilip sol el altta olacak şekilde eller birbirine vurulur. Sonraki 3/8'lik zamanın ilk 8'liğinde eller aynı yerde ve aynı şekilde birbirine vurulup geri kalan 2/8'lik zamanda bu şekilde beklenerek 5/8'lik zamanda sol ayak üzerinde yapılan ikinci figür de tamamlanılmış olur.Oyun, başlangıcından son ana kadar sağ ve sol ayaklarda yapılan bu iki figürle oynanır.

4.6.2. Oyun Müziğinin Notası

KAHRAMANMARAŞ
Yöre Ekibinden

Derleyen:Süreyya DOĞAN GÜNENDİ
Notaya alan : Zinnur GEREK

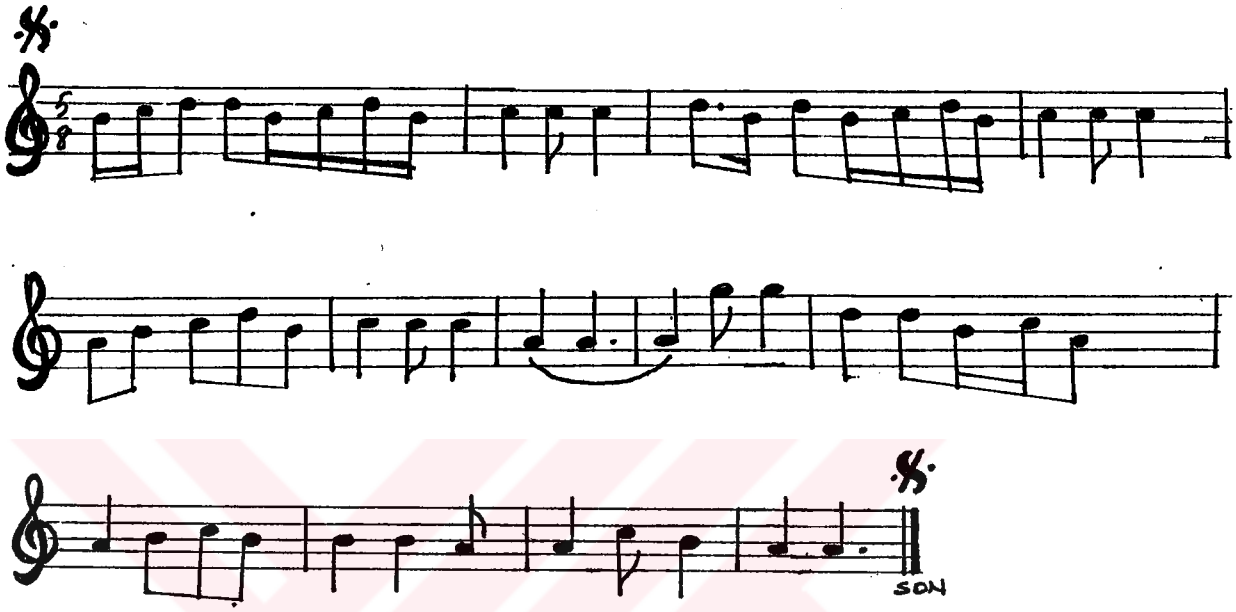

Yukarıda yazılmış olan ezgi senyolu haliyle sürekli tekrar edilerek oyun sona erinceye kadar çalınmaktadır.

4.6.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

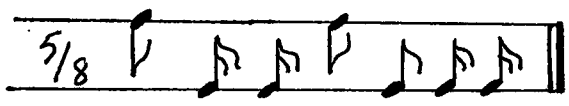

Yukardaki ritmik yapı oyun düzeni içerisinde sürekli tekrar edilerek oyun sona erinceye kadar çalınmaktadır.

4.7. KARS'TA KÖROĞLU OYUNU

Oyun, Kars yöresinde sadece erkekler tarafından düğünlerde, kış ve Ramazan aylarında toplanan halk meclislerinde iki kişi[10] tarafından oynanmaktadır. Oyunda çoğunlukla sağ elde sopa vardır. Bazen sopa yerine elde; bıçak, kılıç-kalkan veya kürek olabilir. Oyunla ilgili olarak anlatılan hikâye ye göre; yörede bileğinin bükülmezliği ile övünen bir genç vardır. Bu genç karşısına çıkan bütün yiğitleri yere vurur, yenmediği kimse kalmaz. Kendine olan güvenci git gide artan genç, kendi yiğitliğini Köroğlu'nun yiğitliğiyle eşdeğer görüp, onu yenmeyi kafasına koyar ve yola düşer. Çünkü o dönemde yiğitlik cengâverlik deyince Köroğlu akla gelmektedir. Yol boyunca karşısına çıkan sayısız yiğitle mücadele eder ve hepsini yener. Karşılaştığı herkese asıl yenmek istediği kişinin Köroğlu olduğunu söylemekten de geri kalmaz. Bu sözler Köroğlu'nun kulağına gider ve Köroğlu bu yiğidi merak eder. Onu bulmak için yola çıkar ve yolda bu iki yiğit karşılaşıp mücadele ederler. Genç yiğit kendine olan güveni ve cesareti ile karşısına çıkan diğer yiğitler gibi bu yiğidin de sırtını yere vurur. Ancak yendiği kişinin Köroğlu olduğunu bilmemektedir. Ona adını, sanını sorar. Köroğlu bunun üzerine kendisini tanıtır. Genç cengâver bunu duyunca en büyük arzusunun Köroğlu'nu yenmek olduğunu ve bunu başardığını ama hiçkimsenin buna inanmayacağını söyler. Bunun üzerine Köroğlu, genç yiğitle olan mücadelesini ve onun kendisini yendiğini her mecliste anlatacağına dair söz verir. Bu yiğit Kiziroğlu Mustafa Bey'dir.

Bu hikâye söylentideki kişi ve olaylarla büyük benzerlik göstermektedir. Oyuna dair anlatılan bu hikâyenin söylentilerden etkilenmiş olması ihtimali çok kuvvetlidir. Çünkü bu mücadele farklı şekilde ve farklı sebeplerle gelişmiş olmasına rağmen söylentilerin çoğunda Köroğlu ile Kiziroğlu Mustafa Bey arasında yaşanmış olan bir olay olarak geçmektedir.

---

[10] DEDE, Zekeriya, Ardahan İli Halk Oyunları Öğreticisi, Kartal Halk Eğitim Merkezi Eski Müdürü.
DEDE, Yalçın, Kars İli Halk Oyunları Öğreticisi, Zekeriya Dede'nin oğlu.

4.7.1. Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyun Kars yöresinde sadece erkekler tarafından, iki kişiyle ve sopalarla oynanır. Oyun 12 zamanlı olup; 3+3+3+3 şeklindedir. Oyunun tamamını şekil itibariyle üç gruba ayırmak mümkündür:

1) Oyuncuların birbirleriyle tokalaşması ve 12 zamanlı yavaş yürüme figürü,

2) 12 zamanlı hızlı yürüme figürü,

3) Eldeki sopaların karşılıklı olarak birbirine vurulması ve son.

Oyuncular, meydana çıktıktan sonra öncelikle birbirleriyle tokalaşırlar ve oyun, oyuncuların meydanda, dairesel bir formda birbirlerini takipetmek suretiyle yaptıkları 12/8'lik zamandaki yavaş adımlı yürüme figürleriyle başlar. Oyuncular, sağ ellerine uzunluğu yaklaşık olarak bir metre olan sopaları alıp,sopayı omuz seviyesinden yukarıda tutarlarken, sol ellerini de yana doğru açarak omuz seviyesinden aşağıda tutarlar. 12/8'lik zamanda yavaş olarak yapılan yürüme figüründe ilk olarak; sağ ayak 3/8'lik zamanda öne doğru hareket ettirilip tam taban yere basılır. Bu esnada arkadaki sol ayak, dizden kırık bir şekilde yukarıya doğru çekilip, sonraki 3/8'lik zamanda ayak öne doğru uzatılır. 6/8'lik zamanda sağ ayakla yapılan bu hareket, bir sonraki 6/8'lik zamanda bu kez sol ayakla tekrar edilerek, yürüme figürü 12/8'lik zamanda tamamlanılmış olur. Bu esnada sağ eldeki sopa, omuz seviyesinde ve ucu yukarıya doğru tutulur. Sol el yine omuz seviyesinden biraz aşağıda ellerin parmakları birbirine bitişik ve ayası karşıyı gösterecek şekildedir. 12/8'lik zamanda dairesel formda yapılan bu figür bir süre sonra oyuncuların isteğiyle hızlandırılır. Öndeki oyuncu rakip oyuncuya dönerek sopayla hamle yapar. Bu sırada diğer oyuncu, sopayı her iki ucundan tutarak başının üzerine kaldırır ve bu şekilde öndeki oyuncunun sopayla yaptığı hamleyi karşılar .Sopayla yapılan bu hamle hareketinde öndeki oyuncu 3/8'lik zamanda elindeki sopayı arkadaki oyuncunun sopasına vurur ve diğer 3/8'lik zamanda sopayı tekrar eski konumuna getirir. Aynı sopa vuruş hareketi yine 6/8'lik

zamanda bu kez arkadaki oyuncu tarafından yapılır. Oyun içerisinde oyuncunun isteğine bağlı olarak eller bazen bele alınır ve sağ eldeki sopa, ucu yukarıya gelecekşekilde dik tutulur. Bu karşılıklı sopa vuruşması şeklindeki kavga bir süre devam eder ve oyunculardan birinin sopasının yere düşmesi ile sopası yere düşen oyuncu mağlup olur. Bundan sonra her iki oyuncu yan yana gelerek; ellerini omuz seviyesinden yukarıda birbirine kenetleyip, 12/8'lik zamanda yaptıkları figürü, bu şekilde tekrar ederler. En son sol ayak yukarıya doğru çekilip, ayak tam taban sağ ayağın yanına basılarak oyuna son verilir.

KARS
Mikail AKTAŞ
Hıdır AKTAŞ
Hasan BAYAR

4.7.2. Oyun Müziğinin Notası

KARS KÖROĞLU

T.R.T.Bant Kayıt:6229
Nota:
Doç.Dr.Şenel ÖNALDI

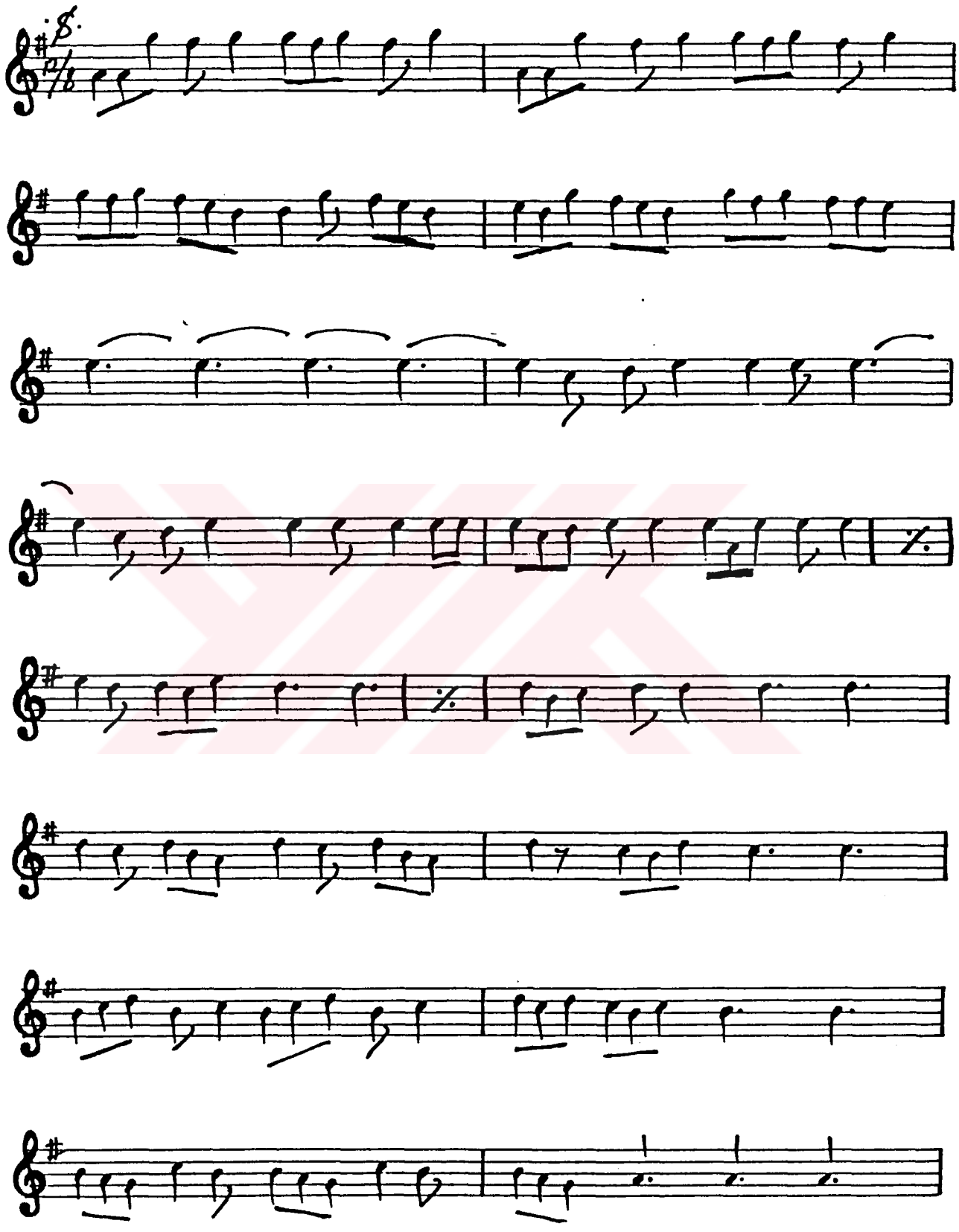

KARS KÖROĞLU

(2)

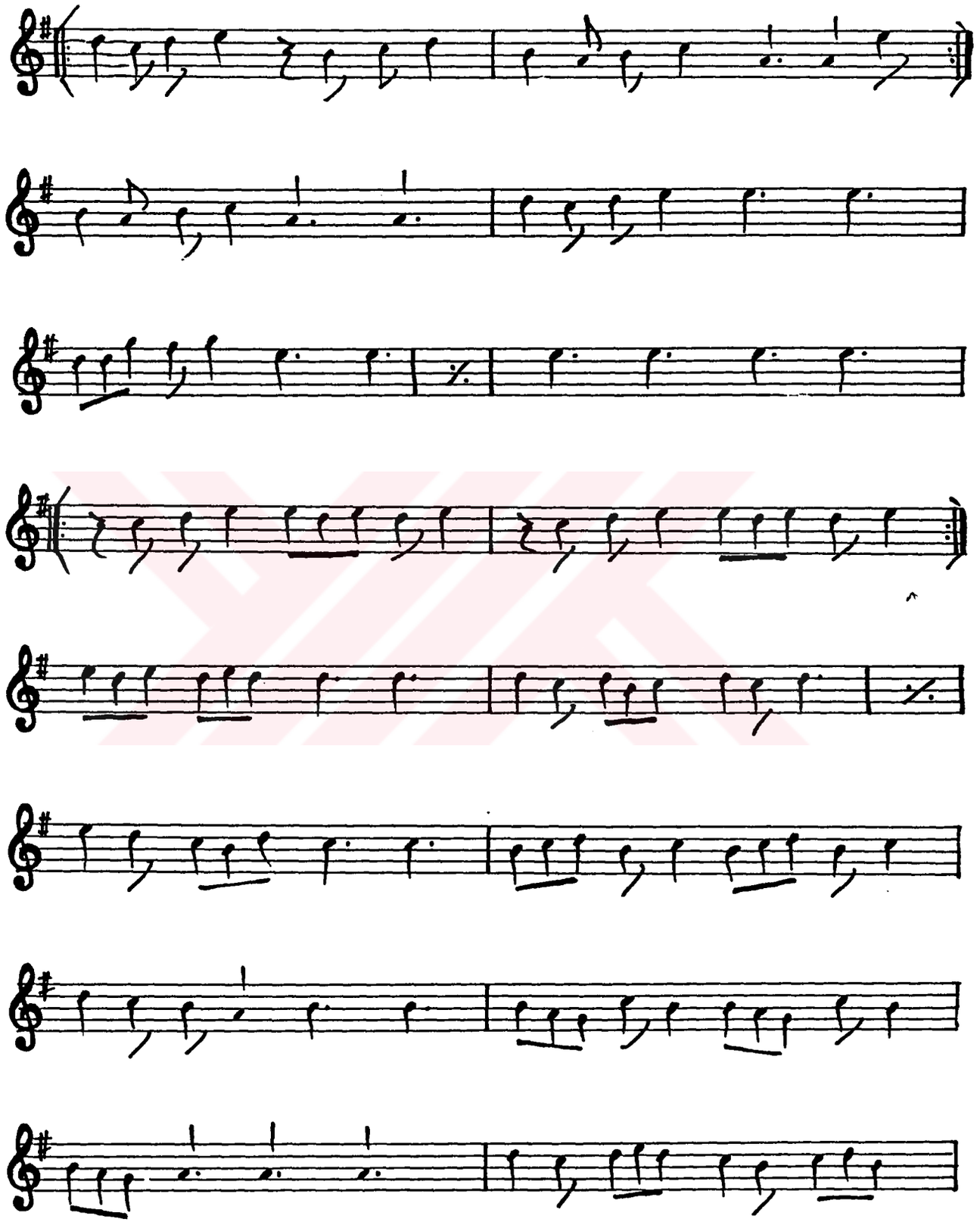

KARS KÖROĞLU

(3)

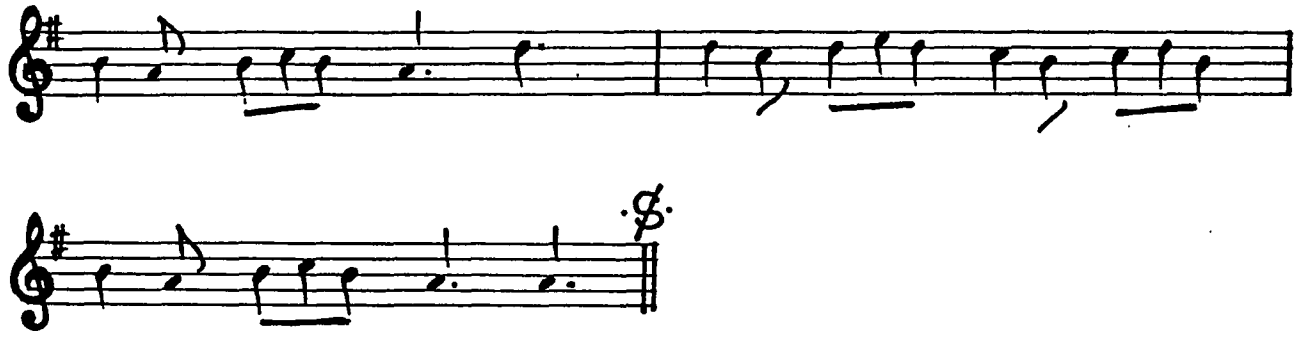

4.7.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

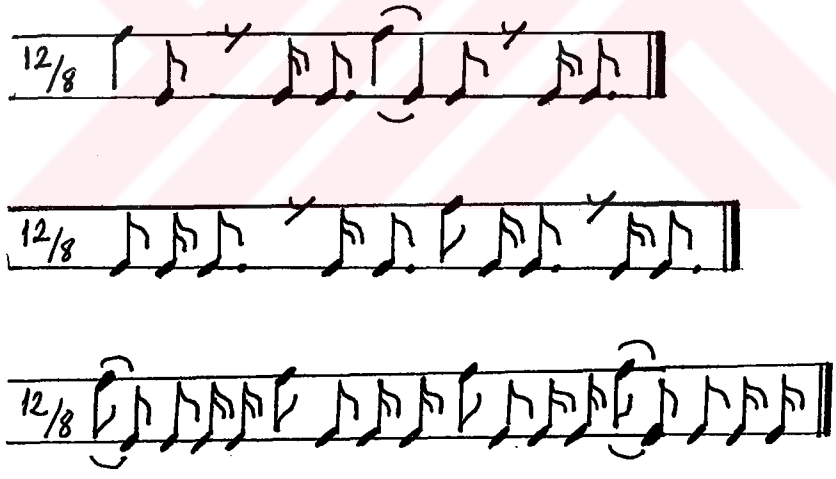

4.8. KESKİN'DE KÖROĞLU OYUNU

Keskin'de Köroğlu adıyla oynanan .bir oyunun var olduğu söylenmekte ise de oyunu oynayan kişilere ulaşılamadığı için oyunun figür yönünden analizi yapılamamış, ancak eldeki bilgiler doğrultusunda oyunun müziği ve oyunun ritminde kullanılan ana düzüm şekilleri verilmiştir.

4.8.1.Oyunun Figür Yönünden İncelenmesi

Oyunu oynayan kişilere ulaşılamamış olunduğundan oyun görüntülenememiştir. Bu sebeple oyunun figür yönünden incelenmesi mümkün olmamıştır.

KESKİN

Bulduk İÇTEN
Metin ÖGE

4.8.2. Oyun Müziğinin Notası
KESKİN KÖROĞLU

T.R.T. Bant Kayıt: 6269

Nota:
Doç.Dr.Şenel ÖNALDI

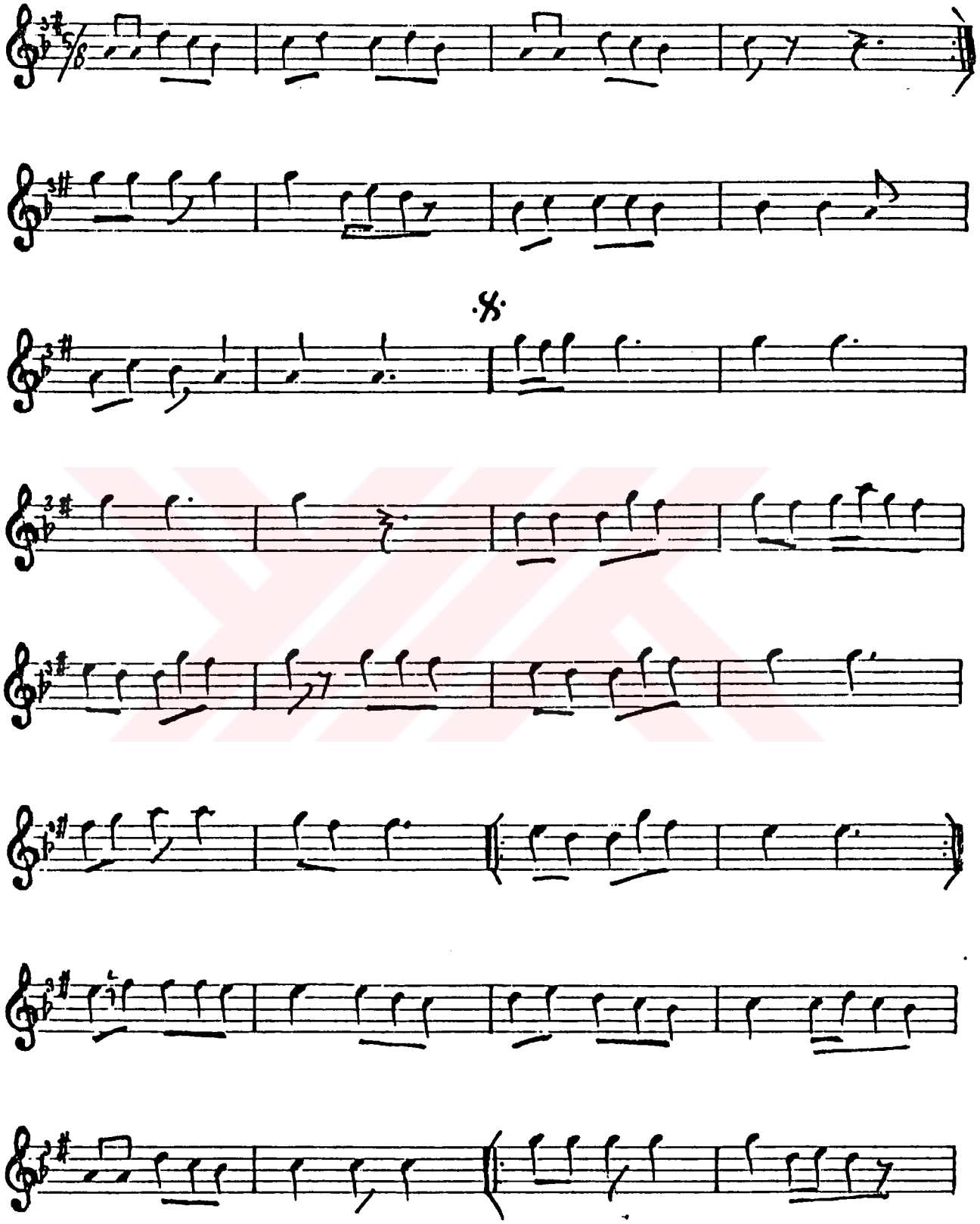

KESKİN KÖROĞLU

(2)

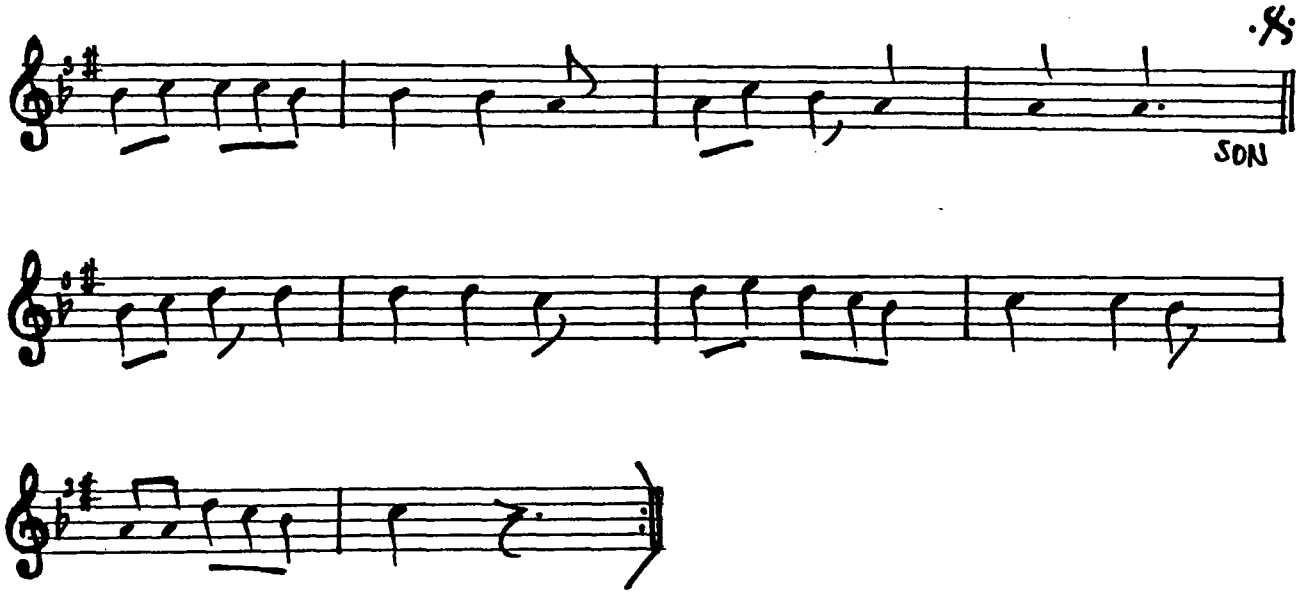

4.8.3. Oyunun Ritminde Kullanılan Ana Düzüm Şekilleri

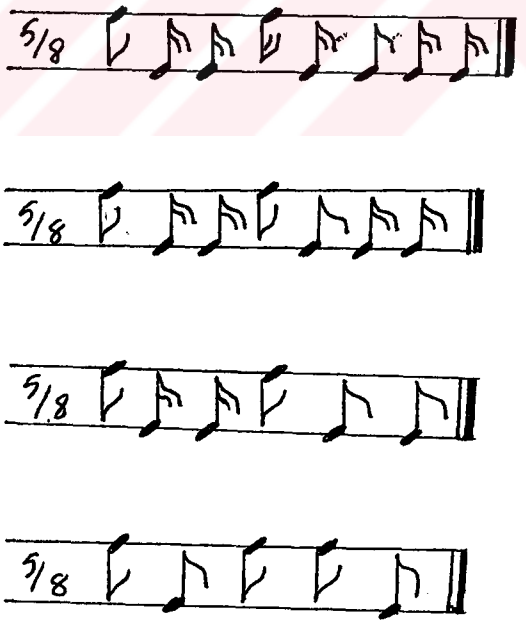

SONUÇLAR

Bu çalışmada, tespit edilen söylentilerin bir çoğunda Köroğlu, haksızlığa uğrayarak gözleri kör edilmiş bir at bakıcısının oğludur. Babasının ve kendisinin isimleri, yaşadıkları yerler ve soyları ile ilgili olarak farklı bilgiler verilmekte, ancak Köroğlu'nun yiğitliğine ve Çamlıbel'e yerleşmesine sebep olan olay genellikle ortak bir noktada birleşmektedir. Bu olay; babasının gözlerinin bir at yüzünden, yanında çalıştığı bey , (paşa veya padişah) tarafından kör edilmesidir. Köroğlu'nun sonu ise, tüfeğin icadından, sonra kılıç, kalkan ve gürz ile yapılan teke tek mücadele döneminin sona ermesine bağlanmıştır. Söylentilerde Azeri Söylentisinin haricinde Köroğlu, genellikle kendi ününe yaraşır bir şekilde ortadan sır olmuş, "Kırklar"a karışmıştır. Söylentiler ve tarihi kaynakların birleştikleri noktada Köroğlu bir Celâli kimliği kazanmakta ve onun Osmanlı-İran savaşlarına katılmış bir cengâver olduğu ortaya çıkmaktadır. O, on altıncı yüzyılda yaşamış, ünü Rumeli'den Türkistan'a kadar yayılmış bir halk ozanı ve eşkıyadır.

Köroğlu, folklorumuzun atasözü, deyim, fıkra, hikâye, roman ve şiir gibi yazın alanlarını büyük ölçüde etkilemiştir.

Köroğlu Destanına bağlı olarak söylenen şiirler için kesin bir hüküm verilebilecek şekilde inceleme yapılamamıştır. Bu inceleme, söylentilere ait bütün şiirlerin tek tek mukayese edilerek yapılması gereken, tek başına bir araştırma konusu olabilecek genişliktedir. Şiirlerle ilgili olarak genel bir inceleme yapılmış, teferruata inilememiştir. Ancak şiirler için genel anlamda şunları söylemek mümkündür. Bu şiirlerin hepsinin Köroğlu'na ait olması ihtimali zayıftır. Ayrıca Köroğlu ismini kullanan başka şairler de vardır. Bu şairlerin şiirleri ile asıl Köroğlu'nun şiirleri zamanla birbirine karışmıştır. Ayrıca şiirler

destanla birlikte yayıldıkça değişikliklere uğramış ve destana yeni şiirler de eklenmiştir.

Halk hikâyelerinin şiir bölümlerinin bağlama eşliğinde söylenmesi Köroğlu türkülerinin doğmasında önemli bir etken olmuştur. Bu türküler, kahramanlık cengâverlik ifadesi taşıyan Köroğlu yiğitlemeleridir. Bu yiğitlemelerin kendine özgü bir melodi ve ritmik yapısı vardır.

Köroğlu oyun müzikleri genelde usül yönünden 5/8'lik olmakla birlikte Erzurum ve Kars dolaylarında 4 zamanlının üçerli şekli olan 12/8'lik oyun müzikleri de görülmektedir. 5 zamanlı usulün düzüm şekli 2+3 şeklinde kullanılmıştır.

Köroğlu oyunları gerek melodik gerekse figür yapısı itibariyle yöresel özellikler arzetmektedir. Her yöre , oyunu kendi kültürel yapısı içerisinde özümlemiş ve kendi oyun karakterine uygun adımlarla bir Köroğlu oyunu meydana getirmiştir.. Tespit edebildiğimiz Köroğlu oyunları melodik yapıda benzerlik göstermesine karşın oyunlar, oynanış bakımından birbirlerinden, oldukça farklıdır. Ayrıca oyunlarda ortak olarak tesbit edebildiğimiz bir diğer konu da istisnalar haricinde, oyunların bir takım araçlarla (kılıç, sopa, bıçak, kaşık, kama....) oynanmasıdır. Oyunlardaki ana tema kahramanlık, mertlik ve yiğitliktir. Genelde iki kişiyle oynanmakta ve oyunculardan birisi muhakkak Köroğlu olarak kabul edilmektedir. Maraş'ta oynanan Köroğlu oyununda, gerek oyunun gerekse melodinin yapısı diğer oyunlardan büyük ölçüde farklıdır.

Türk folklorunda Köroğlu'nun destanî kişiliği ve şiirlerinin yayıldığı sahaların hemen hemen hepsinde Köroğlu adıyla oynanan bir halk oyununun da bulunduğu tespit edilmeşse de oyunun tarihinin çok eskiye dayandığı ve bu gün oyunu oynayan kişilerin yavaş yavaş yok olması neticesinde oyunun da tarihin derinliklerine gömüldüğü görülmektedir. Bu sebeple Türk Halk Oyunlarında önemli bir yere sahip olan "Köroğlu Oyunları" bir an önce görüntülenmeli ve görüntüler arşivlenerek bu kültür varlığının yok olması önlenmelidir.

KAYNAKLAR

-AKDAĞ, Mustafa: Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası, Bilgi Yayınları, İstanbul, 1975.

- ALTUĞ, Tansu: Köroğlu Adı ile Bilinen Oyunların Müzik Yönünden İncelenmesi,İstanbul Teknik Üniversitesi ,Türk Halk oyunları Alanı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.

-AND, Metin: Oyun ve Bügü, İş Bankası Kültür Yayınları : 144, İstanbul ,1974.

-AND, Metin: Geleneksel Türk Tiyatrosu Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 1985.

-AVCI; A.Haydar : Köroğlu Ayaklanması,Ortadoğu Yayınevi ,Engin Matbaacılık ,İstanbul,1994

- BANARLI, Nihad Sami: "Köroğlu", Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 8. Fasikül, Devlet Kitapları, İstanbul, 1976.

-BAYAZ, Hüseyin: "Köroğlu, Antep Rivayeti, Karacan Yayınları, İstanbul, 1981.

-BORATAV, Pertev Naili: Köroğlu Destanı, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1931.

-BORATAV, Pertev Naili: Folklor ve Edebiyat (1982) 2.Baskı,Adam Yayıncılık, İstanbul, Mart 1983.

-BORATAV, Pertev Naili : Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği ,Adam Yayıncılık ,İstanbul, Ekim 1988

-ÇELİK, Mehmet Fahrettin: "Kars ve Çevresinde Köroğlu'na Ait Anlatma ve İnanlar" Halk Bilgisi Haberleri, Cilt.X., Ankara, Temmuz 1941, Sayı 117.

-DEMİRSİPAHİ, Cemil: Türk Halk Oyunları Kataloğu, Cilt I-ve Cilt II ,Türkiye İş Bankası Kültür yayınları:148,Ankara ,1975

-ELÇİN, Şükrü Murat: "Köroğlu Hakkında Notlar" Ülkü Mecmuası, Cilt.X, sayı 57- 58, Ankara, 1977.

-ERGUN, Saadettin Nüzhet: Karacaoğlan Hayatı ve Şiirleri, 19.basım, Maarif Kütüphanesi, İstanbul, 1969.

-EVLİYA ÇELEBİ: Seyâhatnâme, Cilt.1 ve Cilt 5 İkdam Kütüphanesi, İstanbul ,1314.

-GAZİMİHAL, M.Ragıp: Türk Halk Oyunları Kataloğu, Cilt I, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 161 Halk Müziği ve Oyunları Dizisi: 7, Ankara, 1991.

GEREK,Zinnur : Erzurum İli Mahalli Giysileri ve Köylü Barları ,Bitirme Ödevi,İstanbul ,,1994

-GÖĞCELİ, Yaşar Kemal: Üç Anadolu Efsânesi, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1967.

-İNAN, Abdülkadir: "Köroğlu'na Dair" Halk Bilgisi Haberleri, Say:12.Ankara,1928

-KAPLAN, Mehmet-AKALIN, Mehmet - BALİ, Muhan: Köroğlu Destanı, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 314, Ankara, 1973.

-KIRZIOĞLU, M.Fahrettin: "Halk Hikayelerinde Döşeme Söyleme Geleneği" Türk Dili, Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt.XIX. Aralık 1968, sayı 207.

-KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat:XVI. ve XVIII.inci Asır Saz Şairleri,Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940.

-KÖPRÜLÜZADE, Mehmet Fuat:XVI. Asır Sonuna Kadar Türk Saz Şairleri, Evkaf Matbaası, İstanbul 1930.

-ÖZTELLİ, Cahit: 'Üç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu,'' Milliyet Yayınları, İstanbul 1974.

-SAMOYLOVİÇ : Türkmen Edebiyatı Taslağı, t.I,Jeningrad,1929

-SEÇMEN, Hüseyin: Karacaoğlan, Yaşamı, Sanatı, Şiirleri, Deniz Kitapları Yayınevi, İstanbul, 1983.

-SEÇMEN, Hüseyin : Köroğlu Yaşamı ,Sanatı ,Şiirleri ,Deniz Kitapları Yayınevi ,İstanbul,1983

-SÜMER, Faruk:'' Belgelerle Köroğlu'nun Tarihî Kişiliği, Şairin Gerede İlçesine Bağlı Sayık Köyünden Olduğu Saptandı'', Milliyet Sanat Dergisi, Aralık, 1975.

-TECER, Ahmet Kutsi: "Köroğlu'na Dair", Halk Bilgisi Mecmuası, Cilt.1, Ankara, 1928.

-TECER, Ahmet Kutsi: Koçyiğit Köroğlu, 1000 Temel Eseri Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.

-UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Cilt .III. I.Bölüm Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1959.

ÖZGEÇMİŞ

19.12.1970 yılında İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini İstanbul'da Saadetdere İlkokulu'nda, orta öğrenimini de İstanbul 50. Yıl Avcılar İnsa Lisesi'nde tamamladı. 1987 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandı ve 1991 yılında bu bölümden mezun oldu. Daha sonra Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak Siirt'e tayin olundu. Ancak göreve başladıktan bir süre sonra istifa etti ve tekrar İstanbul'a döndü. Çeşitli liselerde sözleşmeli olarak edebiyat öğretmenliği yaptı. 1993 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Türk Halk Oyunları alanında "Yüksek Lisan Eğitimi" yapmaya hak kazandı. Halen öğrenimine devam etmektedir.